

nen
/ID

Kandidatuppsats
Januari 2009

Revisionsreglering i samspel med en finansiell kris

Författare

Karl Bohlin
Maja Clementson
Erik Karlsson

Handledare

Docent Gunnar Wahlström

Sammanfattning

Titel:	Revisionsreglering i samspel med en finansiell kris
Seminariedatum:	2009-01-16
Ämne/kurs:	FEKK01 Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng
Författare:	Karl Bohlin, Maja Clementson, Erik Karlsson
Handledare:	Docent Gunnar Wahlström
Fem nyckelord:	Revisionsplikt, kris, reglering, rådgivning, revisor
Syfte:	Studien ska undersöka avskaffandet av revisionsplikten och hur revisorer anser att denna reglering samspelar med rådande finansiella kris.
Metod:	Med ett induktivt angreppssätt gör vi en kvalitativ undersökning i form av semi-strukturerade intervjuer och en analys av den offentliga debatten. Intervjuerna analyseras med hjälp av fenomenologi och Grundad teori.
Teoretiska perspektiv:	Utgångspunkten i vårt teoretiska perspektiv är två studier, den av Puxty et al ¹ om de reglerande krafterna och den utförd av Jönsson ² som behandlar framväxten av regleringar. Studierna är vidareutvecklingar av bland annat den institutionella teori som Streecks & Schmitters utvecklat.
Empiri:	Empirin består av två delar; den offentliga debatten samt intervjuer. Den offentliga debatten har utgjort grunden för utarbetandet av de intervjufrågor vi använt oss av. Respondenterna har utgjorts av revisorer.
Slutsats:	Vi drar i vår studie slutsatsen att avskaffandet av revisionsplikten kan komma att påverkas av den globala finansiella krisen. Under en finansiell kris är kraven från marknaden på kvalitetssäkrad information större, vilket kan leda till att finanskrisen dämpar avskaffandets genomslagskraft.

¹ Puxty et al, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

² Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

Abstract

Title:	Audit regulation in conjunction with a financial crisis
Seminar date:	2009-01-16
Course:	FEKK01 Bachelor thesis in Business Administrations, Accounting, 15 credits
Authors:	Karl Bohlin, Maja Clementson, Erik Karlsson
Advisor:	Docent Gunnar Wahlström
Five key words:	Mandatory audit, crisis, regulation, advisory, auditor
Purpose:	This paper studies the abolishment of mandatory audit and how auditors experience this regulation in the existing financial crisis.
Methodology:	By using an inductive method and a qualitative investigation approach, semi-structured interviews and an analysis of the public debate are conducted. The interviews are analyzed with phenomenology and Grounded theory.
Theoretical perspective:	The theoretical perspective is based on two studies; Puxty et al ³ about the regulating forces, and Jönsson ⁴ that discusses the development of regulations. One of the theories that this paper develops is the institutional theory, created by Streecks & Schmitter.
Empirical foundation:	The empirical foundation consists of two parts; the public debate and interviews. The interview questions are motivated by the public debate. All of the interviewees are auditors.
Conclusion:	Our conclusion shows that the abolishment of the mandatory audit could be affected by the global financial crisis. During a financial crisis the demands from the market on reliable information are larger, which could lead to a dampening of the abolishment.

³ Puxty et al, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

⁴ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	7
1.1 BAKGRUND	7
1.2 PROBLEMDISKUSSION.....	9
1.3 SYFTE.....	10
1.4 FORSKNINGSPRÅGA.....	11
1.5 DISPOSITION.....	11
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	13
2.1 DE STYRANDE KRAFTERNA I REGLEREN AV REDOVISNING.....	13
2.2 REDOVISNINGENS HISTORISKA UTVECKLING.....	15
2.3 REVISORN	17
2.4 INTRESSETER	19
2.4.1 Bolagets funktionärer	20
2.4.2 Direkta intressenter	20
2.4.2.1 Aktieägare.....	20
2.4.3 Indirekta intressenter.....	21
2.4.3.1 Enskilda och presumtiva aktieägare.....	21
2.4.3.2 Borgenärer.....	21
2.4.3.3 Kunder.....	22
2.4.3.4 Anställda	22
2.4.3.5 Stat och kommun.....	22
2.5 FÖRVÄNTNINGSGAPET	23
2.6 OBEROENDE	25
2.6.1 Analysmodellen.....	27
2.7 SAMMANFATTNING	28
3. METOD.....	29
3.1 ANGREPPSSÄTT	29
3.2 KVALITATIV METOD.....	29
3.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	30
3.4 FENOMENOLOGI	30
3.5 OFFENTLIG DEBATT.....	32
3.6 INTERVJUER	33
3.6.1 Urval av respondenter	33
3.6.2 Urval av intervjufrågor.....	33
3.6.3 Grundad teori	34
3.6.4 Intervjuareffekt	34
3.7 RELIABILITET	34
3.8 VALIDITET.....	35
3.9 KÄLLKRITIK	35
3.10 SAMMANFATTNING	36
4. OFFENTLIG DEBATT.....	37
4.1 DEBATTEN I BALANS.....	37
4.1.1 Balans år 2004.....	37
4.1.2 Balans år 2005.....	38
4.1.3 Balans år 2006.....	41
4.1.4 Balans år 2007.....	42
4.1.5 Balans år 2008.....	46

4.1.6 Sammanfattning av Balansdebatten.....	47
4.2 REMISSVAR	47
4.2.1 Utredningens förslag	48
4.2.2 Tabellförklaring.....	49
4.2.3 Aktieägare.....	53
4.2.4 Bolag och deras funktionärer	53
4.2.5 Borgenärer.....	54
4.2.6 Revisorer.....	55
4.2.7 Samhällets intressenter.....	56
4.2.7.1 Kontroll och Brottsbekämpning	56
4.2.7.2 Övriga statliga myndigheter.....	59
4.2.7.3 Övriga organisationer	61
4.3 SAMMANFATTNING OFFENTLIG DEBATT	61
5. INTERVJUER.....	63
5.1 RESPONDENTER.....	63
5.2 PRESENTATION AV INTERVJUMATERIALET	64
5.2.3 Revisionsplikt.....	64
5.2.4 Konkurrens	65
5.2.5 Klienter	65
5.2.6 Strategi.....	66
5.2.7 Framtiden	66
5.2.8 Införande	67
5.2.9 Finanskrisen	68
6. SLUTDISKUSSION.....	70
6.1 SVAR PÅ FORSKNINGSFRÅGA.....	70
6.1.1 Reflektioner kring svaret på forskningsfrågan.....	70
6.2 STUDIENS TEORETISKA BIDRAG	71
6.2.1 Regleringen av revisionsplikten.....	72
6.2.2 Genomförandet av avskaffandet	74
6.2.3 Avslutning	75
6.3 REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER.....	76
6.4 FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER	77
KÄLLFÖRTECKNING	79
BILAGA 1.....	85
BILAGA 2.....	87

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
AS	Aktiespararna
BfN	Bokföringsnämnden
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BV	Bolagsverket
DNV	Den nya välfärden
DV	Domstolsverket
EBM	Ekobrottsmyndigheten
EG	Europeiska Gemenskapen
ESV	Ekonomistyrningsverket
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
FF	Företagarförbundet
FI	Finansinspektionen
FiF	Finansbolagens förening
ITPS	Institutet för tillväxtpolitiska studier
JFN	Juridiska fakultetsnämnden Stockholms universitet
KFM	Kronofogdemyndigheten
KV	Konsumentverket
MTF	Multilateral Trading Facility
RB	Riksbanken
RevL	Revisorslag (2001:883)
RN	Revisorsnämnden
RPS	Rikspolisstyrelsen
SA	Styrelseakademien
SAs	Svenska advokatsamfundet
SB	Svenska bankföreningen
SH	Stockholms handelskammare
SME	Små och medelstora företag
SMP	Små och medelstora revisionsbyråer
SK	Statskontoret
SKV	Skatteverket
SKYREV	Sveriges kommunala yrkesrevisorer
SR	Sparbankernas riksförbund
SRF	Svenska redovisningskonsulter förbund
SRS	Svenska Revisorsamfundet
SS	Stiftelser i samverkan
SvN	Svenskt Näringsliv
ÅklM	Åklagarmyndigheten
ÅRL	Årsredovisningslagen (1995:1554)

1. Inledning

I kapitlet ges inledande en bakgrund till ämnet. Bakgrunden består i en beskrivning av Kreugerkraschen, vilken hade en viktig effekt på den internationella framväxten av en allmän revisionsplikt. Samtidigt dras paralleller till finanskrisen med ursprunget på den amerikanska bolånemarknaden vars effekter började synas under 2008. Bakgrunden övergår i en problemdiskussion med syfte och forskningsfråga som vidare följd.

1.1 Bakgrund

Under 1920-talet och fram till sin död 1932 hade Ivar Kreuger en stor inverkan på världsekonomin. Genom sitt företag Kreuger & Toll agerade Kreuger långgivare till flera stater i utbyte mot tändsticksmonopol. Pengarna erhöles från lån av bland annat den amerikanska allmänheten i utbyte mot säkerheter med hög utdelning. Denna utdelning finansierades med fler säkerheter, ett pyramidspel som var dömt att omkullkastas. Nyckeln till framgång innan kollapsen var enligt Kreuger tystnad, vilket han inte minst utnyttjade avseende kravet på revisorsgranskade räkenskaper. Genom sin dominerande ställning hade han möjlighet att avstå från att tillmötesgå intressenters krav på granskade räkenskaper. Resultatet möjliggjorde för Kreuger, som själv sammanställde samtliga av företagets finansiella uttalanden, att anpassa utsagan för att passa den situation företaget ställdes inför. Vidare använde Kreuger redovisningsprinciper som avvek från vad som på den tiden var brukligt.⁵

När Kreuger senare begick självmord uppdagades den ohållbara situationen och Kreuger & Toll-aktien rasade i värde. Förlusterna var stora och the New York Stock Exchange fick utstå kritik för sitt slappa agerande avseende kontroll av börsnoterade företag. Det dröjde inte länge innan det ställdes krav på noterade företag om en obligatorisk revisorsgranskning. Som en följd genomförde även USAs kongress vissa lagändringar, därtill togs också steg mot enhetliga redovisningsprinciper. Detta för att undvika den stora mängd konkurser som speglade tiden kring 1930.⁶

Den amerikanska ekonomin och även den internationella ekonomin har på senare år gått på högvarv. Högkonjunkturen har karakteriserats av stigande börskurser, sjunkande räntor, allt högre fastighetspriser, växande sysselsättning och rekordvinster för näringslivet. Under 2007 avstannade högkonjunkturen för att under 2008 vända nedåt.

⁵ Flesher & Flesher – *Ivar Krueger's Contribution to U.S. Financial Reporting*

⁶ Ibid

En viktig bidragande faktor som inverkade på konjunkturedgången var den amerikanska bolånemarknaden och dess subprime-lån. Subprime-lån, som även innefattar bilfinansiering och kortkrediter, ges till kunder utan självständig betalningsförmåga eller med en osäker kreditvärdighet. Gälldenärens inkomst är alltså alltför låg i förhållande till den ränta och de amorteringar som följer lånet. Det oundvikliga inträffade och gälldenärerna hade inte möjlighet att betala räntor och amorteringar. Samtidigt höjde den amerikanska centralbanken, på två år, styrräntan från 1,0 till 5,4 procent. Detta ledde till att fastighetspriserna började sjunka. Bankerna började misstro varandra vilket ledde till en likviditetskrisis och när Lehman Brothers den 15 september 2008 ansökte om konkursskydd var kreditkrisen ett faktum.⁷

Finanskrisen har slagit internationellt och drabbat företag i flertalet branscher, men initialt främst banker och finansbolag. Finansinspektionen räknar emellertid med att de fyra storbankerna i Sverige har förutsättningar för att klara kapitaltäckningskravet. För andra typer av företag blir det i en kris viktigt för företag att säkra sin likviditet och att värdera sina tillgångar för att göra en korrekt bedömning av företagets fortlevnad. I internationell press kom under 1990-talets kris "the swedish model" i fokus. Modellen betonade vikten av revisionsbyråernas roll och de uppgifter de har att fylla för att kapitalmarknaden ska fungera på ett ändamålsenligt sätt.⁸

En internationellt slående finanskris ger tydligt uttryck för den globala marknad som idag finns. Med detta i åtanke pågår inom EU en ständig harmoniseringsprocess på bland annat revisionsområdet, syftandes till att underlätta den fria rörligheten för varor, tjänster, personer och kapital inom EU. Processen inkluderar samtliga medlemsstater, så också Sverige i och med vårt inträde i EU 1 juli 1995. 2006 antogs ett direktiv⁹ som avser det som i Sverige kallas räkenskapsrevision, det vill säga revision av årsbokslut eller koncernredovisning.¹⁰ Som ett svar på direktivet, vilket skulle ha varit genomfört senast 29 juni 2008, tillsatte regeringen *Utredningen om revisorer och revision*¹¹ i september 2006. Utredningens syfte var tredelat och förutom att utverka ett förslag till genomförande av direktivet skulle även utredning ske om möjliga förändringar av revisionen i små bolag. Därtill ska utredningen se över vissa frågor i den svenska revisorslagstiftningen exempelvis uppluckrandet av byråjävet.¹²

Utredningen kom med två delbetänkanden innan dess utredningsarbete avslutades i och med slutbetänkandet i september 2008. Det andra delbetänkandet, SOU 2008:32 *Avskaffande av revisionsplikten för små företag*¹³, som utkom den 3 april 2008 var det betänkande som föreslog förändringar rörande revisionsplikten. Den största förändringen enligt förslaget innebär att revisionsplikten avskaffas upp till EUs maximivärden. Detta innebär att företag som understiger minst två av gränserna i det fjärde bolagsrättsliga

⁷ Bäckström et al, *Finanskrisen –orsak och risk för svenska företag*

⁸ Ibid

⁹ Direktivet 2006/43/EG

¹⁰ SOU 2007:56 s. 93

¹¹ Dir. 2006:96

¹² SOU 2007:56 s. 81

¹³ SOU 2008:32

direktivet undantas från revisionsplikten¹⁴. Företaget får då maximalt ha en balansomslutning på 4,4 miljoner euro, en nettoomsättning på 8,8 miljoner euro eller ett maximalt antal anställda om 50 stycken. För övriga ska revisionsplikten avskaffas. Innebörden blir att antalet revisionspliktiga aktiva aktiebolag från och med den 1 juli 2010¹⁵ minskar med 96,5 procent.¹⁶

1.2 Problemdiskussion

Efter riksdagsvalet 2006 har intresset för revisionsplikten ökat och den borgerliga regeringen började driva förslaget om en avskaffad plikt. Den utredning som tillsatts av den socialdemokratiska regeringen fick sin uppgift justerad till att undersöka hur revisionsplikten ska avskaffas och inte som tidigare, att främst leta efter regelförenklingar för småföretagen.¹⁷ Utredningen skulle bland annat, som det står i tilläggsdirektivet, föreslå ändringar i regelverket som krävs för att ta bort revisionsplikten för de små företagen och ta ställning till vilka företag som ska omfattas av förändringen.¹⁸

Uppgiften är omfattande och inkluderar vitt skilda aspekter av revisionsplikten och har även som nämnts tidigare i inledningen genererat tre stycken betänkanden. Faktorerna som utredningen har att beakta är mångfacetterade och en vid krets av intressenters behov ska tas tillvara. I SOU 2008:32 kom utredningen fram till ett förslag. Förslaget, som för tillfället är under övervägande, skulle framförallt innebära att en kraftig majoritet av samtliga företag skulle omfattas av lättande åtgärder. Därtill ges förslag på åtgärder av rent praktisk natur för att avskaffandet ska ske på ett ändamålsenligt sätt. Tillsammans sägs förändringarna bespara företagen 5,8 miljarder kronor per år och öka deras internationella konkurrenskraft.¹⁹

Från tiden då utredningen tillsattes 7 september 2006 fram till idag, men kanske framförallt från tiden för delbetänkandet 3 april 2008 fram till idag, har samhällsläget och det finansiella världsläget drastiskt förändrats. Även om den finanskris som för tillfället råder inte hade sitt ursprung i svenska förhållanden påverkas ändå Sverige av dess effekter. För närvarande befinner sig Sverige i en recession.²⁰ Sveriges tillväxt beräknas under 2009 bli negativ.²¹ Att jämföra med den genomsnittliga tillväxten 1997-2007 på 2,9 procent.²² Att det är kraftigt försämrade tider går även att se i de rapporter om varsel- och konkursstatistik som kommit på senare tid. Konkurserna har hittills under 2008 ökat med 10

¹⁴ Direktiv 78/660/EEG

¹⁵ SOU 2008:32 s. 238

¹⁶ Ibid, s. 187f

¹⁷ FAR SRS komplett - Balans 2006 nr 11 – *Revisorn är guld värd!*

¹⁸ Dir. 2006:128

¹⁹ SOU 2008:32 s. 13

²⁰ Privata affärer, www.privataaffarer.se

²¹ Regeringskansliet, www.regeringen.se

²² Nutek, www.nutek.se

procent. Mer specifikt har konkurserna under november ökat med 38 procent jämfört med samma period föregående år. För oktober var samma siffra 19 procent. 90 procent av konkurserna har berört bolag med en omsättning på mindre än 10 miljoner kronor. Främst är det nystartade småföretag som drabbats. Företag som med utredningens förslag kommer att undantas från revisionsplikten. Farhågor finns emellertid att fler och större konkurser är att vänta.²³ Samtidigt varslades, enligt Arbetsförmedlingens statistik, 40 000 personer om uppsägning under perioden oktober-november.²⁴ Under december varslades 18 000 personer²⁵ jämfört med 2400 samma period föregående år.²⁶ Visserligen fick 33 000 personer inskrivna hos Arbetsförmedlingen någon form av sysselsättning under november månad men antalet jobb som arbetsförmedlingen har haft att förmedla har halverats jämfört med samma period föregående år.²⁷

Finanskrisen har även lett till att kreditgivningen från banker och finansinstitut har minskat. Redan i oktober skriver Svenskt Näringsliv (SvN) att svenska företag upplever det svårare att få krediter, inte bara från banker utan även från leverantörer. Faktorer som inverkar negativt på företagets investeringsbenägenhet.²⁸ För att stimulera finansmarknaden sänkte Riksbanken (RB) kraftigt reporäntan med 1,75 procentenheter till 2 procent.²⁹ Räntesänkningar har emellertid inte hjälpt de små och medelstora företagen som fortfarande upplever svårigheter att få krediter. Förklaringen sägs dels ligga i att stora företag tar hem dyra utländska lån och på så sätt tränger undan mindre företag, och dels bankernas högre riskpremier.³⁰

Osäkerheten på marknaden genererar svårigheter för framförallt mindre företag vilket konkursstatistiken visar på. Parallellt dras till Kreugerkraschen eftersom det var just i en situation med kris som den rådande idén om en allmänpliktig revisionsplikt skapades. Åtgärder vidtogs i dess kölvatten i form av en ökad revisionsplikt för noterade bolag på the New York Stock Exchange. Åtgärderna skulle medverka till att en framtida kris av samma omfattning undveks. Tanken att förändra revisionen för det svenska näringslivet i syfte att den ska bli mer konkurrenskraftig är en god tanke. Frågan som kan ställas är huruvida det under rådande finansiella kris är korrekt med lättade krav på revision.

1.3 Syfte

Studien ska undersöka avskaffandet av revisionsplikten och hur revisorer anser att denna reglering samspelar med rådande finansiella kris.

²³ UC, www.uc.se

²⁴ Arbetsförmedlingen, www.ams.se/go.aspx?a=82141

²⁵ Ibid, [www.ams.se\[...\]varsel_090105.pdf](http://www.ams.se[...]varsel_090105.pdf)

²⁶ Ibid, [www.ams.se\[...\]var0712r.pdf](http://www.ams.se[...]var0712r.pdf)

²⁷ Ibid, www.ams.se/go.aspx?a=82141

²⁸ Svenskt Näringsliv, www.svensktnaringsliv.se

²⁹ Riksbanken, www.riksbank.se

³⁰ Lundell et al, *Småföretagen i låneklämma*

1.4 Forskningsfråga

Hur anser revisorer att avskaffandet av revisionsplikten samspelar med dagens finansiella kris?

1.5 Disposition

Kapitel 2 Litteraturgenomgång

Detta kapitel redogör för den teoretiska referensram vi senare i arbetet använder tillsammans med empirin för analys och besvarande av vår frågeställning.

Kapitel 3 Metod

Metodavsnittet förklarar hur vi gått tillväga för att besvara vår forskningsfråga. Vi använder oss utav en induktivt kvalitativ metod. Problematiken med att studien behandlar ett framtida problem förklaras med hjälp av fenomenologin.

Kapitel 4 Offentlig debatt

Kapitlet återger den offentliga debatt som har förts och just nu bedrivs angående avskaffandet av revisionsplikten. Kapitlet skapar underlag för de intervjufrågor vi använt oss av i intervjun.

Kapitel 5 Intervjuer

Intervjukapitlet består av en kort redogörelse av de respondenter som medverkat i de intervjuer vi genomfört. Vidare följer en kategoriserad presentation av intervjumaterialet.

Kapitel 6

Slutdiskussion

Inledningsvis sker ett besvarande av och ett resonemang kring vår forskningsfråga. Diskussionen övergår i ett resonemang kring studiens teoretiska bidrag med tillämpning av de teorier vi behandlar i litteraturgenomgången. Avslutningsvis görs reflektioner kring studiens slutsats och förslag till vidare forskning ges.

2. Litteraturgenomgång

Litteraturgenomgången redogör för den teoretiska referensram som senare i arbetet tillsammans med empirin används för att besvara frågeställningen. Kapitlet börjar med en förklaring av hur regleringen av redovisning sker i samhället med tanke på olika styrande krafter. Därefter följer den historiska utvecklingen av redovisningen, med början i Föreningen Auktoriserade Revisorers (FAR) bildande 1923 och Kreugerkraschen 1932. Redogörelsen övergår i en beskrivning av dagens revisorsprofession och revisionens intressenter. Kapitlet avslutas med en redogörelse av förväntningsgapet och revisorns oberoende vilka i samband med revisorsprofessionens utveckling är de två främst uppkomna problemen.

2.1 De styrande krafterna i regleringen av redovisning

Redovisning är en komplex företeelse som utverkas genom ett samspel mellan olika parter i samhället. Systemets roll och funktion i samhället utvärderas ständigt av dess parter som genom påtryckningar medverkar till att redovisningen förändras.³¹ För att kunna göra en analys av en reglering i allmänhet krävs att mål går att ställa upp. Historiskt sett har målen för regler varit att bevara fred mellan invånare och att lösa uppkomna konflikter. Samtidigt ska dessa regler ge möjlighet till utveckling och en chans för individer att ta tillvara på möjligheter. Det övergripande syftet är idag att öka samhällsnyttan genom exempelvis ökad rättsäkerhet och vinstgenererande näringsliv. Vad som är att anse som rätt har även det som begrepp förändrats genom historien. Den naturvetenskapliga synen med moraliska och etiska regler övergick i den historiska skolan som betonar den praktiska nyttan av regleringen. Den historiska skolan är emellertid som namnet antyder konservativ i sin utformning, något filosofen Jeremy Bentham inte samtyckte till. Bentham ansåg istället att reglerna skulle anpassas efter behovet. Behovet förändras emellertid över tiden varför regleringen också måste göra det, något som blev problematiskt i den historiska skolan. Idag har vi i Sverige en syn som utgår från att folket genom överenskommelser har enats om vad som är rätt och fel. Det finns alltså inget rätt förutom det som människorna själva skapat. En syn som David Hume förklarar med att en förändring av en reglering måste förankras hos folket för att kunna accepteras som en reglering.³²

³¹ Burchell et al, *The roles of accounting in organizations and society*

³² Artsberg, *Redovisningsteori –policy och praxis* s. 122f

Hur redovisningsstandarder regleras i avancerade kapitalistiska samhällen beskrivs i en artikel av Puxty et al.³³ Artikeln utgår från att staterna är en del av en internationell marknad där den nationella ekonomin påverkas i allt högre grad av internationaliseringen. Statens institutioner blir alltmer sammanvävda med marknadskrafterna och staten sägs inkapsla och förlita sig på samhällets ideal och värderingar i sitt agerande. I artikeln beskrivs Streeck & Schmitters modell som visar på hur de tre krafterna marknaden, staten och föreningar påverkar regleringen av redovisningen. Streeck & Schmitter menar att för att kunna analysera regleringen av redovisning måste alla tre krafterna beaktas då de är integrerade.³⁴

Marknaden, som styrande kraft, uppkommer på grund av att det finns två typer av aktörer på marknaden. Entreprenörer som vill vinstmaximera och konsumenter som vill nytto-maximera. Aktörerna vill maximera sin egen tillfredsställelse och strävar efter att minska konkurrensen för att på så sätt uppnå fördelar. Mellan dessa motstridiga intressen skapas spänning som ger upphov till den kraft som marknaden har.³⁵

Staten har ett lagstiftningsmonopol och bedriver kontroll av de överenskomna reglerna och redovisningen ur ett hierarkiskt perspektiv. Den kan delegera makt till intressegrupper och kan även dra tillbaka makten om någon missköter sig. Genom kontrollen kan staten skydda aktörerna på marknaden från externa hot och behandla medborgare på ett rättvist sätt. Med denna bakgrund kan staten ta beslut som går emot marknaden som kraft genom att till exempel stimulera efterfrågan eller stödja vissa regioner eller verksamheter. Staten ser också till att intressenterna får den information de behöver från företagen, något som marknaden inte alltid tar ansvar för att göra.³⁶

Slutligen finns det föreningar som bildas genom en spontan solidaritet. Dessa genererar en form av tillfredsställelse genom en känsla av grupptillhörighet. Föreningarna värdesätter gruppgemenskap och skapar på så sätt en vi-känsla gentemot dem som inte följer gruppens normer. Kraften bygger på respekt och tillit och ger istället för ett materiellt värde en personlig tillfredsställelse. Föreningar kan i form av en grupp påverka och på så sätt skapa redovisningspraxis.³⁷

Streeck & Schmitter menar att den sociala aspekten är viktig för att revisorer ska förstå sin position och roll i samhället. Hur revisorn ser på samhället kan påverka redovisningsstandarder.³⁸ Puxty et al ifrågasätter hur social ordning uppfylls. De anser att Streeck & Schmitters modell fokuserar för mycket på den nationella staten och borde se mer på den internationella regleringskraften. De menar också att modellen har en brist på en historisk syn och att den inte tar hänsyn till de mänskliga faktorerna.³⁹

³³ Puxty et al, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid

³⁸ Ibid

³⁹ Ibid

Puxty et al presenterar en modell om hur olika regleringsformer kan härledas ur samspelet mellan marknaden, föreningar och staten. De olika regleringsformerna är liberalism, legalism, korporatism och associationism som kan kombineras med marknads-, förening- och statenmodellen. Puxty et al menar att det aldrig existerar enbart marknad eller stat utan att de närmar sig liberalism, legalism, korporatism eller associationism. I Sverige ligger vi närmre legalismen eftersom staten är direkt inblandad i utförandet av regleringen. Den svenska staten är även direkt involverad i auktoriseringen av revisorer och eftersträvar marknads- och föreningsreglerade principer såsom FAR och Accounting Standards Board, ASB. Detta medför att Puxty et al positionerar Sverige mer åt föreningshållet vilket i modellen placerar Sverige under korporatism.⁴⁰ På senare tid har röster höjts för ett avskaffande av revisionsplikten och man talar i västvärlden om en nyliberalism med rationella och förnuftiga varelser.⁴¹

2.2 Redovisningens historiska utveckling

*”Reaktionerna efter dagens redovisningsskandaler påminner starkt om de reaktioner som kom efter Kreugerkraschen och illustrerar hur en kritisk händelse direkt påverkar lagstiftningen”.*⁴²

Redovisningens utveckling härstammar från en rad historiska skeenden. Jönsson⁴³ påpekar att det för utveckling och nytänkande krävs att det som just nu gäller ifrågasätts. För att något ska ifrågasättas så krävs det i sin tur någon form av utlösande faktor. Som exempel kan nämnas att det redan i mitten av 1800-talet förekom debatter angående behovet av självständiga revisorer i Sverige. Behovet var grundat i att ett stort antal förskingringar förekommit. På grund av incidenterna införde Sverige som första land i världen att revisorn förutom en rent siffermässig granskning även skulle granska styrelsens förvaltning, en så kallad förvaltningsrevision.⁴⁴ Behovet av redovisningsnormer grundades i rädslan för bedrägeri samtidigt som det fanns en efterfrågan på ordning. En annan betydande historisk händelse anses Kreugerkraschen vara. Detta eftersom staten då tog initiativet, från marknaden, över redovisningen och som ett övervakande organ försökte undvika att liknande händelser inträffade i framtiden. Marknaden hade misslyckats i arbetet med att förhindra kraschen.⁴⁵ Det skulle dessutom visa sig att Kreugerkraschen även var starten för revisorsyrkets uppsving.

FAR, bildat 1923, annonserade om att de företag som behövde anlita revisorer kunde få föreningens ledamotsförteckning kostnadsfritt. Trots detta och flera ansträngningar

⁴⁰ Puxty et al, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

⁴¹ Artsberg, *Redovisningsteori –policy och praxis* s. 122

⁴² Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 43

⁴³ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

⁴⁴ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 24-26

⁴⁵ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

kommande år så blev revisionstjänsterna inte särskilt efterfrågade.⁴⁶ Professor Oskar Sillén ledde insatserna att skapa en marknad för auktoriserade revisorer och verkade även för en utökad revisionsplikt. Inte heller när Stockholmsbörsen 1931, efter påtryckningar av just Sillén, rådde alla noterade företag att använda sig av auktoriserade revisorer, fick det någon genomslagskraft. Annorlunda var det 1932 efter Kreugerkraschen. Sillén återvände då till Stockholmsbörsen och hade betydligt enklare att argumentera för sin sak. En av de första reaktionerna hos Riksdagen, efter Kreugerkraschen, var en motion angående tillsättande av revisorer.⁴⁷ Justitiedepartementet kom med ett förslag på en lösning av frågan angående revisorernas oberoende i förhållande till företagen. Justitiedepartementet menade att Konungens befallningshavande skulle ha uppgiften att utse revisorer, för att tillse att oberoende revisorer utsågs. Förslaget mottogs med litet gehör och inte förrän 1944 fick Sverige en ny lagstiftning i frågan. Det blev då obligatoriskt för börsbolagen och andra stora företag att anlita auktoriserade revisorer. FAR menade att denna lagstiftning var den viktigaste markeringen för betydelsen av auktoriserade revisorer som någonsin gjorts i Sverige. Mycket av det som ändrades berodde på Kreugerkraschen, bland annat fick inte styrelsen längre vara med att utse revisorer.⁴⁸

Yrket som revisor gynnades av Kreugerkraschen då den ledde till ett erkännande av behovet av kvalificerade revisorer. Istället för en redovisningsreglering blev effekten ett bildande av ett yrke med självständiga experter. Betydelsen av yrket utvecklades snabbt och behovet av en mer utförlig information ökade. 1953 och 1964 publicerade P. Hanner studier som visade på att årsredovisningarna från större svenska företag hade blivit mer utförliga och mer informativa, detta som en följd av marknadens ökade behov av tillförlitlig information.⁴⁹

På 1960- och 70-talen utvecklades kunskapen inom revisorsyrket och kommittéer bildades i syfte att anpassa yrket till marknadens krav. 1973 bildades International Accounting Standards Committee, som efter 1 april 2001 heter International Accounting Standards Board, IASB. Kommittén har i uppdrag att se till att företagens finansiella rapporter utformas på samma sätt oavsett vilket land de upprättas i.⁵⁰ Under 1960-talet började FAR ett normgivningsarbete med att ge ut redovisningsrekommendationer.⁵¹

År 1983 beslutades det om ett tillägg i aktiebolagslagen (ABL) rörande ett tvång att utse kvalificerade revisorer. Ett viktigt motiv till detta var för att förebygga den ekonomiska brottslighet som blivit alltmer förekommande. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) menade att den grupp av aktiebolag där ekonomisk brottslighet oftast förekom, var bolag som inte omfattades av revisionsplikten. Dessa motiv ledde fram till en ändring av ABL så att alla aktiebolag, efter utgången av 1987, var tvungna att välja en auktoriserad eller godkänd revisor.⁵²

⁴⁶ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 27

⁴⁷ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

⁴⁸ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 32

⁴⁹ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

⁵⁰ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 35

⁵¹ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

⁵² Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 39

Mellan åren 1982 och 1991 växte de stora revisionsbyråerna sig allt starkare. Vilket bidrog till att branschen internationaliserades, något som också märks i FARs arbete med ett ökat europeiskt samarbete. 1995 inrättades Revisorsnämnden (RN) som ett part-sammansatt organ för auktorisation och tillsyn av revisorer. Andra viktiga steg i utveckling var att man 1999 beslutade att revisorer var tvungna att anmäla brottsmisstankar. 2001 utökades revisorslagen med en analysmodell som skulle hjälpa till att analysera revisorns oberoende.⁵³ 2003 lade Justitiedepartementet fram ett förslag om att det skulle bli förbjudet att utföra så kallade kombiuppdrag, det vill säga att samma person utför både revisions- och redovisningsuppdrag i samma företag. Detta ledde bland annat fram till diskussionerna rörande revisionsplikten.⁵⁴

2.3 Revisorn

Revisorer tillhör en yrkeskår som i Sverige har monopol på utförandet av revisions-tjänster. Staten utser revisorer som är godkända eller auktoriserade och för att kunna titulera sig godkänd eller auktoriserad revisor krävs det särskild kompetens. Kompetensen kontrolleras genom två olika prov, ett för godkänd och ett för auktoriserad revisor.⁵⁵

Revisoryrket startade redan under 1200-talet i Italien där det fanns personer som granskade räkenskaper. Allt eftersom tiden gick ökade antalet revisorer och 1581, i Venedig, skapades en av de första sammanslutningarna. För att få vara medlem skulle man uppfylla vissa kompetenskrav. Mycket har förändrats under åren och dagens revisionsyrke härstammar från Skottland och England. I Sverige infördes granskning av bolag redan på 1600-talet men det var inte förrän i 1895 års ABL som ett krav på revision infördes. Syfte var att ge investerarna specifik information om bolaget. Stockholms handelskammare fastställde 1912 ett reglemente för revisorer och 1919 övertog RN ansvaret för att auktorisera revisorer. Införandet av godkända revisorer kom 1930.⁵⁶

Revisorns agerande styrs idag av en stor mängd normer vilka främst återfinns i revisorslagen (RevL) och i ABL. Bland annat måste revisorn följa god revisors- och revisionssed. Dessa regelverk kompletteras även genom RNs regelutveckling. Normerna utvecklas bland annat genom Europeiska Gemenskapens (EG) revisorsregler. Därutöver finns ytterligare regler som uppkommer inom revisionsbranschen, vilka påverkas av internationella revisorsorganisationer så som International Federation of Accountants, IFAC, och Fédération des Experts Comptables Européens, FEE. Revisorns huvudsyfte är att utföra lagstadgad revision. Revisionen ska ske på ett kompetent, effektivt och oberoende sätt. I RevL går det även att läsa att revisorn ska iaktta god redovisningssed

⁵³ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?*

⁵⁴ FAR SRS komplett - Balans 2003 nr 12 - *Fler remissvar på Justitiedepartementets "Några frågor om revision"*

⁵⁵ Diamant, *Revisors oberoende* s. 42

⁵⁶ *Ibid*, s. 33-37

och utföra sitt uppdrag med opartiskhet och självständighet samt vara objektiv i sina ställningstaganden.⁵⁷

Vad som är god redovisningssed bestäms genom ett samspel mellan revisorer, näringslivet och dess olika intressentgrupper samt lagstiftaren och den företagsekonomiska forskningen. Revisorn måste hitta en balans mellan uppgifterna och ansvaret.⁵⁸

”Revisorn ska granska och i revisionsberättelsen uttala sig om årsredovisningen med däri intagen balansräkning och resultaträkning. Vid sin granskning ska revisorn bilda sig en välgrundad uppfattning om huruvida den i årsredovisningen lämnade informationen är rättvisande och av sådan omfattning att den överensstämmer med god redovisningssed samt huruvida den uppfyller de bestämmelser i lag och bolagsordning, som reglerar bolagets rapporteringsskyldighet.”⁵⁹

Granskningen av årsredovisningen sker för att revisorn ska skapa sig en grund för att uttala sig om den i revisionsberättelsen, men också för att uttala sig om bolagets bokföring samt styrelsens och vd:s förvaltning av företaget. Vid granskning av årsredovisningen ska revisorn exempelvis kontrollera att de tillgångar som tas upp i balansräkningen existerar och är korrekt värderade på balansdagen. Revisorn ska även granska resultaträkningen och se till att den tillsammans med förvaltningsberättelsen ger en rättvisande bild av företaget.⁶⁰

I ABL regleras hur ett aktiebolag ska förhålla sig till intressenterna. Bolaget måste ha en revisor som granskar årsredovisningen och bokföringen. Denna revisor måste vara godkänd eller auktoriserad och utses på bolagsstämman. I ABL återfinns även en del av revisorns uppgifter som regleras genom lag. Revisorn får exempelvis inte lämna några upplysningar till utomstående som denne fått reda på via utförandet av revisionen. Upp-täcker revisorn att ett brott har begåtts har denne skyldighet att anmäla detta. Alla aktiebolag är skyldiga att lämna en revisionsberättelse på bolagsstämman. I denna ska revisorn ge sitt uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med lagen.⁶¹ Syftet med revisionsberättelsen är att öka årsredovisningens trovärdighet.⁶²

Situationen mellan bolagets ägare och bolagsledningen kan jämföras med principal agent-teorin. Bolagets ägare kan ses som principaler och bolagsledningen som agent. Här kan det uppstå olika intressen. De båda vill maximera sin egen nytta, något som kan få bolagsledningen att prioritera sin egen nytta framför bolagets ägares nytta. Principal agent-problemet kan lösas på olika sätt. Antingen belönas ledningen för att de ska sträva efter samma mål som ägarna, eller så övervakas ledningen genom exempelvis revisorn.

⁵⁷ Diamant, *Revisors oberoende* s. 43-77

⁵⁸ Johansson, *Revisorns roll -Aktuell praxis under debatt* s. 23-34

⁵⁹ Ibid, s. 115

⁶⁰ Ibid, s. 116ff

⁶¹ FAR Förlag, *Samlingsvolymen 2007 Del 1*

⁶² Diamant, *Revisors oberoende* s. 83

Det blir då revisorns uppgift att övervaka och se till att ledningen sköter bolaget så som ägarna vill. Revisorn ska även fungera som en kvalitetssäkrande funktion.⁶³

2.4 Intressenter

Revisorns uppgift kan ses utifrån två synsätt. Antingen som ett institut som ska tillvarata samtliga intressenters intressen eller för att tillvarata ägarintresset. I Sverige prioriteras det första alternativet vilket fordrar revisorns neutralitet i förhållande till intressenterna.⁶⁴ Ett företag och dess intressenter går inte att se som en enhetlig massa utan har istället karaktären av sammansatta grupper. Grupperna är i sig inte statiska utan förändras med tiden, vilket innebär att en definiering av gruppernas sammansättningar inte är absoluta. Vidare är det så att grupperna har olika preferenser och mål, vilket ger upphov till konflikter.⁶⁵ En viktig del i att verka för sin egen måluppfyllelse är genom att fatta välgrundade ekonomiska beslut. På så sätt tvingas aktörer att sträva efter en god informationsbild. Partsförhållanden mellan bolaget och dess intressenter skapar en informationsasymmetri. En asymmetri som avhjälpas genom kommunikation i form av revision.⁶⁶

Som Cyert et al⁶⁷ påpekar går det inte att definitivt bestämma kretsen intressenter. Relationer till företagen skapas och bryts och de presumtiva intressenterna är oändliga. Som exempel kan nämnas den breda allmänheten som för tillfället inte har en direkt relation till företagen, men kan få det som exempelvis aktieägare vid ett aktieköp. Enligt FAR utgörs intressenter av:

- Aktieägare
- Borgenärer – kreditgivare och leverantörer
- Kunder
- Anställda
- De granskade bolagets funktionärer – styrelse och vd
- Det allmänna – stat och kommun⁶⁸

Intressenterna kan delas in i en rad kategorier. En vanlig uppdelning är den mellan primära och sekundära intressenter. De primära avser aktieägare och ibland investerare medan övriga benämns vara sekundära intressenter. Det finns även en uppdelning i direkta och indirekta intressenter. Det som avgör denna uppdelning är närheten till

⁶³ Diamant, *Revisors oberoende* s. 79ff

⁶⁴ Ibid, s. 101ff

⁶⁵ Cyert et al, *A Behavioral Theory of the firm* s. 26f

⁶⁶ Diamant, *Revisors oberoende* s. 88ff

⁶⁷ Cyert et al, *A Behavioral Theory of the firm* s. 26f

⁶⁸ FAR Förlag, *Revision en praktisk beskrivning* s. 20f

revisionsobjektet. Direkta intressenter har till skillnad från indirekta en möjlighet att tillsätta och entlediga revisorn samt en direktivrätt.⁶⁹

Angående de indirekta intressenterna omfattas deras ekonomiska intressen i förlängningen av god redovisningssed genom hänvisning i ABL. God redovisningssed utökar visserligen revisorns ansvarsområde men kan inte anses omfatta ett individualiserat yrkesmässigt ansvar mot den utvidgade kretsen intressenter. Avseende indirekta intressenter kan en uppdelning göras: de med ett erkänt juridiskt intresse och de utan ett sådant intresse, det vill säga de med ett samhällsintresse. De med juridiskt intresse grundar detta på en direkt relation med företaget och har en sanktionsmöjlighet vid handen. Övriga omfattas av lagstiftarens önskan om ett skydd av allmänheten i stort och får förlita sig på det allmännas rättsliga initiativrätt.⁷⁰

2.4.1 Bolagets funktionärer

Bolagets funktionärer intar en särställning i företaget som inte gör det möjligt att inordna dem i en kategori som antingen indirekta eller direkta intressenter. I grund och botten är det styrelse och vd som tillhandahåller informationen. Därför har dessa inte samma direkta behov av den reviderade informationen som andra intressenter har. Den nytta som åtnjuts av styrelse och företagsledning indelas i en intern och extern nytta. Intern nytta i form av en kontroll av att de egna räkenskaperna är i ordning. Den externa nyttan är möjligheten att ta del av revisorns erfarenhet från andra företag. Revisorn agerar som en samtalspartner som ger nya perspektiv på företaget och dess agerande.⁷¹ Därutöver är det rimligt att anta att inköp av tilläggstjänster borde vara fördelaktigare då revisorn känner företaget.⁷²

2.4.2 Direkta intressenter

2.4.2.1 Aktieägare

Aktieägare, som kollektiv, intar en position som direkt och primär intressent. Aktieägarnas relationer är reglerade, inte i första hand som en enskild rätt för aktieägaren utan som en kollektiv rätt. Kollektivet har möjlighet att agera genom bolagsstämman, något som den enskilde aktieägaren inte har. Bolagsstämman kan tillsätta och entlediga revisorn och har därtill även en direktiv- och sanktionsrätt.⁷³ För den primära intressenten bidrar revisionen med underlag för bedömning av företagsledningens styre. I de fall aktieägarantalet är litet, som i familjeägda företag, är betydelsen av revision decimerat. Aktieägarna anses då ha en så pass stor insyn i bolaget att en revision inte skulle bidra med ytterligare information. I större bolag däremot agerar revisionen som ett viktigt

⁶⁹ Diamant, *Revisors oberoende* s. 101ff

⁷⁰ Ibid, s. 121ff

⁷¹ FAR förlag, *Revision en praktisk beskrivning* s. 21

⁷² Thorell et al, *Revisionsplikt i små aktiebolag*

⁷³ Diamant, *Revisors oberoende* s. 119ff

instrument för att kontrollera att bolagets funktionärer inte företar handlingar som strider mot ägarnas intressen.⁷⁴ Revisionen bidrar dessutom även till en bedömning av årsredovisningen samt agerar som ett viktigt instrument för aktieägarminoriteten genom förvaltningsrevisionen.⁷⁵

2.4.3 Indirekta intressenter

2.4.3.1 Enskilda och presumtiva aktieägare

I förhållandet till enskilda och presumtiva aktieägare kan revisorn anses agera garant gentemot samhället och allmänheten i förhållande till den revision som revisorn genomför. Informationen som revisorn tillhandahåller ska läggas till grund för rationella beslut på främst värdepappersmarknaden. Härigenom tryggas förtroendet för marknaden, något som även kräver effektivitet och ett ändamålsenligt sanktionssystem. Aktieägarna är de som bär den primära ekonomiska risken för bolagets verksamhet genom sin insats. En risk som visas genom dess rätt till utdelning och andel i bolagets tillgångar. Därtill kommer en rätt att få ta del i relevant information för att fatta rationella beslut om sin investering. Bland presumtiva aktieägare inkluderas givetvis de som sedermera köper aktier som innehavare av ett juridiskt erkänt intresse. De som underlåter sig att köpa aktier anses inte omfattas av denna skara och klassificeras som allmänhet.⁷⁶

2.4.3.2 Borgenärer

Borgenärernas roll som indirekta intressenter baseras på det kontraktuella förhållande som löper mellan borgenären och bolaget. Utöver detta finns det legala skyddet som rör förhållanden om exempelvis konkurs och likvidation. Borgenärer söker i redovisningen svar på frågor kring bolags återbetalningsförmåga för att försäkra sig om att deras fordringar i bolaget är trygga.⁷⁷ I och med att bolagets aktieägare har begränsat ansvar för bolagets skulder är borgenärerna tvungna att förlita sig på bolagets egen förmögenhetsmassa som trygghet för sina fordringar, därav ett intresse att bolagets tillgångar kvarstannar i bolaget.⁷⁸ Borgenärer ses som den största intressenten av reviderad information. Främst är det så kallade institutionella kreditgivare, såsom banker, som använder sig av och värdesätter den reviderade informationen. Det som främst värdesätts är den ordning som återfinns i den löpande bokföringen, bättre kvalitet på årsredovisningen samt det faktum att det finns en revisor att konsultera. Kreditupplysningar, vilka i och för sig i viss utsträckning baseras på årsredovisningar, har en direkt betydelse för kreditbeslut. Icke institutionella kreditgivare, exempelvis leverantörer, använder sig i betydligt mindre omfattning direkt av reviderad information än vad institutionella kreditgivare gör. Istället förlitar sig dessa på kreditupplysningar. En eventuell förlust av reviderad och offentliggjord information kan institutionella kreditgivare ofta kompensera

⁷⁴ Moberg, *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess* s. 26

⁷⁵ Svenskt näringsliv – *Revisionsplikt i små aktiebolag*

⁷⁶ Diamant, *Revisors oberoende* s. 129ff

⁷⁷ *Ibid*, s. 132ff

⁷⁸ Moberg, *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess* s. 26

genom avtal med bolaget. Detta är något som icke institutionella kreditgivare inte kan göra i samma omfattning då dessa förlitar sig på offentliggjord information genom kreditupplysningar. Sammantaget bedöms, för kreditgivarna, dock betydelsen av offentliggjord information som marginell då den inte sällan är gammal. Troligt är istället att betalningsanmärkningar spelar en mer avgörande roll.⁷⁹

I fråga om presumtiva borgenärer görs en åtskillnad mellan långfristiga och kortfristiga borgenärer. Genomförs en transaktion är relationen mellan företaget och borgenären ett faktum och problemet är irrelevant. Vid en avbruten kontakt grundar sig bedömningen i frågan om händelsen är individualiserad i den intensiva kontakt som före beslutet sker mellan bolaget och borgenären. Längre kontakter anses individualiserade medan kortfristiga åtaganden är mer flyktiga och kan därför inte anses individualiserade och därmed inte heller värdiga att åtnjuta skydd i form av en sanktionsrätt. Klassificering sker istället till kretsen indirekta intressenter utan möjlighet till sanktionsmedel.⁸⁰

2.4.3.3 Kunder

Kundernas intresse liknar borgenärernas och revisionen har som främsta uppgift att ge kunderna trygghet om att bolaget har möjlighet att fullgöra sina åtaganden vid ett köp.⁸¹ Att en privatperson i sin roll som kund fäster vikt vid om företaget är reviderat är inte lika vanligt som att man istället handlar av ett väl ansett företag. Betydligt vanligare är det för näringsidkare som i större omfattning kan drabbas negativt vid en utebliven leverans.⁸²

2.4.3.4 Anställda

För de anställda i mindre aktiebolag är revisionen av mindre vikt. Transparensen är, som för aktieägarna i små bolag, ofta hög. I större bolag däremot är det av större vikt att de anställda får vetskap om bolagets agerande. Här ger medbestämmandelagstiftningen rätt till insyn i bolaget. Vikten av revisionen får för de anställda därför anses vara ringa.⁸³

2.4.3.5 Stat och kommun

Samhällets intressen är mångfacetterade och motsvarar inte bara revisionens faktiska innehåll utan även andra nyttoeffekter som den tillför. Dessa effekter konkretiseras av Thorell et al i följande punkter:

- upptäcka brott
- avhålla från brott
- upptäcka bristande efterlevnad av skatteregler i vissa fall
- kontroll av räkenskaper i syfte att få ett bra underlag för skattedeklarationer från företagen

⁷⁹ Thorell et al, *Revisionsplikt i små aktiebolag*

⁸⁰ Diamant, *Revisors oberoende* s. 132ff

⁸¹ Moberg, *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess* s. 26

⁸² SOU 2008:32 s. 255f

⁸³ Ibid, s. 256

- avhålla från skatteundandragande
- bekämpa penningtvätt
- reviderad bokföring gör det lättare att efteråt spåra fel vid till exempel konkurs- och brottsutredningar⁸⁴

Redovisningen ligger till grund för skatter och avgifter och är därtill även en viktig utgångspunkt som beräkningsunderlag för olika bidrag.⁸⁵ Skatteverket (SKV) använder därför reviderad information vid fördjupad kontroll och drar då nytta av att den är i ordning. Vidare kommer revisionen även till användning då orena revisorsberättelser tillsänds verket. Avseende brottsangivelser är denna uppgift inte revisorns primära och skapar en intressekonflikt med hans huvudsakliga uppdrag. Därtill är det få brottsmisstankar som trots allt kommer in denna väg, dock sägs det preventiva syftet vara av stor vikt.⁸⁶

2.5 Förväntningsgapet

En av de mest frekvent diskuterade frågorna inom revisionen är den angående förväntningsgapet som finns mellan revisorer och intressenter. Intressenterna väntar sig en sak som ibland skiljer sig ifrån det som revisorerna faktiskt åstadkommer. FARs generalsekreterare Dan Brännström påpekar de oralistiska förväntningarna, en aning provokativt:⁸⁷

”Det minsta man kan begära är att revisorn förhindrar eller åtminstone upptäcker förskingringar och andra ekonomiska brott, finner alla fel i bokslut, undanröjer risken för obestånd och konkurs, granskar alla transaktioner mellan företagsledningen och bolaget, upptäcker alla poster som kan vara tveksamma ur skattesympunkt, säkerställer att ledning och styrelse fattar rätt beslut.”⁸⁸

Detta förväntningsgap undersöks i en studie av Humphery⁸⁹ i Storbritannien, med syfte att undersöka hur stort gapet verkligen var. I studien gjordes en undersökning av vad som förväntas av en revisor. De grupper som deltog i undersökningen var revisorer, finansdirektörer, investeringsanalytiker, bankirer och journalister inom finansområdet. Revisorerna delades i sin tur upp i två grupper. De som hade revision som huvuduppgift och de med en annan huvuduppgift, exempelvis skatter eller administration. Resultatet

⁸⁴ Thorell et al, *Revisionsplikt i små aktieföretag*

⁸⁵ FAR förlag, *Revision en praktisk beskrivning* s. 22

⁸⁶ Thorell et al, *Revisionsplikt i små aktieföretag*

⁸⁷ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 200

⁸⁸ Ibid, s. 200

⁸⁹ Humphery, *The Audit Expectations Gap in Britain: An Empirical Investigation*

påvisade ett betydande gap mellan dessa förväntningar, Humphery påpekar att detta är något branschen måste förstå och arbeta för att minska.⁹⁰

Det skulle visa sig att skillnaderna mellan de utfrågade grupperna var stora i vissa avseenden. En av de största skillnaderna fanns i påståendet att det ställs för stora krav på revisorerna av samhället. I de två revisorsgrupperna höll 82 respektive 73 procent med i detta påstående. Finansdirektörerna var relativt neutrala medan de tre användargrupperna inte höll med om påståendet. I genomsnitt var det 62 procent som inte höll med.⁹¹

Vidare i undersökningen ställdes frågor till respondenterna om vad som ingår i revisorns uppgifter. Den största skillnaden fanns i påståendet att en av revisorns uppgifter är att försäkra att balansräkningen förser en rättvis värdering av företaget. 73 respektive 66 procent i revisorsgrupperna höll inte med om detta, däremot var det 81 procent i användargrupperna som tyckte att påståendet stämde. En annan stor skillnad fanns beträffande revisorns roll att försäkra att allt betydande bedrägeri upptäcks. Endast 43 procent av revisorerna ansåg att detta var revisorns uppgift medan hela 86 procent i användargrupperna gjorde det. Stora skillnader fanns även när det gällde ifall revisorns uppgifter omfattade att försäkra att företaget drivs effektivt. Även en fråga angående till vem revisorn är ansvarig inför påvisade stora skillnader mellan de olika grupperna och förstärkte bevisen för att det finns ett signifikant förväntningsgap. Andra delar i undersökningen behandlade bland annat synen på hur framgångsrik revisorn är på särskilda aktiviteter, som exempelvis att diagnostisera problem och att förutse framtiden. Studien avslutades med en undersökning angående synen på sannolikheten att en revisor utträttar särskilda handlingar i specifika situationer. Alla dessa undersökningar visade på skillnader mellan de grupper som deltog och bidrog till att bevisa förväntningsgapet.⁹²

En studie som hjälper till att förklara varför förväntningsgapet finns är den av Peter Öhman angående revisorers syn på granskningen av noterade företags redovisningsinformation. Sammanfattningsvis resulterade studien i att det fanns små skillnader mellan olika grupper utav revisorer. Givetvis fanns det en del individuella skillnader, men i stort strävar revisorerna efter att granska samma information som sina kollegor. Studien visar att revisorer lägger ner mycket tid på sådant där de anser att deras kompetens är hög och mindre tid på sådant som inte omfattas av deras kompetens i samma utsträckning. Resultatet blir att revisorer inte granskar sådant som betyder mycket för intressenter eftersom denna information ofta är mer framtida och därigenom mer komplex. Vidare visar studien på att revisorer i allmänhet är försiktiga eftersom de i sin granskande roll är väldigt utsatta. Revisorn ställs till svars om denne skulle göra något som skulle kunna skada bolaget. På grund av detta anses många revisorer därför som konservativa, de vill inte lämna ytterligare information för att det hela tiden finns en vilja att inneha trygghet och kontroll. Detta tyder på att revisorer i större utsträckning är intresserade av att göra saker rätt än att göra rätt saker.⁹³

⁹⁰ Humphery, *The Audit Expectations Gap in Britain: An Empirical Investigation*

⁹¹ Ibid

⁹² Ibid

⁹³ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 67-71

Hur man ska komma till rätta med detta förväntningsgap har diskuterats mycket i den historiska debatten. Många menar att förväntningsgapet är ett kommunikationsproblem och att revisorerna måste bli bättre på att förmedla vad deras uppgifter egentligen innefattar. Det är en fråga om hur revisorerna ska möta de krav som finns utifrån, samtidigt som de håller sig till de regelverk som finns för deras profession.⁹⁴

Att köpen av revisionstjänster från revisionsföretagen ökar kan ses som motsägelsefullt med tanke på ovan diskussion angående förväntningsgapet. Mycket av debatten rörande skillnaderna i förväntningar fokuserar främst på de fyra större revisionsbyråerna och deras stora börsföretag. Revisionsområdet innefattar även en mängd mindre företag och revisorer som inte arbetar för de fyra stora byråerna. Skillnaderna mellan de stora och de mindre företagen är stora och därför är även en diskussion rörande förväntningsgapet på denna nivå relevant.⁹⁵

Förväntningsgapet infinner sig även bland de mindre byråerna, men inte alls i samma omfattning som hos de revisionsarbeten som sker av de större byråerna. Även om gapet finns så har det inte samma betydelse på denna nivå. En revisor med god yrkeskompetens får ofta en starkare roll som revisor i mindre företag än i stora, eftersom relationen mellan revisorn och företaget ofta är mer personlig i de mindre företagen. Detta blir ett problem för revisorn då det kan bli svårt med den oberoendefråga som finns inrotad i revisorsprofessionen.⁹⁶ Nedan följer ett avsnitt av just oberoendefrågan, som likt förväntningsgapet flitigt diskuteras inom revisorsprofessionen.

2.6 Oberoende

Grunden i revisorns arbete sägs vara auktoritet i förhållande till intressenterna för att dessa ska känna trygghet. Auktoriteten beror i sin tur på revisorns oberoende samt dennes kompetens.⁹⁷ Revisorn påstås genom sitt oberoende stå för integritet, etik och moral. Revisorerna har emellertid tryckt på orimligheten i att agera moralisk polis.⁹⁸ Revisorns huvudsakliga uppgift står ändå klar i att kvalitetssäkra redovisningsinformationen till förmån för intressenter och tillhandahålla social och affärsmässig trygghet i samhället.⁹⁹

Professionen står idag under tillsyn av RN, som har till uppgift att godkänna och auktorisera revisorer, registrera revisionsbolag samt överse och utdela disciplinära åtgärder.¹⁰⁰ Det övergripande ansvaret för regleringen av redovisningen har Bokföringsnämnden

⁹⁴ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 201

⁹⁵ Ibid, s. 190-191

⁹⁶ Ibid, s. 197

⁹⁷ Diamant, *Revisors oberoende* s. 162

⁹⁸ Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 9

⁹⁹ Ibid, s. 62

¹⁰⁰ Diamant, *Revisors oberoende* s. 40

(BfN).¹⁰¹ I stor utsträckning styrs revisorns arbete av regler men även revisorns omdöme ges stort utrymme eftersom regleringen sedan mitten av 1980-talet i viss utsträckning förlitar sig på principer. Enklare situationer möjliggör inte sällan ett direkt regelstyre medan mer komplexa situationer förlitar sig på revisorns omdöme.¹⁰² Tillsammans med redovisningsskandaler, ökad konkurrens, mer affärsinriktade byråer, större beroende av konsultuppdrag och även en ökad öppenhet har detta inneburit att en diskussion om revisorns oberoende blommat upp.¹⁰³

Innebörden av oberoende är inte bara att det ska vara faktiskt, det ska dessutom även vara påtagligt och manifesteras i förhållande till intressenterna. Vanliga faktorer som kan sägas påverka oberoendet är närheten mellan revisorn och klienten, bristande transparens och bristande neutralitet mellan olika intressenterna. Det uppdrag som revisorn fullgör ska, om det är ett revisionsuppdrag, vara präglad av fullt oberoende enligt regleringen av revisionsuppdrag. I de fall det är att anse som konsultuppdrag styrs revisorn endast av sina yrkesetiska regler.¹⁰⁴

Revisorns oberoende eller beroende kan ha sitt ursprung i en mängd olika faktorer. En vanlig faktor är att revisorn är ekonomiskt beroende av klienten. På senare tid har revisorerna i större utsträckning även tagit på sig rollen som konsulter. Rådgivning som sammanhänger med revisionen, revisionsrådgivning, är i princip alltid tillåtet medan fristående rådgivning, likt konsultrollen, däremot är mer problematisk.¹⁰⁵ Genom att många företag är små och inte har möjlighet att själva granska de råd som ges av revisorn, något även revisorn är medveten om, kommer innebörden att bli att revisorn har ett gemensamt intresse med ledningen. Ett intresse som i förlängningen hotar hans oberoende. När så revision blandas med rådgivning blir innebörden att intressenternas tillit ställer ökade krav på specifik information som medför ökade krav på transparens.¹⁰⁶

I en studie av Beattie¹⁰⁷ undersöktes i Storbritannien potentialen i då nyligen gjorda regelförändringar. Undersökningen syftade till att undersöka vilken inverkan dessa förändringar fick på uppfattningen om revisorns oberoende. Undersökningen skedde i enkätform och omfattade 153 ekonomiansvariga på listade brittiska bolag samt 244 partners på revisionsbyråer, därtill en mindre grupp om 18 journalister inom finansområdet. Frågorna ämnade bland annat klargöra betydelsen av åtta olika faktorer och fenomen vilka enligt hypotesen skulle inverka menligt på uppfattningen om revisorns oberoende. Faktorer som undersöktes var revisorns ekonomiska beroende av klienten, konkurrensen på den externa revisorsmarknaden och tillhandahållandet av tilläggs-tjänster. Vidare undersöktes flexibiliteten i standarder, små revisionsbyråer, avsaknad av en revisionskommitté, finansiellt intresse i klienten samt påverkan av en finansiellt stark klient.¹⁰⁸

¹⁰¹ Artsberg, *Redovisningsteori – policy och praxis* s.131

¹⁰² Johansson et al, *Uppdrag revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* s. 83

¹⁰³ Ibid, s. 99

¹⁰⁴ Diamant, *Revisors oberoende* s. 165f

¹⁰⁵ Moberg, *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess* s. 81

¹⁰⁶ Diamant, *Revisors oberoende* s. 194ff

¹⁰⁷ Beattie et al, *Perception of auditor independence U.K. Evidence*

¹⁰⁸ Ibid

Resultatet påvisade en klar rädsla för oberoende främst avseende ekonomiska faktorer. Störst risk ansågs föreligga då den enskilde revisorn var alltför beroende av en enskild klient. Men även tillhandahållandet av tilläggstjänster inverkade enligt undersökningen menligt på uppfattningen hos respondenterna. Främsta upprätthållaren av revisorns oberoende var dels existensen av en revisionskommitté och dels olika former av sanktioner. Det vill säga möjligheten att ett företag som inte följer allmänt vedertagna redovisningsprinciper ställs inför rätta. Även möjligheten att frånta revisionsfirman dess status som registrerad revisionsbyrå var av vikt.¹⁰⁹

2.6.1 Analysmodellen

År 2002 började en ny revisorslag att gälla. En av de viktigare förändringarna i denna var den angående revisorns förhållningssätt till klienten, det vill säga revisorns självständighet och opartiskhet i ett revisionsuppdrag.¹¹⁰ Detta förhållningssätt regleras i analysmodellen som av Sverige tagits fram för att motsvara EG-kommissionens modell på området. Analysmodellen säger att revisorn inför varje nytt uppdrag ska se över möjliga faktorer som kan påverka att arbetet inte utförs opartiskt och självständigt. Detta ska även göras, om anledning finns, i ett pågående uppdrag. Visar en analys på att det ändå går bra att uppdraget fortsätter, måste revisorn vara beredd på att styrka detta.¹¹¹

Analysmodellen är uppbyggd i tre steg. Det första steget är en identifiering av förtroendskadliga förhållanden. Detta betyder att omständigheter som kan förhindra revisorns oberoende ska identifieras. Exempelvis om revisorn har en nära personlig relation till klienten eller att revisorn har ett direkt ekonomiskt intresse i klientens verksamhet. Det kan också handla om hot eller annan påverkan.¹¹² Konstateras någon av de jävsgrundande faktorerna presumeras revisorn vara jävig om inte åtgärder enligt de två följande stegen vidtas.¹¹³ Det andra steget i modellen består i en eliminering av förtroendskadliga förhållanden. Detta betyder att ifall förhållanden i steg ett upptäcks så kan vissa åtgärder vidtas för att revisorn ändå ska kunna fortsätta med uppdraget. Revisorn måste då bevisa, genom motåtgärder, att det inte finns grund till att ifrågasätta oberoendet. Dessa åtgärder kan vara byråinternas åtgärder som exempelvis interna kvalitetssäkringssystem. Räcker inte detta kan även externa åtgärder tas in, exempelvis att ytterligare yrkesrevisorer, utanför revisorsgruppen i fråga, granskar materialet en extra gång. Det tredje och sista steget i analysmodellen är att analysen dokumenteras. Revisorn ska löpande dokumentera allt som sker i de två tidigare stegen för att garantera att allt sker korrekt. Revisorn ska till sist avge ett utlåtande angående granskningen.¹¹⁴

¹⁰⁹ Beattie et al, *Perception of auditor independence U.K. Evidence*

¹¹⁰ FAR SRS, *Analysmodellen för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet*, www.farsrs.se

¹¹¹ Ibid

¹¹² Ibid

¹¹³ Moberg, *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess* s. 92f

¹¹⁴ FAR SRS, *Analysmodellen för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet*, www.farsrs.se

Följer inte revisorn detta, trots att det finns omständigheter som kan skada oberoende, kan klienten drabbas negativt. Detta eftersom uppdraget kan behövas avbrytas i förtid eller att det slutgiltiga resultatet ifrågasätts av externa intressenter. Revisorn kan drabbas av varningar från RN men även få sin titel som godkänd eller auktoriserad revisor indragen.¹¹⁵

På grund av förslaget angående avskaffandet av revisionsplikten föreslås i en utredning analysmodellen ersätta diverse jävsbestämmelser. De absoluta jävsbestämmelserna, bokförings- medelsförvaltnings- och byråjäv, förelås avvecklas för små företag vilket skulle möjliggöra för revisionsföretagen att företa kombiuppdrag. Det vill säga att vid sidan av revision även utföra bland annat medelsförvaltning och bokföring.¹¹⁶

2.7 Sammanfattning

I detta kapitel har det skapats en teoretisk grund av det problem som avses analyseras. Inledningsvis redogörs för de krafter som styr regleringar, i viss mån generellt men även av redovisningsområdet specifikt. Primärt krävs det en acceptans av en reglering för att den ska bli allmängiltig. Puxty et al diskuterar de tre styrande krafterna marknaden, staten och föreningar och hur dessa samspelar i skapandet av regleringen. Jönsson diskuterar det behov av revisorer som skapades efter Kreugerkraschen. Samtidigt diskuterar Jönsson hur regleringar uppkommer som en följd av att ett befintligt faktum eller förfarande ifrågasätts. Ifrågasättandet uppkommer enligt Jönsson på grund av inträffade händelser som exempelvis företagsskandaler eller kriser. Dessa påvisar ett behov som efterföljande förändringar försöker tillfredsställa.

Oberoendet och förväntningsgapet samt de intressentkonflikter som kan uppstå mellan den långa rad av intressenter som identifierats, har väckt funderingar kring möjliga problem rörande ett avskaffande av revisionsplikten. Tillsammans med Jönsson och Puxty et al skapar detta en bakgrundsbild av hur revisoryrket ser ut och varför det ser ut som det gör. Litteraturen som är relevant för vår studie påvisar en avsaknad av en aktuell studie. En studie vi ämnar göra. För att genomföra studien påvisar både Jönssons och Puxty et als studier att en undersökning av ämnet kräver att man själv måste betrakta verkligheten. Detta sker, som beskrivs i nästa kapitel, genom en genomgång av den offentliga debatten som behandlar ämnet samt genom intervjuer.

¹¹⁵ FAR SRS, *Analysmodellen för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet*, www.farsrs.se

¹¹⁶ SOU 2008:79

3. Metod

Metodkapitlet förklarar hur studien genomförts för att besvara forskningsfrågan, och val av arbets- och angreppssätt motiveras. Problematiken med att studien behandlar ett framtida problem förklaras med hjälp av fenomenologin. Genom att redogöra för hur studien förhållit sig till begreppen reliabilitet och validitet ges läsaren en möjlighet att avgöra hur väl denna uppsats uppfyller dessa krav. Kapitlet beskriver vidare hur datainsamling utförts, det vill säga hur intervjuer har genomförts och hur den offentliga debatten har behandlats. En beskrivning ges även för hur intervjuguiden tagits fram och på vilka grunder respondenter valts.

3.1 Angreppssätt

Det finns olika angreppssätt för att koppla samman forskning och teori. Induktiv teori innebär att en övergripande frågeställning ställs, för att sedan genom tolkning av empirisk observation generera en teori. En deduktiv teori däremot, innebär att man ställer upp en hypotes som sedan provas genom empirisk undersökning.¹¹⁷ Studien har utgått från ett induktivt angreppssätt eftersom det inte finns någon tidigare teori angående finanskrisens inverkan på revisionsplikten. Processen startar med en övergripande frågeställning som ger ett underlag för en empirisk undersökning. Undersökningen genomförs i form av dels intervjuer och dels genom en djupgående analys av den offentliga debatten. Analysen av det empiriska materialet leder fram till ett svar på forskningsfrågan och ett bildande av teori.

3.2 Kvalitativ metod

Det finns två typer av forskningsmetoder: kvantitativ och kvalitativ metod. Kvantitativ metod innebär att man på ett strukturerat sätt samlar in och organiserar sina data. Den kvalitativa metoden däremot innebär insamling av data genom observation och ostrukturerade eller semi-strukturerade intervjuer. Den lägger därmed större vikt vid ordens innebörd och data analyseras utifrån innehållet. Därigenom kan sedan induktiva slutsatser dras. I studien används den kvalitativa metoden eftersom denna metod gör det

¹¹⁷ Bryman et al, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* s. 23ff

möjligt att förstå fenomenet och tolka det utifrån den mening som människor ger det. De intervjuer som genomförs speglar respondenternas tankar kring avskaffandet av revisionsplikten och hur den påverkas av den finansiella krisen. Svaren är inte kvantifierbara utan behöver tolkas.¹¹⁸ När det gäller genomgången av den offentliga debatten, avseende remissvaren, så kommer insamlingsprocessen mer att utgå ifrån ett kvantitativt synsätt.

3.3 Tillvägagångssätt

Ett antal steg har genomförts i den process som föranlett besvarandet av forskningsfrågan. Inledningsvis skapas en bakgrundsbild av problemet. Detta genom att först ge en förklaring till hur tanken om en revisionsplikt föddes. Därefter presenteras bakgrunden till den finansiella krisen på marknaden just nu befinner sig i. Resonemanget mynnar ut i en problemdiskussion som avslutas med syfte och forskningsfråga.

En teoretisk beskrivning ger relevanta kopplingar till problemdiskussionen. Nästa steg i processen var att välja ut de personer som skulle intervjuas. Studien har inriktat sig på godkända och auktoriserade revisorer. Vidare följer den offentliga debatten som består av en historisk genomgång av debatten kring revisionspliktens avskaffande i den av FAR SRS utgivna tidskriften *Balans* och de remissvar som lämnats på utredningens¹¹⁹ förslag. Intervjuerna, tillsammans med den offentliga debatten, har genererat en empiri som används för den analys som leder fram till uppsatsens avslutande del, forskningsfrågans besvarande.

Beroende på remissinstansernas skilda intresseområden har remissvaren varit varierande i sin omfattning och i sin inriktning. För att återge de aspekter som studien önskat har en utförlig analys krävts av dessa svar. Svaren var inte sällan otydliga i sina avgränsningar, vilket har lett till att ett konkret ja eller nej inte alltid gått att utläsa. Remissvaren har därför behandlats i sin helhet för att inte utelämnas några aspekter och därifrån har sedan slutsatser kunnat dras.

3.4 Fenomenologi

Ett problem studien mött i undersökningen är det faktum att framtiden studeras. Framtiden som den föreställs påverkas av nutidens handlingar och är beroende av individens föreställningar om den. För att kunna dra en korrekt slutsats i studien krävs det

¹¹⁸ Bryman et al, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* s. 39ff

¹¹⁹ SOU 2008:32

att föreställningar försöks skalas bort och istället studera själva saken. För att göra det krävs det att studien tar hjälp av fenomenologin.

Fenomenologi är en filosofisk inriktning som handlar om läran om alltings egentliga väsen eller om den översinnliga världen. Den moderna fenomenologin skapades av Edmund Husserl som en reaktion på den vetenskapliga psykologins och historiens benägenhet att tillmäta den subjektiva kunskapen samma betydelse som den objektiva. Husserl ville med synsättet komma undan lösa spekulationer och istället förlita sig på strikta fakta. För att uppnå detta är utövaren av fenomenologin tvungen att söka efter fenomenets väsen. Detta gör man genom ett intuitivt och omedelbart betraktande eller som det också kan uttryckas ett förutsättningslöst betraktande. Det som på detta sätt kan observeras är det som kan betraktas som kunskap.¹²⁰

Problemet är, som Husserl uttrycker det, att medvetandet inte är en passiv mottagare av intryck utan istället är med i skapandet av dessa. Med andra ord, det är näst intill omöjligt för en människa att vara fullständigt objektiv som mottagare av intryck eftersom hon också är med och skapar dessa intryck. Det blir en ständig rundgång. Nyckeln till kunskap blir därför att kunna reducera sina egna föreställningar om saken för att på så sätt se världen som den egentligen är.¹²¹

En viktig ingrediens i det fenomenologiska synsättet är dess tidsuppfattning, vilken skiljer sig från den naturalistiska synen på tid. I det naturalistiska synsättet menar man att tiden är statisk, det vill säga är någonting som bara går utan att man reflekterar över den. Fenomenologen däremot ser tiden som en cykel. Tiden påverkas både av det som har skett och det som kommer att ske. Tiden är hela tiden starkt sammanlänkad mellan då, nu och sedan. Det finns inga begränsade tidsenheter utan dessa tre delar hakar i varandra hela tiden, likt ett kugghjul.¹²²

Nuet är det enda som faktiskt ”finns” eller ”är”. Det finns därmed ett verkligt, genuint nu. Men människans uppfattning och upplevelse av nuet påverkas av dåtiden och framtiden. Dåtiden och framtiden är transcendent tillstånd och ”finns” inte eller ”är” inte på det sätt som nuet. Dåtiden och framtiden är gränsöverskridande och påverkas av den enskilda individens föreställning om saker som har hänt eller som förväntas hända. Nuet influeras av dåtiden och framtiden, vilket får till följd att nuet skuggas av subjektiva föreställningar. För att kunna leva i nuet och nå det genuina måste det immanenta, det vill säga det inneboende och genuina, lyftas fram. Det transcendent, det vill säga dåtiden och framtiden som bidragit till att föreställningar och subjektiva uppfattningar skuggar det genuina nuet, måste däremot lyftas bort. För att kunna definiera och avgränsa nuet är det nödvändigt att ha dåtid och framtid som referenspunkter.¹²³

I nutidens immanens finns dels aktualitet, det vill säga det verkliga nuet, och dels en potentialitet, det vill säga det möjliga nuet. Aktualitet är hur en människas för stunden

¹²⁰ Bjurwill, *Fenomenologi* s. 6f

¹²¹ *Ibid*, s. 34

¹²² *Ibid*, s. 20ff

¹²³ *Ibid*, s. 50ff

verkliga nu är, med andra ord det som faktiskt existerar. Men potentialiteten kanske är annorlunda. Människans nu skulle kunna ha varit på ett annat sätt under andra omständigheter.¹²⁴

Det fenomenologiska synsättet ska ge oss en tillgång till världen utan några förutfattade meningar. Den ska ge oss den rena sanningen som inte är påverkad av människans subjektiva föreställningar eller tolkningar. De intryck vi där får ska vi kunna sätta samman till en helhetsbild och även länka vår egna lilla omgivning till omvärlden. Vi ska dock vara medvetna om att synen på världen är beroende av observatören men att det fortfarande är samma värld som beskrivs. Alla människor betraktar samma verkliga värld men tolkningen varierar och är beroende av den enskilda människans egna föreställningar och tidigare erfarenheter, hennes dåtid och framtid. Synsättet ska även få oss att reflektera och göra oss medvetna om vårt eget sätt att tänka och hur vi bygger vår föreställning om omvärlden, samtidigt som vi är kritiska till det vi tänker om världen. Till sist är det också möjligt att genom synsättet lägga till tolkningar och meningar om omvärlden för att på så sätt kompensera för det som är dolt för oss.¹²⁵

Mina handlingar kommer, för att återknyta till tanken om tid som tidigare nämnts, påverka framtiden beroende av den syn på framtiden jag för tillfället har. Föreställningarna om framtiden fungerar som en uppmaning för oss att agera i nuet. Beroende på hur min bild av framtiden ser ut och vilken önskan jag har om hur framtiden bör se ut kommer detta få mig att agera, eller underlåta mig att agera. Ett aktivt agerande förändrar framtiden något ett passivt agerande inte gör. Om jag är nöjd med min föreställning om framtiden kommer jag inte att agera, något jag däremot gör om min föreställning om framtiden inte är som jag önskar.¹²⁶

3.5 Offentlig debatt

Avsnittet inleds med en genomgång av debatten i Balans som studeras under de senaste fem åren. Balans är en tidskrift utgiven av FAR SRS, branschorganisationen för revisorer och rådgivare. I studien redogörs den offentliga debatten från och med år 2003 då Justitiedepartementet lade fram sin promemoria "Några frågor om revision"¹²⁷ med ett förslag om ett förbud mot kombiuppdrag. Slutligen presenteras de remissvar som skrivits av olika remissinstanser angående förslaget om avskaffandet av revisionsplikten. Eftersom remissvaren är omfattande sammanställs dessa i en förklarande tabell tillsammans med en efterföljande redogörelse.

¹²⁴ Bjurwill, *Fenomenologi* s. 50ff

¹²⁵ Ibid, s. 47ff

¹²⁶ Ibid, s. 47ff

¹²⁷ Justitiedepartementet, *Några frågor om revision*, www.regeringen.se

3.6 Intervjuer

Intervjuerna som genomförts har varit semi-strukturerade kvalitativa intervjuer. En semi-strukturerad kvalitativ intervju karakteriseras av ett förutbestämt tema som ska beröras men att respondenten har en frihet i sin utformning av svaren. En intervjuguide används, men frågorna behöver inte ställas i en exakt ordning. I och med att det finns en frihet så uppkommer möjligheten till följdfrågor och diskussioner utanför själva intervjuguiden.¹²⁸ Anledningen till valet av denna intervjuform har varit för att undvika att respondenten begränsas och istället låta denne ha ett fritt förhållningssätt till frågorna. Samtidigt som det varit av vikt att de svar som genererats har varit relevanta för den datagrund studien behövt tillägna sig.

3.6.1 Urval av respondenter

Studiens intervjuer har genomförts med godkända och auktoriserade revisorer. Respondenterna har valts från små, medelstora och stora revisionsbyråer för att på så sätt täcka eventuella meningsskiljaktigheter som kan finnas mellan anställda på byråer med olika storlek. Anledningen till att endast revisorer intervjuats har varit för att studien inriktats på en enskild intressegrupp. På så sätt har en djupgående bild av revisorernas syn på studieområdet och en mer användbar studiegrund genererats. Revisorer har en viktig kunskap inom revisionsområdet då dessa ofta möter revisionen i sin yrkesutövning. En koppling av denna kunskap till samhällets utveckling har gett ett viktigt bidrag till studien. Skulle en allsidig djupgående bild ha skapats hos övriga intressenter, hade detta krävt betydligt mer tid än studien tillåtit. Hade ett försök att behandla dessa intressenter ändå gjorts skulle intressenternas synvinklar inte bli rättvisande, eftersom inte tillräckligt många intervjuer hade kunnat genomföras.

3.6.2 Urval av intervjufrågor

De frågor som ingått i intervjumallen har omfattat tre delområden. Den första delen av intervjun har behandlat personliga frågor, medan frågorna i den andra delen rört företaget i vilket de arbetar. Intervjun har avslutats med frågor som har en inriktning på uppfattningen om avskaffandets samspel med finanskrisen. Att utreda samspelet har varit huvudsyftet med frågorna, men det har även varit av vikt att respondenterna talat fritt om sin inställning till avskaffandet i sig, utan att koppla denna till finanskrisen. Frågorna har utgjort ett underlag till sammanställningen och analysen som hjälpt till för besvarande av forskningsfrågan. Intervjuguiden som använts finns bifogad i arbetet som bilaga 1.

¹²⁸ Bryman et al, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* s. 363

3.6.3 Grundad teori

Grundad teori, Grounded Theory, är en teori utvecklad av Barney Glaser and Anselm Strauss.¹²⁹ Teorin går ut på att forskaren studerar verkligheten för att skapa sig en bild av vilka teorier som är relevanta. Med hjälp av teorin är det möjligt att arbeta både induktivt och deduktivt, det vill säga både formulera hypoteser från data men även att med hypoteser dra slutsatser. I studien har Grundad teori använts för att koda intervjuerna. Arbets-sättet har inneburit att respondentens svar sammanfattats fråga för fråga. Svaren jämförs dels för att identifiera likheter men även för att urskilja särskiljande tankar bland respondenterna. Materialet har kodats selektivt vilket betyder att nyckelord identifierats i den data som genererats. Därefter har kategorier skapats av nyckelorden och intervjumaterialet sorterats efter ämnesområde. Det selektiva urvalet har medfört att endast det mest relevanta av intervjumaterialet presenterats.¹³⁰ När intervjuerna genomförts har nya infallsvinklar uppkommit vilket medfört att intervjuerna varvats med ytterligare litteraturstudier.¹³¹

3.6.4 Intervjuareffekt

En intervjuareffekt är många gånger omöjlig att undvika och en kvalitativ undersökning med semi-strukturerade personliga intervjuer likt de som genomförts aktualiserar problem för intervjuaren att förhålla sig neutral. Detta till trots, sägs ändå fördelarna hos en personlig intervju väga tyngre än exempelvis enkäter eller telefonintervjuer.¹³² Enkäter ger inte samma djup och vid telefonintervjuer finns det en distans mellan respondent och intervjuare vilket kan medföra att man går miste om bland annat kroppsspråk. Genom en neutral ansats av intervjuarna och ett neutralt agerande mot respondenter har förhoppningen varit att dessa inte påverkats av intervjuarnas åsikter. Det faktum att samtliga författare deltagit vid intervjuerna har eliminerat tolkningssvårigheter och fler har kunnat ställa kompletterande frågor för att tydliggöra oklarheter i respektive fall.

3.7 Reliabilitet

Arbetets metodologiska val har utförligt beskrivits i metodkapitlet. Detta för att undvika slumpfaktorer och för att ha en objektiv utgångspunkt i undersökningen, men även för att möjliggöra en framtida reproduktion av studien. Valet av en kvalitativ metod ger, framför en kvantitativ metod, en större exponering mot svårkontrollerade variabler. Med studiens syfte i åtanke har stor vikt lagts vid eliminering av sådana faktorer.

¹²⁹ Strauss et al, *Basics of Qualitative Research 3e* s. 1

¹³⁰ Ibid, s. 66ff

¹³¹ Strauss et al, *Basics of Qualitative Research 3e* s. 35

¹³² Esiasson et al, *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad* s. 267

Uppsatsens empiriska del är författad utifrån de semi-strukturerade intervjuer som genomförts. Den enskilda intervjun är utförd vid ett och samma tillfälle och som utgångspunkt har samma intervjumall med teman och frågor använts. Vid varje intervju har samtliga tre gruppmedlemmar varit närvarande och ett uniformt bemötande har skett mot de olika respondenterna. Syftet med samtligas deltagande är tvådelat. Dels för att i största mån uttömma risken för att ämnen inte behandlas, mallen till trots. Men även för en enhetlig tolkning av slutresultatet. Respondenterna har uppmuntrats att tala fritt kring de ämnen och problem vi adresserar. Syfte är att på så sätt få uttömmande svar som ger en helhetsbild av respondentens åsikter, samtidigt som strukturen på intervjun möjliggör jämförelser mellan respondenter. Respondentens tankar är det som arbetet strävar efter att spegla och redogöra för. Under intervjuerna kommer diktafonupptagningar att ske, om så godkänns av respondenten, i syfte att ytterligare eliminera risken för felaktiga tolkningar.

3.8 Validitet

För att återspegla verkligheten på bästa sätt är det av vikt att det som avses mätas, även i slutändan blir det som mäts. En hög grad av överensstämmelse resulterar i en hög validitet eller en frånvaro av systematiska och osystematiska fel.¹³³ En bidragande orsak till en låg validitet kan vara ett alltför stort avstånd mellan den teoretiska definitionen och den operationella indikatorn, det vill säga det man undersöker genom exempelvis en intervju eller observation. Ytterligare två viktiga begrepp att ha i åtanke är dels intern validitet som beskriver möjligheten att utifrån ett begränsat antal analyser dra en allmän-giltig slutsats. Dels extern validitet eller förmågan att utifrån den begränsade under-sökningen generalisera och applicera resultatet på en större population.¹³⁴

I syfte att undvika ett arbete som avviker från den ursprungliga frågeställningen har det ständigt skett en återkoppling mellan uppsatsens skilda delar under arbetets gång. Teori, metod, empiri, och slutligen analys och slutsats knyts på så sätt samman för att avslutningsvis leda fram till ett konkret svar på studiens frågeställning.

3.9 Källkritik

Vid val av källor har de fyra klassiska källkritiska regler som nämns i Esiasson et al varit en viktig utgångspunkt. Äkthet, oberoende, samtidighet och tendens används samtliga för att bedöma sanningshalten i olika påståenden.¹³⁵ Med begreppen i åtanke har det därför

¹³³ Esiasson et al, *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad* s. 63

¹³⁴ Ibid, s. 64

¹³⁵ Ibid, s. 314

funnits en strävan efter aktuella, relevanta och objektiva källor att använda i studien. Därtill har det även funnits en eftersträvan att källorna ska vara primära för att undvika förvrängningar genom återberättningar. De sekundärkällor som använts har relevansen kritiskt bedömts enligt ovan nämnda krav.

3.10 Sammanfattning

I kapitlet har studiens genomförande beskrivits. Till en början studeras den offentliga debatten, för att på så sätt generera frågor till intervjuerna. Debatten i Balans behandlar avskaffandet av revisionsplikten såväl som dagens rådande finanskris. Därtill har även remissvaren från olika remissinstanser behandlats och sammanfattats.

Valet av respondenter baserades på att revisorer ständigt står i kontakt med revisionen och regleringen därav och att de på så sätt är medvetna om de förändringar som där sker. Studien har därför koncentrerats på dessa aktörer och deras åsikter. Eftersom intervjuerna varit semi-strukturerade har respondenterna kunnat tala fritt kring ämnet. Detta har medfört ett behov av att tolka svaren, vilket skett med hjälp av Grundad teori. Med tanke på att studien genomförts under rådande finanskris har detta med stor sannolikhet inverkat på vårt resultat. Dels har respondenternas svar, såväl som författarnas egna tankar, präglats av rådande förhållanden. Detta är något som beaktats i analysen av det empiriska materialet och i dragandet av slutsatser.

4. Offentlig debatt

Kapitlet återger den offentliga debatt som har förts och just nu bedrivs i Balans angående avskaffandet av revisionsplikten i små och medelstora företag. Åsikterna angående förslaget är många, både positiva och negativa och av dessa har en allsidig bild återgivits. Avslutningsvis ges en sammanfattning av de remissvar som lämnats i ämnet.

4.1 Debatten i Balans

Det som föranledde diskussionerna angående avskaffandet av revisionsplikten för små företag var förslaget om utvidgat redovisningsjämv som Justitiedepartementet lade fram 2003 i sin promemoria "Några frågor om revision"¹³⁶. Här gav Justitiedepartementet förslag om att en person inte ska kunna vara revisor i ett bolag, om denne person samtidigt yrkesmässigt biträder bolaget med exempelvis bokföringen. Detta betyder att det skulle bli förbjudet att kombinera redovisnings- och revisionsuppdrag.¹³⁷ Nedan följer den debatt som kunnat följas i Balans sedan 2004 fram till idag uppdelat efter år.

4.1.1 Balans år 2004

En av de första åsikterna som återfinns i Balans som skrivits med anledning av förslaget om förbud mot kombiuppdrag var ett uttalande av Stefan Persson, ansvarig för Ernst & Youngs nationella revisionsverksamhet. När Justitiedepartementet förslag om att revisorer inte ska ges möjlighet att handha kombiuppdrag ansåg Persson att det i så fall vore bättre att avskaffa revisionsplikten. På så sätt skulle revisorerna även fortsättningsvis ha möjlighet att hjälpa företagen på samma sätt som tidigare. Stefan Persson menade med detta att revisorns arbetsuppgifter inte skulle försvinna, bara att revisorn skulle utföra dem utifrån en annan roll.¹³⁸

En annan syn hade Peter Bodin, vd i Lindebergs Grant Thornton, nuvarande Grant Thornton. Han tyckte att revisionsplikten skulle finnas kvar. Dock sa han att om förbudet mot kombiuppdrag infördes, så var en djupgående diskussion angående revisionspliktens framtid ett måste. Han höll med Stefan Persson angående revisorns arbetsuppgifter, han

¹³⁶ Justitiedepartementet, *Några frågor om revision*, www.regeringen.se

¹³⁷ FAR SRS komplett, Balans 2003, *Fler remissvar på Justitiedepartementets "Några frågor om revision"*

¹³⁸ Ibid, Balans 2004, *Alla behöver revisor men alla behöver inte revision*

menade även han att dessa endast skulle ta en annan form. Han hänvisade då till Storbritannien som under hans tid hos Grant Thornton avskaffat revisionsplikten i små företag och att många där såg positiva effekter. Att det skulle bli mindre att göra för revisorerna vid ett avskaffande trodde han inte. Detta eftersom att banker och liknande fortfarande skulle kräva någon form av intyg vid kreditgivning. Motiv till att avskaffa revisionsplikten var också att det vid ett eventuellt förbud mot kombiuppdrag skulle bli dyrare för företagen. De skulle då vara tvungna att anlita två revisionsbyråer istället för en.¹³⁹

Mycket av den diskussion som förekom handlade om kritik mot förbudet av kombiuppdrag. Gunvor Engström, vd på Företagarna, menade att förbudet drabbar de små företagen negativt. Det skulle ge högre kostnader i form av ett behov av mer än en person som har hand om redovisningen och revisionen. Detta skapar dessutom onödiga svårigheter för företagen. Engström menade att ett avskaffande av revisionsplikten måste till om förbudet mot kombiuppdrag införs. Engström påpekade att revisorn i högre utsträckning kan komma att anlitas för rådgivning. Ett ytterligare motiv till ett avskaffande av revisionsplikten skulle vara sänkta kostnader för företagen. Exempelvis är det inte säkert att företagen varje år behöver ett intyg om kvalitetssäkrad information.¹⁴⁰ FARs generalsekreterare Dan Brännström var även han negativ till förbudet mot kombiuppdrag. Han förde ett liknande resonemang som Engström och tyckte att revisionsplikten var tvungen att ses över om förbudet trädde i kraft. Om det sker ett avskaffande av revisionsplikten skulle revisionen vara allt mer efterfrågestyrd. I de allra minsta företagen är det inte alltid så att revisionen efterfrågas.¹⁴¹

Den diskussion som pågick 2004 handlade mest om kritiska röster angående förbudet mot kombiuppdrag. Förbudet skulle vara negativt för de små företagen eftersom de då skulle bli tvungna att anlita två revisionsbyråer. Denna negativa sida av förbudet skulle kunna hävas genom ett avskaffande av revisionsplikten för dessa små företag. Revisorerna skulle då kunna arbeta mer som rådgivare och revisionen utföras mer när ägarna och intressenterna efterfrågar den.

4.1.2 Balans år 2005

Det var inte bara i Sverige som diskussionerna angående ett avskaffande av revisionsplikten pågick. År 2005 blossade diskussionerna upp i Finland, där en översyn av revisionslagen var på gång. Det var då, i Finland, möjligt för mindre företag att använda sig av så kallade lekmannarevisorer och frågan var om detta skulle behållas. Vissa ville ha kvar reglerna som fanns men revisionsorganisationerna menade att det endast skulle vara yrkesrevisorer som skulle kunna revidera ett företag. En arbetsgrupp, som hade tillsatts av det finska Handels- och industriministeriet, föreslog att revisionsplikten skulle avskaffas för de små företagen samtidigt som de större även i fortsättningen skulle vara tvungna att revideras av en yrkesrevisor. Denna åsikt gick alltså emot vad revisions-

¹³⁹ FAR SRS komplett, Balans 2004, *Efterfrågad eller lagstadgad revision?*

¹⁴⁰ Ibid, *Revisorn – någon att hålla i handen för företagen*

¹⁴¹ Ibid, *FARs generalsekreterare är försiktigt optimistisk*

organisationerna tyckte, att alla bolag skulle omfattas av revisionsplikten. Även i Danmark kom under året förslag om ett avskaffande. Ehrvervs- og Selskabsstyrelsen (Handels- och bolagsverket) beskrev i en rapport att de danska småföretagen betalade 1,7 miljarder danska kronor för revision varje år. Det sades att dessa kostnader vägde tyngre än den positiva nyttan som revisionsplikten medförde i de små företagen och en avskaffning föreslogs därför. Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, FSR, Danmarks motsvarighet till FAR, ställde sig inte bakom rapporten. De menade att många viktiga negativa faktorer utelämnats. Skulle ett avskaffande av revisionsplikten i små företag införas så skulle det innebära ett omfattande extrajobb för det danska SKV. Även att den ekonomiska brottsligheten befarades öka vid ett avskaffande hade utelämnats.¹⁴²

Dan Brännström, som tidigare nämnts var negativ till förbudet mot kombiuppdrag, ställde sig nu även tveksam till ett avskaffande av revisionsplikten. Han menade i en debatt 2005 att det först och främst var regelverket inom de små företagen som behövde ändras. När de små företagen hamnar i kris så är det ofta revisorn som observerar detta och ett avskaffande av revisionsplikten skulle ta detta instrument ifrån företagen. I samma debatt deltog andra organ, så som SvN, SKV och Ekobrottsmyndigheten (EBM) vilka alla tillsammans med Dan Brännström var överens om att revision är något som behövs. Att detta sen skulle vara ett tvång var inte alla överens om. SKV menade att de var för en översyn av regelverket för de små företagen. De ansåg inte att det räckte att företagare lovade att de skulle utföra en riktig deklaration, det behövdes en underskrift av en sakkunnig. EBM påpekade att det ofta är i just små företag som revisorns hjälp behövs som mest då det på grund av ekonomiska okunskaper här ofta sker felaktigheter i redovisningen.¹⁴³

Under 2005 gjorde Balans en rundringning till en grupp småföretagare för att höra deras uppfattning om avskaffandet av revisionsplikten. Undersökningen visade ingen majoritet vare sig för eller emot ett avskaffande. Främsta motiveringen för ett avskaffande var att revisionsplikten är onödigt och kostar en massa pengar. Däremot var det många som, trots en avskaffning, frivilligt skulle anlita en revisor. Möjligen skulle detta ske mer i rådgivningssyfte. En tydlig attityd var att en revisor ger trygghet och att företagarna är måna om att göra rätt för sig och följa de lagar och regler som finns.¹⁴⁴ Med tanke på att det i slutändan är politikerna som avgör revisionspliktens öde, genomförde Balans även 2005 en redogörelse för var våra politiska partier stod i frågan. Genomgående var vänsterblocket emot en avskaffning. Socialdemokraterna öppnade visserligen en liten lucka då de sa att andra EU-länder avskaffat revisionsplikt och att de skulle fortsätta att följa upp frågan i enlighet med den internationella utvecklingen. Högerblocket var enat för en avskaffning av revisionsplikten och nämnde samtliga att de tänkte verka för en avskaffning. Moderaterna berättade att den borgerliga alliansen var eniga och att de hade skrivit en motion i frågan.¹⁴⁵

¹⁴² FAR SRS komplett, Balans 2005, *Revision i små företag: Debatten går het i Norden*

¹⁴³ Ibid, *Revision i små företag: Alla ense om revisionens fördelar – men måste den vara ett tvång?*

¹⁴⁴ Ibid, *Revision i små företag: Balans har ringt runt till ett antal företagare och frågat vad de tycker om revisionsplikten för små företag*

¹⁴⁵ Ibid, *Revision i små företag: Vad tycker de politiska partierna om revisionsplikten i små och medelstora aktiebolag?*

I ett debattinlägg i Balans skrev Inga-Lisa Axenborg, auktoriserad revisor på Ernst & Young, att hon ville behålla revisionsplikten. Hon menade i sin artikel att den som vill slippa revision kan driva sitt företag som enskild firma. I den rapport av Thorell et al¹⁴⁶ som togs fram på uppdrag av SvN, sägs att det inte finns tillräckliga bevis för att en revisionsplikt har större nytta än kostnad. Detta, menade Axenborg, kan även gälla omvänt. Det finns inga tillräckliga bevis för att revisionspliktens kostnader är större än dess nytta.¹⁴⁷ Det var inte bara Axenborg som ställde sig negativ till ett avskaffande, även Svenska Revisorsamfundet (SRS) ordförande Per-Olof Andersson var emot en avskaffning. Han menade att revision hjälper till att säkerställa en pålitlig och informationsrik redovisning. Det saknas på många håll den tillräckliga kompetens som behövs för att säkerställa en god redovisning. Detta gäller till viss del inom företaget, men även hos de konsulter som arbetar med rådgivning. Andersson menade att revisorer tillför en ekonomisk kompetens som behövs i alla företag, även de små. Det finns också en risk att företag, som inte besitter den nödvändiga kunskapen, väljer bort revision endast för att minska sina kostnader. Detta kan bidra till att de omedvetet gör fel och begår brott endast på grund av bristande kunskaper.¹⁴⁸

Dan Brännström kritiserade i ett inlägg Thorell et al. Han hävdade att rapporten lagt alltför stor vikt vid kostnadsaspekten och att jämförelsen med avskaffandet i Storbritannien inte gick att göra. Den svenska affärsmiljön ser annorlunda ut och att bara säga att det gått bra i Storbritannien och då tro att det ska gå bra i Sverige är fel. Han menade till och med att det kunde innebära en konkurrensfördel att inte följa efter alla andra länder. Precis som så många andra kritiska röster tog även Brännström upp frågan angående ekonomisk brottslighet. Han menade att revisorns blotta närvaro hindrar lagbrott, både medvetna och omedvetna. Regelverket för de små företagen är det som först och främst måste ses över, därefter kan revisionsplikten synas.¹⁴⁹

Sigurd Elofsson, eko-revisor vid Utvecklingsenheten hos EBM, menade att det vore fel att avskaffa revisionsplikten eftersom att revisorerna har en ledande roll i ekobrottsbekämpningen. Det handlar inte bara om att det skulle bli större svängrum för brott ifall en avskaffning trädde i kraft. Elofsson sa att cirka hälften av alla brott som hamnar hos EBM handlar om okunskap och slarv. Vid en avskaffning finns risk för en ökning av denna kvot, eftersom revisorn hjälper många företag att upptäcka sådant slarv i tid. En del anser att EBM ska ägna sig åt medvetna brott. Elofsson menade då att om revisionsplikten kvarstår, hjälper revisorerna till med omedvetna brott som upptäcks i tid och EBM får mer tid över till de medvetna brotten.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Thorell et al, *Revisionsplikt i små företag*

¹⁴⁷ FAR SRS komplett, Balans 2005, *Revision i små företag/debatt: Rör inte revisionsplikten!*

¹⁴⁸ Ibid, *Revision i små företag/debatt: Revisorerna tillför företagsekonomisk kompetens – Behåll revisionsplikten*

¹⁴⁹ Ibid, *Revision i små företag/debatt: Revisorn gör stor nytta – även i små bolag!*

¹⁵⁰ Ibid, *Revision i små företag: Revisionen fyller viktig funktion anser Ekobrottsmyndigheten*

4.1.3 Balans år 2006

Under 2006 publicerades ett flertal studier som gjorts angående framförallt attityden till revisionsplikten. Samtidigt avskaffades under 2006 revisionsplikten i Danmark för de minsta aktiebolagen det vill säga ca 70 000 av de totala 130 000 danska aktiebolagen.

I en uppsats skriven av Linda Sävenstrand gjordes en enkätundersökning där drygt en tredjedel av ca 400 revisorer i Alingsås, Borås och Göteborg svarade på frågan om det fanns nackdelar med revision för småföretag. Resultatet pekade på att revisorerna ansåg att reglerna var för komplexa och att de behöver förändras. De ansåg att revisionsplikten borde vara kvar men att den måste anpassas efter de små företagen. Undersökningen visade att ett problem var kostnaden för de små företagen.¹⁵¹ I en annan uppsats, skriven av Anna Jonsson och Liselotte Lierud, tillfrågades 400 mikroföretag hur de ställde sig till revisionsplikten. Majoriteten ville att revisionsplikten skulle avskaffas men många av dem skulle ändå anlita en revisor för revision. De som inte ville ha kvar revisorn uppgav kostnaden vara den främsta anledning. Även i denna uppsats kom de fram till att reglerna för revision bör anpassas för de mindre företagen.¹⁵²

En studie gjord av Tobias Svanström, ekonomie licentiat vid Handelshögskolan Umeå universitet, visade att företagen tycker att revisionsplikten bör finnas kvar. Genom en enkätundersökning studerades hur företagarna själva upplevde revisionen och hur de ställde sig till ett avskaffande. Undersökningen gav intrycket av att företagen uppfattar att revisionen ger viktiga kunskaper och lärdomar samt att de får en relativt hög nytta för kostnaden. Undersökningen visade också att företagen uppfattade det som att revisionen är till nytta både internt och, framförallt, externt för deras intressenter. Med den interna nyttan menar de att ekonomiska problem kan upptäckas och åtgärdas tidigare med revisorns hjälp. Företagen tyckte att revisionen underlättar SKVs kontroll och att den ger en trygghet för långivare, styrelse och vd. Svanströms undersökning visade också att majoriteten av företagen skulle välja revision även om det inte var lagstadgat. De som skulle välja bort revisionen var de minsta företagen dock var det även här en majoritet som ville ha kvar den allmänna revisionsplikten. Undersökningen visade även att revisionen bidrar till att förbättra redovisningen. Vilket vid ett avskaffande skulle kunna leda till att kvaliteten försämrades.¹⁵³

Avskaffandet av revisionsplikten i Danmark inleddes 2006 och pågår fortfarande idag. Avskaffandet genomförs i två etapper där den första idag är genomförd. Denna innebär att företag vars värden inte överskrider två av följande värden inte omfattas av plikten: balansomslutning på 1,5 miljoner danska kronor, nettoomsättning på 3 miljoner danska kronor eller tolv anställda på årsbasis. Nästa steg som ännu inte är genomfört kommer att innebära att gränserna höjs till 29 miljoner danska kronor i balansomslutning, 58 miljoner danska kronor i nettoomsättning och 50 anställda på årsbasis. Innan etapp två kommer börja gälla måste etapp ett först utvärderas. Med avskaffandet ville den danska Venstre- och Konservativ- regeringen minska näringslivets administrativa kostnader. De som var

¹⁵¹ FAR SRS komplett, Balans 2006, *Utan revision blir det svårare för små aktiebolag*

¹⁵² Ibid, *Debatten i branschen speglas i årets uppsatser*

¹⁵³ Ibid, *Företagen vill behålla revisionsplikten*

negativa till avskaffandet menade dock att samhällsnyttan av revisionen inte togs med vid beräkningar av vad revisionen kostar. Ordföranden för Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, Jens Roder, som först var emot avskaffandet blev mer positiv till ett avskaffande med gränser som innebar att endast de allra minsta företagen berörs. Han menade att skattemyndigheterna kommer att kontrollera dessa extra noga och att företagen ändå kommer att behöva revisorernas hjälp.¹⁵⁴

I en motion i riksdagen 2005/06, som tidigare nämnts, skrev den borgerliga alliansen:

*”Alliansen vill slopa revisionsplikten för små företag. Detta innebär dock inte att vi öppnar för oseriös bokföring i mindre företag. Vi anser dock att det inte är rimligt att de skärpta krav på redovisning som ställts på större börsnoterade företag efter flera skandaler i USA ska drabba alla företag, även små familjeföretag”.*¹⁵⁵

Arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin menade att jobb och välfärd skapas genom att värna om företag i allmänhet men småföretag i synnerhet. Littorin ville att revisionsplikten skulle avskaffas för mindre företag men menade att de ändå måste leva upp till vissa krav som till exempel SKV ställer. Genom att underlätta för småföretagen kan tillväxten stimuleras och det skapas fler arbetstillfällen vilket förbättrar välfärden. Sverige har haft tillväxt tidigare men då mycket tack vare stora framgångsrika företag. Dessa har dock inte gett ökad sysselsättning. Littorin menade att små företag är duktiga på att ta hand om sina anställda och att de är bättre och snabbare än stora företag på att anpassa sig till förändrade omständigheter. Han menade att Sverige skulle stå bättre rustat med fler små företag.¹⁵⁶

4.1.4 Balans år 2007

Ett år efter Danmarks avskaffande av revisionsplikten visade en undersökning av danska förhållanden att de flesta småföretagarna tyckte det var för tidigt att se om de hade sparat några pengar på att avskaffa revisionen och att många frivilligt fortsatte med revision. Jämfört med hur utvecklingen varit i andra länder, som England, väntas emellertid allt fler och fler företag välja bort revisionen med tiden.¹⁵⁷

Den danska revisororganisationen Foreningen Registrerade Revisorer, FRR, utförde under andra kvartalet 2007 en enkätundersökning för att se effekterna av avskaffandet av revisionsplikten. Foreningens undersökning visade att endast 6,5 procent av de bolag som hade möjlighet att välja bort revisionen hade gjort detta. Av dessa 6,5 procent valde 44 procent bort revisionen för att revisorn har rått dem till det. Anledningen till att de flesta behöll revisionen var för att besparingarna var allt för små samt att de har kvar den med

¹⁵⁴ FAR SRS komplett, Balans 2006, *Revisionsplikten avskaffas för små danska företag*

¹⁵⁵ Ibid, *Utredning på nya vägar*

¹⁵⁶ Ibid, *Revisorn är guld värd!*

¹⁵⁷ Ibid, Balans 2007, *När revisionsplikten avskaffades i Danmark*

hänsyn till sina intressenter.¹⁵⁸ En rädsla Dan Brännström känner i samband med avskaffandet är att Sverige ska få likt Danmark en ökad kontroll av SKV. Han vill istället för ett allmänt avskaffande av revisionsplikten att regeringen ska se till ett förslag från FAR SRS. Detta innebär en ny företagsform för mindre företag utan revisionsplikt.¹⁵⁹ Bengt Skough, godkänd revisor och SME/SMP-ansvarig inom FAR SRS, tycker, med Danmark i åtanke, att det är viktigt att skapa en långsiktig lösning när regeringen bestämmer om vilka företag som ska undantas från revisionsplikten. Han menar att det inte blir bra om Sverige tar efter Danmarks successiva avskaffning. Istället ska den svenska marknaden få avgöra efterfrågan av revisionen.¹⁶⁰

I Finland avskaffades revisionsplikten för mindre företag den 1 juli 2007. Enligt reglerna behöver aktiebolag inte ha en revisor när minst ett av följande tre villkor har uppfyllts under de två senaste räkenskapsåren: balansomslutningen understiger 100 000 euro, omsättningen eller motsvarande avkastning understiger 200 000 euro eller antalet anställda understiger eller är lika med i genomsnitt tre.¹⁶¹ Företagarnas nya vd, Anna-Stina Nordmark-Nilsson, vill att revisionsplikten ska bort och att efterfrågan ska styra. En rapport som Företagarna gjort om företagsklimatet i de nordiska länderna visade att företagarna var minst nöjda i Sverige och speciellt i de minsta företagen, mest nöjda var de i Finland. Nordmark-Nilsson vill att Sverige ska lära sig av Finland men att den danska modellen och dess gränsvärden ska användas i Sverige.¹⁶²

Ordföranden för FAR SRS, Peter Clemetson, tror att avskaffandet av revisionsplikten inte kommer att påverka branschen på lång sikt men att det kan bli en del övergångseffekter. Han tror att revisorn kommer att efterfrågas på andra sätt än till revision, att det ligger i tiden att företag köper in fler och fler tjänster.¹⁶³

Sten Eriksson, godkänd revisor och ledamot i FAR SRS revisionskommitté, menar att revisorn har två roller, en som rådgivande och en som kontrollerande. Om revisionsplikten avskaffas för de mindre företagen så innebär det att den kontrollerande rollen försvinner. I Erikssons mening har de två rollerna ett samband och är samspelta, att de är förutsättningar för varandra. Om den kontrollerande rollen tas bort kommer förutsättningarna för rådgivarrollen att försämrats. När rådgivarrollen blir alltför omfattande kan det hota oberoendet gentemot kunderna och i sin tur leda till att samhällets förtroende för revisionsbranschen minskar. Slutsatsen blir att det måste finnas en balans mellan de två rollerna och att man måste inse att behovet av kontroll och revision skiljer sig åt mellan små och stora företag. Vid slopande av revisionsplikten för små företag kommer förutsättningarna för rådgivarrollen att försämrats vilket sannolikt leder till ökade kostnader för samhället. Utförs kontrollen av exempelvis staten kommer den inte att kunna genomföras lika effektivt. Bestämmer företaget att inte göra revision årligen försvinner kontinuitet och kostnaderna ökar för exempelvis informationsinsamling. Likaså kommer kostnaderna

¹⁵⁸ FAR SRS komplett, Balans 2007, *SME/SMP-frågor: De danska företagen behåller revisorn*

¹⁵⁹ *Ibid, Slopad revisionsplikt utreds*

¹⁶⁰ *Ibid, SME/SMP-frågor: Revision utan plikt? – Javisst!*

¹⁶¹ *Ibid, Slopad revisionsplikt för finska småföretag*

¹⁶² *Ibid, Ett samtal: Revisionsplikten måste bort*

¹⁶³ *Ibid, Ett samtal: Revisorn är samhällsbyggare*

för rådgivning att öka på grund av att exempelvis marknadsföringskostnader för revisionsbyråerna kommer att öka. Frågan som Eriksson ställde sig var om kostnaden var på väg att bli för hög jämfört med samhällets behov och nyttan för de små företagen.¹⁶⁴

En av FAR SRS lokalföreningar, Skaraborgs-Älvsborgs lokalförening, höll i april 2007 en debatt om revisorns framtida roll vid ett avskaffande av revisionsplikten. Sammanfattningsvis var deltagarna överens om att revisorn gör nytta för olika aktörer, såsom banker, företagen själva och andra intressenter. När det gällde avskaffandet av revisionsplikten fanns det dock delade meningar. De flesta trodde att företagen kommer att efterfråga revision i framtiden trots ett avskaffande av plikten. Kenneth Krantz, SvN, upplyste om att i England valde 40 procent av de företagen som inte behövde revideras ändå att bli reviderade. Niklas Standar, Handelsbanken, trodde att det blir marknaden som kommer att efterfråga revision. Samtliga deltagare var överens om att det kan uppstå situationer där det blir särskilt knepigt utan revisionsplikt, så som vid företagsförvärv.¹⁶⁵

FAR SRS lät konsultföretaget ECON Pöyry ta fram en rapport för att se till de samhälls-ekonomiska effekterna av revisionsplikens avskaffande. FAR SRS ordförande Peter Clemedtson sa att det funnits rapporter som diskuterat avskaffandet utifrån ett europeiskt perspektiv. Dessa rapporter ger inte samma svar som om rapporterna gjorts ur ett samhällsekonomiskt perspektiv med beaktande av kulturella och rättssystematiska skillnader. Clemedtson anser att det är viktigt att vi bildar oss en uppfattning utifrån svenska förhållanden. Rapporten visar att den samlade välfärdsökningen av slopad revisionsplikt för små aktiebolag blir 200-300 miljoner kronor per år. Rapporten visar dock att kostnaderna som följer av avskaffandet kan vara betydande bland annat eftersom det måste införas ökade kontrollåtgärder från allmänhetens sida för att förebygga ekonomisk brottslighet. Av det drogs slutsatsen att avskaffandet kommer leda till en omfördelning av kostnaderna från företagen till skattebetalarna. Peter Clemedtson ser både för- och nackdelar med avskaffandet. Han tror även att förväntningsgapet kommer att minska eftersom revisionen kommer att bli mer efterfrågad.¹⁶⁶

Anders Ekedahl, chef för Swedbanks företagsmarknad, ansåg att revisionen och årsredovisningen är viktiga instrument för bankerna men tror att bankerna vid ett avskaffande av revisionsplikten kommer att anpassa sig. Han tror att det kan komma att påverka bankernas möjligheter att göra säkra bedömningar vilket i sin tur medför högre priser på grund av den ökade kreditrisken för bankerna. Ekedahl tror även att bankernas benägenhet att låna ut pengar kommer att minska. Nordeas chef för kredit- och branschanalys i Stockholm, Karin Markstedt, kan tänka sig att banker till exempel kommer att kräva reviderad årsredovisning av de företag som söker kredit. Erik Selander, ställföreträdande chef för specialengagemang hos Swedbank (det vill säga sköter ärenden med förhöjd risk), ser revisorn som en trygghet speciellt när de gäller de mindre bolagen. Både Ekedahl och Selander är överens om att de inte vill att införandet ska gå till som i Danmark där SKV delvis har kontrollen över småföretagens finansiella redovisning. Avslutningsvis säger Ekedahl att även om revisorn kostar så ger det företaget möjlighet

¹⁶⁴ FAR SRS komplett, Balans 2007, *Är revisorrollen i balans?*

¹⁶⁵ Ibid, *Gör revisorn någon nytta?*

¹⁶⁶ Ibid, *Inte gratis att avskaffa revisionsplikten*

att kommunicera verksamheten med en utomstående part, något som är särskilt viktigt för mindre företag.¹⁶⁷

I en intervju med vd: n för SvN, Urban Bäckström, förklarar han att revisionsplikten ger en konkurrensnackdel för svenska småföretag och välkomnar regeringens förslag om avskaffandet. Han vill att beslutet om revision ska ligga hos företagsledningen och hos lagstiftaren. Bägge revisorns roller är viktiga men vilken som är viktigast varierar hos företagen. Bäckström ser Englands avskaffande som välfungerande och något Sverige borde studera inför avskaffandet. En global trend inom reglering av företagsverksamhet är att skilja på regelverk för små och stora företag, något som SvN är emot, men i enskilda frågor kan det finnas goda motiv för skillnader.¹⁶⁸

I en intervju med Jan-Erik Gröjer, professor i redovisning vid företagsekonomiska institutionen på Uppsala universitet och ordförande i Svenska revisionsakademien, berättar han att en förenkling är lätt att påpeka men svår att genomföra. Han menar att det finns ett förväntningsgap mellan vad man kan åstadkomma med förenklingar och vad företagsledarna hoppas på. Han berättar att motivet till att vi har mer komplexa redovisningsregler är för att de ska spegla en mer komplex verklighet, så vid en förenkling av redovisningen kommer bilden av verkligheten att bli sämre. Han kan se en fördel med avskaffandet i att kvaliteten på redovisningen ökar då marknaden fortfarande kommer vilja ha information om företagen. Att marknaden kommer att avgöra vad som är rimliga förenklingar och en lagom nivå medan lagstiftaren bara bör besluta om minimikraven.¹⁶⁹

Jan Magnusson, auktoriserad revisor med en egen revisionsbyrå i Linköping, gjorde även han ett inlägg i debatten. En statlig utredning skulle i mars 2008 ta ställning till om det fanns ett behov av att ersätta revisionsplikten med någon annan form av kvalitetssäkring. Ett av skälen till avskaffandet av revisionsplikten sades vara att andra medlemsländer inom EU gjort det, vilket inte var helt korrekt eftersom revisionsplikten aldrig har funnits i många av medlemsländerna. Argumentationen kring att det skulle bli billigare utan revision menade Magnusson inte stämmer eftersom annan kvalitetssäkring kommer att finnas. Det är inte revisionen som är kostsam utan det regelverk som finns angående ekonomisk information. Detta är alltför omfattande för de mindre företagen och revisorns roll är endast att kontrollera att detta regelverk följs. Om regelverket förenklas blir den ekonomiska administrationen som exempelvis revision också billigare. Magnusson avslutade med att påpeka vikten av en debatt av revisionsplikten och att alternativa metoder för att uppnå tillförlitlighet i den ekonomiska rapporteringen diskuteras. Det är av vikt att kvaliteten i rapporteringen inte försämras och att revisorns kompetens utnyttjas i form av rådgivning, till företagens fördel.¹⁷⁰

¹⁶⁷ FAR SRS komplett, Balans 2007, *Bankerna vill ha reviderade årsredovisningar*

¹⁶⁸ Ibid, *Ett samtal: "Bra att plikten avskaffas"*

¹⁶⁹ Ibid, *"Förenklingar – är lätt att säga men svårt att göra"*

¹⁷⁰ Ibid, *Vem ifrågasätter företagens information när revisorn är borta?*

4.1.5 Balans år 2008

Under 2008 utkom betänkandet SOU 2008:32 om avskaffande av revisionsplikten för små företag. Under andra halvan av 2008 präglades också finansmarknaden av svåra oroligheter. Gudrun Antemar, Generaldirektör för EBM, skriver att finanskrisen riskerar att föra med sig nya typer av brott på de finansiella marknaderna. Hon fortsätter med att om lågkonjunkturen fördjupas i Sverige och i omvärlden, ökar risken för bland annat konkursrelaterade brott.¹⁷¹ I en intervju med KPMGs nya vd Helene Willberg berättar att hon tycker det är bra att revisionsplikten avskaffas och hon hoppas att finanskrisen inte kommer att sätta stopp för reformen. Hon tror det kommer att öppnas upp för fler rådgivningstjänster och att det ger en möjlighet till en annan dialog med kunden. Nu med lärdomar från finanskrisen tror Willberg att revisorerna kommer att jobba mer med rådgivning, som att beskriva risker och fördelar med transparens för kunderna.¹⁷²

Steve Ribbestams som har ett förflutet som auktoriserad revisor, Nordenchef och vd i Ernst & Young i Sverige fram till 2002, skrev i en artikel att revisorerna kommer få en betydligt bättre arbetsituation efter borttagandet av revisionsplikten. Revisorn kommer fortfarande behövas men inte revisionen. Han menar att revisorn nu slipper vara dels granskare och dels rådgivare, utan kan istället koncentrera sig på att bara vara rådgivare. Detta kommer gynna inte bara revisorn utan även revisorns uppdragsgivare.¹⁷³

I en studie gjord vid Handelshögskolan i Umeå av Tobias Svanström, ekonomi licentiat, visas att de företag som anlitar revisionsbyrå för rådgivningstjänster i högre utsträckning kommer ha kvar revision efter avskaffandet. Varför det skulle ha ett samband kan bero på att vid rådgivningstjänsten får revisionsbyrå en bra bild av företaget och kan med den kunskapen ge rådgivning och revision på ett mer effektivt sätt. Resultatet visade även att de som idag anlitar någon av de fyra stora revisionsbyråerna i högre grad kommer välja revision. Detta kan förklaras i ett anlitanande av en av de fyra stora signalerar ärlighet utåt mot externa intressenter samt att företaget eftersträvar redovisning och revision av hög kvalitet.¹⁷⁴

Utredningen om avskaffandet av revisionsplikten för små företag, och dess ansvarige utredare Bo Svensson, föreslog under 2008 att Sverige ska avskaffa revisionsplikten enligt EUs maximivärden. Detta ställer sig Dan Brännström mycket kritisk till och menar att förändringen ska genomföras stegvis. Vid en stegvis förändring kan revisions- och redovisningsbranschen bättre anpassa sin organisation och sitt tjänsteutbud.¹⁷⁵ Bo Svensson är av en annan uppfattning, han ser varken teori eller praktisk erfarenhet från andra länder som talar för att revisionsplikten bör avskaffas stegvis. Han var från början inne på att FAR SRS förslag, som är ungefär samma som i Danmark, skulle fungera. Den gränsen skulle dock innebära att 56 procent av Sveriges aktiebolag undantas revisionsplikten, vilket är en stor andel. En högre gräns skulle därför vara lika motiverad. Vid ett

¹⁷¹ Balans, *Fler ekobrott?*

¹⁷² Precht, "Nu respekteras branschen på ett helt annat sätt"

¹⁷³ FAR SRS komplett, Balans 2008, *Slopad revisionsplikt en lättnad för branschen*

¹⁷⁴ Ibid, *Regionala skillnader vid avskaffad revisionsplikt*

¹⁷⁵ Ibid, *Vem vinner på ett kaos à la big bang?*

införande av en högre gräns kommer ändå de största bolagen fortsätta ha revision.¹⁷⁶ Urban Bjergert, representerat SKV i revisorsutredningen, är av samma åsikt och ser ingen dramatik i att revisionsplikten slopas för 96 procent istället för 56 procent av aktiebolagen. Detta eftersom de företag som ligger i de högre segmenten ändå kommer att köpa de tjänster som behövs för att ha en god ordning på räkenskaperna. SKV tror att det kommer bli fler skattefel vid avskaffandet, något som Bo Svensson inte håller med om. Bjergert däremot tror att SKV kommer att behöva resursförstärkning för att de ska kunna mildra de negativa effekterna av avskaffandet. Han tror att många företagare varken kommer välja revision eller anlita en auktoriserad redovisningskonsult.¹⁷⁷

Balans ställde frågan om vad justitieministern, Beatrice Ask (m), tycker om Bo Svenssons förslag. Hon svarade att det kan diskuteras om olika delar av avskaffandet men att huvuddragen ser bra ut. Hon vill att Sverige ska vara företagsvänligt och definitivt inte sämre än andra europeiska länder.¹⁷⁸

4.1.6 Sammanfattning av Balansdebatten

Debatten angående avskaffandet av revisionsplikten och dess möjliga effekter har varit intensiv de senaste åren. Många personer har genom åren lämnat sitt bidrag till debatten och parter inom branschen har debatterat för och emot förslaget. Sammanfattningsvis kan sägas att åsikterna angående avskaffandet har blivit alltmer positiva. Majoriteten kan sägas vara överens om att ett avskaffande av revisionsplikten för små företag är något positivt. Trots att den allmänna åsikten angående avskaffandet har blivit mer och mer positiv är det dock svårt att se ett klart mönster i debatten. Ett mönster som går att se är att debatten startade med en diskussion om avskaffningens vara eller icke vara, för att på senare tid utvecklas mot hur avskaffandet ska se ut när det väl träder ikraft. En del som tidigare varit negativa till avskaffandet i sig, lägger nu större vikt vid att påverka utseendet på avskaffningen, hur den ska införas, gränser som ska användas med mera. Bo Svenssons förslag, SOU 2008:32, som publicerades den 3 april 2008, sändes ut till berörda respondenter och nästkommande avsnitt är en redogörelse för de remissvar som lämnats in.

4.2 Remissvar

Remisstiden för SOU 2008:32 gick ut den 4 augusti och vid tidpunkten hade 80 remissvar inkommit. I följande avsnitt görs en överskådlig sammanställning av flera utav remissinstansernas åsikter. Dels har detta skett i en tabell och dels i en redogörelse för de tendenser och åsikter som går att utläsa ur materialet. Materialet är inordnat efter de

¹⁷⁶ FAR SRS komplett, Balans 2008, *Slopad revisionsplikt i 96procent av aktiebolagen*

¹⁷⁷ Ibid, *Revisionsplikten: "Vi värdesätter revisionens"*

¹⁷⁸ Ibid, *Revisionsplikten: Vad tycker justitieministern om Bo Svenssons förslag*

intressentgrupperna som tidigare i arbetet definierats. Emellertid är det så att kunder, anställda och leverantörer inte har berörts i sammanställningen på grund av att remissvar från dessa inte står att finna. I sammanställningen finns dock revisorerna representerade trots att gruppen inte finns med i redogörelsen av intressenterna som gjorts tidigare i arbetet. Orsaken är att revisionen inte har en direkt uppgift att fylla i denna grupp. Revisorerna är dock i högsta grad påverkade av ett eventuellt avskaffande. För att få en lättförståelig text som inte överskuggas av det stora antalet källor som hanteras i avsnittet har det varit nödvändigt att utesluta en källhänvisning enligt det system som återfinns i övriga arbetet. Istället har källorna återgetts som ett eget avsnitt i källförteckningen.

4.2.1 Utredningens förslag

Arbetet med regelförenklingar som för närvarande pågår i EU syftar till att minska de administrativa regelbördorna som EUs företag har, jämfört med sina internationella konkurrenter. Detta hoppas man ska leda till en ökad konkurrenskraft och stimulera EUs ekonomi. Den svenska utredningen om avskaffandet av revisionsplikten för små bolag är ett led i denna anpassning.¹⁷⁹

Utredningen anser att ikraftträdandet ska ske 1 juli 2010. Detta ska ske genom en så kallad opt-in-lösning där kravet på revision tas bort ur bolagsordningen och att bolagsstämman därefter får välja revision. Till skillnad mot en opt-out-lösning där reglerna behålls i bolagsordningen och bolagsstämman därefter gör ett val om att inte ha revision.¹⁸⁰ Inledningsvis diskuteras den gräns för vilka avskaffandet ska ske. Utredningen konstaterar att behovet av att avskaffa plikten är som störst i mindre bolag och att viljan att avskaffa revisionen avtar med bolagets ökade storlek. Det lägsta gränsvärde utredningen diskuterar är en balansomslutning på 1,5 miljoner kronor, nettoomsättning på 3 miljoner kronor samt tre anställda. Att börja med de minsta bolagen för att därefter successivt öka tills dess att alla små bolag är undantagna är inget utredningen rekommenderar. Orsaken är att utredningen befarar en högre administrativ kostnad samt att gränsdragningsproblematiken blir större. Fler företag ligger nämligen runt den lägre gräns som nämndes tidigare i redogörelsen. Fler företag i denna storleksklass är därtill benägna att avskaffa revisionen än vid det högre värdet. Istället fastställer utredningen att de värden som ska användas är de maximivärden som tillåts enligt EUs fjärde bolagsrättsliga direktiv¹⁸¹. Det innebär att företag som understiger minst två av följande gränser undantas från revisionsplikten. Företagen får maximalt ha en balansomslutning på 4,4 miljoner euro, en nettoomsättning på 8,8 miljoner euro eller ett maximalt antal anställda om 50 stycken. Motiveringen är att dessa används i en rad andra EU-länder och att Sverige, om vi antog lägre värden, även i fortsättningen skulle ha en ofördelaktig konkurrensställning. Ingen åtskillnad kommer att göras mellan publika och privata aktiebolag.¹⁸²

¹⁷⁹ SOU 2008:32 s. 177ff

¹⁸⁰ Ibid, s. 239-241

¹⁸¹ Direktivet 78/660/EEG

¹⁸² SOU 2008:32 s. 181-190

Mandatperioden bör ändras från fyra till ett år, men en möjlighet ska finnas att ha kvar sin revisor i upp till fyra år. Orsaken är att revisorn opartiskhet och självständighet kan ifrågasättas då inte revisorn roterar i mindre bolag i den utsträckning som kan önskas. Minoritetsskyddet ska tillvaratas i bolaget genom att nya regler införs i ABL om att en minoritet av företagets aktieägare, tio procent, ska kunna genomdriva lagstadgad revision av bolaget.¹⁸³

Förvaltningsrevisionen menar att utredningen är tids och resurskrävande och en egentlig monetär fördel av förvaltningsrevisionen enligt utredningen inte kan mätas. Samtidigt kan det leda till att de företag som önskar endast räkenskapsrevision avstår från denna på grund av den obligatoriska förvaltningsrevisionen, paketet blir då alltför dyrt. Det finns ingen reglering av förvaltningsrevision i EU och det är endast Sverige och Finland som använder den, vilket kan innebära ett handelshinder.¹⁸⁴

Undantaget anmälningsskyldighet av penningtvätt, mutbrott och bestickning, som finns enligt internationella överenskommelser, ska anmälningsskyldigheten av brottslighet tas bort ur regleringen. Orsaken är för att inte avskräcka företag som av okunskap slarvar med redovisningen från att anlita en revisor och det faktum att antalet anmälningar som revisorer gjort är få. Anmälningsskyldigheten vid felaktigheter med skatt och avgifter ska även den avskaffas då revisorn möjlighet att upptäcka fel anses marginellt bättre än de metoder som SKV redan idag använder sig av.¹⁸⁵

För att motverka att redovisningskvaliteten sjunker föreslår utredningen en utökad befogenhet för SKV att göra en allmän bokföringskontroll av ett företags bokföring och annan räkenskapsinformation. Syftet är att kontrollera att centrala bestämmelser i bokföringslagen uppfylls och i så fall undersöka om företagens uppgiftsskyldighet gentemot SKV ska uppfyllas. Kontroll ska kunna ske genom oanmälda besök och verket ska kunna meddela vite eller en administrativ sanktion. Taxeringsrevisionens kvalitet ska upprätthållas genom en utvidgad upplysningsskyldighet för företagen. SKV ska på några dagars varsel kunna begära att företaget förevisar exempelvis grundbokföring och huvudbokföring och att alla händelser är löpande bokförda. Något som ska kunna förenas med vite. Förslag finns även att näringsidkare ska notera på handlingar om de haft hjälp av en uppdragstagare.¹⁸⁶

4.2.2 Tabellförklaring

I tabellen nedan anges i den övre delen utredningens förslag med fet text medan normalformaterad text anger alternativa förslag som varit vanligt förekommande i remissvaren. Lodrätt inordnas de remissvar som behandlats efter intressegrupp. En ring (O) anger att ett visst alternativ tillstyrks medan ett kryss (X) betyder att ifrågavarande förslag avstyrks. Därtill återfinns likhetstecken (=) för att beteckna att instansen kräver att vidare utredning

¹⁸³ SOU 2008:32 s. 214f

¹⁸⁴ Ibid, s. 195-202

¹⁸⁵ Ibid, s. 203ff

¹⁸⁶ Ibid, s. 230-237

sker. Likhetstecknet har också kombinerats med kryss och ringar då remissinstansen har efterfrågat en vidare utredning men trots detta gjort ett ställningstagande på den, enligt dem, bristfälliga grund som finns tillhanda.

	Slopad revisionsplikt	Gränser enligt EUs maxvärde	Lägre gränsvärde eller andra krav	Förkortad mandattid	Opt-in	Opt-out	Allmän kontroll av SKV	Notering på handlingar om uppdragstagare anlitas	Utvidgad upplysningsskyldighet för fig	Avskaffad förvaltningsrevision	Avskaffad upplysningsskyldighet om brottslighet	Ikraftträdande 01-jul-10	01-jul-09	Stegvis införande
Aktieägare														
Aktiespararna	O		O	O		O		O		=				O
Bolag och deras funktionärer														
Den nya välfärden	O	O							X=			O		
Företagarförbundet	O	O					X	X	X					
Företagarna	O	O					X	X					O	
Stockholms handelskammare	O	O			O		X		X				O	X
Styrelseakademien	O=		O=		O					X=			O	O=
Svenskt Näringsliv	O	O		O	O		X		X	O	O		O	
Borgenärer														
Finansbolagens förening	O					O				O	O			
Kronofogdemyndigheten	X=									X	X			
Sparbankernas riksförbund	O		O		O					O=	X			O
Svenska bankföreningen	O	O			O					O	X			
Revisorer														
FAR SRS	O=		O	O		O	X	O		=	O			O
Svenska redovisningskonsulters förbund	O	O		O		O	X	O		O	O		O	X
Sveriges kommunala yrkesrevisorer	=									X=				
STAREV	O=									=				

Samhällets intressenter														
<i>kontroll och brottsbekämpning</i>														
Bolagsverket	O=	O		O		O				O=	X	O		
Brottsförebyggande rådet	=						O							X
Domstolsverket	O	O		O	O		O	O	O	O	O	O		
Ekobrottsmyndigheten	X=		O			O		O	X	X=	X=			O
Finansinspektionen*	X	X								X	X			
Finansinspektionen**	O	O												
Rikspolisstyrelsen	O=					O			O					
Skatteverket	X		O			O	O=	O	O=					
Tullverket	X=		O								X			
Åklagarmyndigheten	X=		O			O		O	X	X=	X=			O
<i>övriga myndigheter</i>														
Bokföringsnämnden														
Ekonomistyrningsverket	O=		O							=				
Institutet för tillväxtpolitiska studier	O=													
Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet	O													
Konsumentverket														
Nutek	O=									O=				
Riksbanken										X				
Revisorsnämnden	O	O				O				=				
Statistiska centralbyrån	O	O		O	O		O	O	O	O	O	O		
Statskontoret	O=													
<i>övriga organisationer</i>														
Stiftelser i samverkan														
Svenska advokatsamfundet	O						O		O	O				

*Företag som står under Finansinspektionens tillsyn

**Företag som ej står under Finansinspektionens tillsyn

Angående redogörelsen för de respektive remissinstansernas åsikter har vissa här sammanställts. Orsaken är att den givna ståndpunkten har motiverats med ett liknande resonemang av samtliga remissinstanser. I det fall en remissinstans haft en särskild motivation har denna synpunkt återgetts bland instansens övriga åsikter. Valet av opt-in har skett enligt utredningens förslag. Opt-out har däremot motiverats av att det måste krävs ett stämmobeslut för ett avskaffande.

4.2.3 Aktieägare

Aktieägarna representeras i undersökningen av Aktiespararna (AS). Organisationen tillstyrker att revisionsplikten avskaffas men med en viss modifiering av utredningens förslag. Revisionsplikten anser man ska behållas av alla publika aktiebolag istället för att avskaffa upp till EUs maximivärden, något som leder till att ett avskaffande är möjligt för privata företag. Orsaken är den nya lag om värdepappersmarknader som antagits. Följden har blivit en uppdelning i aktiemarknader, dels motsvarande de gamla börserna och dels nya Multilateral Trading Facility (MTF). Varav de senare inte är berörda av lika omfattande regler som de äldre börserna. Följden av utredningens förslag blir att företag på en reglerad marknad även i framtiden omfattas av revisionsplikten medan MTF inte gör det då dessa börser omfattas av mindre aktiebolag. För MTF-bolagens del läggs därtill att de inte omfattas av lika stränga krav som de på en reglerad marknad. För den nuvarande eller potentielle enskilde aktieägaren innebär detta givetvis svårigheter i sin strävan efter att fatta välgrundade beslut. Föreningen utesluter inte heller att utöver MTF-bolag även inkludera vissa privata aktiebolag i revisionsplikten beroende på deras storlek. Vidare förespråkar AS ett stegvis avskaffande, för att på så sätt ge möjlighet till utvärdering.

Avskaffandet av förvaltningsrevisionen med dess förvaltningsberättelse kräver vidare utredning. Avskaffande skulle dock medföra en försvårad uppgift för bolagsstämman, som blir tvungen att basera sitt beslut om styrelse och vd: s ansvarsfrihet på grundval av årsredovisningen. Kvarstår revisionsberättelsen kommer denna försvårade uppgift att förmildras. Följden befaras även bli att allt högre arvoden krävs av bolagets funktionärer på grund av sin högre riskexponering.

4.2.4 Bolag och deras funktionärer

I denna kategori inordnas organisationer och föreningar som har till uppgift att verka för företagande, entreprenörskap och andra verksamheter som verkar i företagens och bolagsfunktionärernas intressen. Intressentgruppen ser positivt på ett avskaffande av revisionsplikten och flera av instanserna, Stockholms handelskammare (SH), Företagarna, SvN, vill se ett avskaffande så tidigt som möjligt för att företagen snabbt ska åtnjuta kostnadsfördelar. Endast Styrelseakademien (SA) överväger överhuvudtaget ett stegvis införande, något som SH direkt motsätter sig. SA motiverar ståndpunkten med att en utvärdering av avskaffandets verkningar bör göras. Ett motiv Den nya välfärden (DNV) använder som argument för att förespråka utredningens senare införandetidpunkt.

Det positiva i avskaffandet har sin utgångspunkt i den förväntat minskade administrativa kostnaden för den enskilde företagaren. DNV ställer sig dock tveksam till om den verkliga vinsten blir så pass stor som beräknat. Regellättnaderna befarar DNV innebära ökade kostnader för de statliga kontrollorganen som kan komma att finansieras i form av nya eller högre skatter och avgifter. Något som dock inte företagarförbundet håller med om. Värt att notera är att av dem som yttrat sig om gränsvärdena tillstyrker samtliga, utom SA, de av utredningen föreslagna värdena. Följden skulle med andra ord bli att ett så stort antal företag som möjligt undantas från revisionsplikten. För att vidare bespara företagen regler är flera organisationer dessutom tveksamma till kravet om angivande av revisor till SKV, något som redan finns hos Bolagsverket (BV).

SvN är ivriga att uppmuntra den frivilliga revisionen. SA påpekar dock vikten av den avvägning som måste göras av ägare och funktionärer mellan kostandsfördelarna samt den ökade riskexponeringen intressenterna utsätts för. I linje med att den frivilliga revisionen även de facto ska vara frivillig kritiserar SvN, SH och Företagarna SKVs ökade befogenheter. Den allmänna kontroll som verket på förslag ska ha rätt till, menar remissinstanserna har en avskräckande effekt på företag att begå brott. Företagen hotas av vite om de inte företer de handlingar SKV begär. Detta kan indirekt tvinga företag som inte egentligen behöver revision att ändå ha det. Företagarförbundet är även de inne på samma linje men uttrycker att en sådan kontroll blir aktuell först då ett konstaterat behov att komma till rätt med skattefel finns.

SvN och SA var de två intressenter som speciellt yttrade sig kring förvaltningsrevisionen och påpekar att denna utgör ett handelshinder för svenska företag och att ett avskaffande skulle bidra med att öka konkurrenskraften. SA efterfrågar emellertid vidare utredning då avskaffandet får en direkt påverkan på ansvarsfrihetsinstitutet vilket inte har utretts tillräckligt. Skulle en utredning komma fram till att även ansvarsfrihetsinstitutet kan avskaffas så samtycker SA till att även förvaltningsrevisionen avskaffas. SvN ser däremot inga hinder emot en avskaffning av förvaltningsrevisionen.

4.2.5 Borgenärer

Härunder inordnas dels finansiärer av olika slag, banker och finansiella institut samt även Kronofogdemyndigheten (KFM). KFM placeras här då KFM i förlängningen har samma intresse som finansiärerna. Det vill säga intresset i att välgrundade kreditbeslut fattas, som gäldenären har möjlighet att återbetala. Det vill säga, så att gäldenären inte behöver begära hjälp av KFM.

Med undantag av KFM är gruppen positiv till ett avskaffande förutsatt att plikten i fortsättningen även gäller för finansinstitut. Plikten, menar man idag, innebär en konkurrensnackdel. Svenska bankföreningen (SB) och Sparbankernas riksförbund (SR) kräver dessutom att publika aktiebolag alltså även de ska omfattas av revisionsplikten, en tanke som även återfinns hos i intressentgruppen aktieägare. KFM trycker på den försvårade uppgift myndigheten skulle stå inför. En avsaknad av revisor befarar KFM skulle

leda till en kvalitetssänkning i bokföringen som försvårar tillgångsundersökningar samt bedömningen av företags ekonomiska framtidsutsikter, två viktiga delar i KFM:s arbete.

Ur ett kreditgivarperspektiv förväntas finansiärer sträva efter en god informationsbild men försämringen förväntas enligt Finansbolagens förening (FiF) bli marginell då motsvarande resultat kan uppnås med frivillig revision. Även SB påpekar problemet och diskuterar den avvägning som måste göras medan å ena sidan revisorns betydelse för de externa intressenterna och å andra sidan den förbättrade konkurrenssituationen för företagen. Konkurrensfördelarna väger till sist tyngst, en åsikt som även SR delar. SR är något mer restriktiva och förordar ett stegvis införande med lägre gränsvärden för att utvärdera händelseförloppet. En viss restriktivitet går även att urskilja hos de övriga två, KFM och FiF, avseende införandetiden. Jämfört med övriga intressegrupper finns här en klar tendens i att införandet ska ske vid den av utredningen fastslagna tidpunkten. På så sätt, argumenterar man, kommer marknaden och intressenter hinna anpassa sig till förändringen genom exempelvis alternativa metoder för kreditbedömningar.

Förvaltningsrevisionen ska avskaffas enligt samtliga, undantaget KFM. FiF uttrycker att även förvaltningsrevisionen inverkar menligt på konkurrenskraften då den enbart förekommer i Sverige och Finland. SB och SR diskuterar däremot farhågorna i att företag som överväger räkenskapsrevision avskräcks av att därtill även tvingas ha förvaltningsrevision. KFM ansluter sig slutligen till EBMs svar om att förvaltningsrevisionen har nära anknytning till ansvarsfrihetsfrågan, som ovan diskuterats, och ifrågasätter dess fortsatta existens om förvaltningsrevisionen avskaffas.

Avseende anmälan vid misstanke om brott är FiF positiv till ett avskaffande, medan SR och SB anser att regeln bidrar med en ökad trygghet för kreditgivaren och en bortagen anmälningsplikt skulle undergräva revisorns förtroende. KFM är även de negativa och instämmer i EBMs yttranden, se längre ned. KFM betonar vikten av den icke utredda preventiva effekten som skyldigheten har. KFM hävdar även att revisorns roll är av stor vikt som kontrollorgan vid ett eventuellt likvidationsförfarande, en roll som skulle gå om intet vid ett avskaffande.

4.2.6 Revisorer

Intressegruppen består utav revisorers olika intresseorganisationer samt även Svenska redovisningskonsulters förbund (SRF). Sammanfattningsvis kan sägas att utredningen är, enligt de flesta organisationerna, bristfällig men att en positiv attityd ändå går att se. Till att börja med redogörs för två av de organisationer som tillvaratar de kommunala revisorernas intressen, Sveriges kommunala yrkesrevisorer (Skyrev) och STAREV. Ingen utav dem diskuterar avskaffandet i stort utan endast utifrån ett kommunalt eller offentligt perspektiv. Organisationerna är överens att om revisionsplikten avskaffas måste den fortfarande gälla för kommuner men att den då istället inordnas under kommunallagen och där blir tillämplig oavsett företagsform. Båda två pekar på de problem och absurditeter som kommer att uppstå i kommuner och landsting om utredningens förslag antas och vissa faktorer inte beaktas. Som det är nu kan kommuner bedriva verksamhet i dels

företagsform men även som nämndförvaltning. För båda råder idag revisionsplikt men vad gäller plikten i nämndförvaltningen skulle den vid ett eventuellt avskaffande bestå, medan plikten för den stora majoriteten verksamheter som bedrivs i företagsform skulle avskaffas. Valet av verksamhetsform skulle därför få avgörande betydelse för graden av den demokratiska kontrollen, huruvida kommunens verksamhet bedrivs effektivt, rätts-säkert och på ett i övrigt ändamålsenligt sätt.

SRF ser i avskaffandet fördelar med en ökad konkurrenskraft då de ges möjlighet för bolagen att anpassa sin organisation efter de krav som ställs av intressenter. Vidare anses att avskaffandet ska ske enligt högre gränsvärden för att undvika oklarheter kring om gränsvärden är uppfyllda eller inte, något som är mer aktuellt på de lägre nivåerna. Även FAR SRS ställer sig positiv, men till ett stegvis avskaffande med början på de lägre gränsvärdena och efterfrågar viss djupare analys av situationen. Bland annat säger FAR SRS att utredningen inte tagit hänsyn till svenska konkurrensfördelar som uppnås genom revisionen eller det svenska näringslivets funktionssätt. SRF och FAR SRS har motstridiga synpunkter vad gäller införandetidpunkten. SRF är positiv till ett avskaffande så snart som möjligt med motivationen att de omställningar som behöver göras inte är så omfattande och att det annars inte finns anledning att vänta. FAR SRS ser däremot gärna att tid ges till omställning för intressentgrupper och för revisorerna att anpassa sitt tjänste-utbud.

Synen på förvaltningsrevisionen varierar. I de kommunala bolagen har den inte samma mening som för övriga aktiebolag. I kommunen är förvaltningsrevisionen ett absolut nödvändigt verktyg för att kontrollera medelsförvaltningen i kommunen. Slutsatsen blir här liksom tidigare att om ett avskaffande sker så måste en särreglering ske i exempelvis kommunallagen. SRF anser att förvaltningsrevisionen har en underordnad betydelse för mindre aktiebolag och att samma resultat kan uppnås genom en utökad räkenskapsrevision. FAR SRS är däremot mer positiv till att ha kvar förvaltningsrevisionen då dess frånvaro skulle urholka ansvarsfrihetsinstitutet. Någon tillräcklig utredning om frågan är dock inte gjord enligt FAR SRS. Huruvida SKV ska medges att göra en allmän skattekontroll är SRF och FAR SRS negativa till. SRF menar att verket redan idag har fullgoda befogenheter att utföra erforderliga kontroller och att fler regler leder till en rättsosäkerhet. FAR SRS argumenterar däremot för att uppgifterna inte ens inkluderas i SKVs arbetsuppgifter utan istället ska någon form av förenklad skatterevision ske.

4.2.7 Samhällets intressenter

4.2.7.1 Kontroll och Brottsbekämpning

I denna kategori inordnas myndigheter som har till uppgift att direkt kontrollera företag eller som utövar brottsbekämpning. De senare kommer på ett eller annat sätt i kontakt med företag och deras förehavanden. Därtill inkluderas BRÅ på grund av deras nära samband med brottsbekämpande organ.

I Sverige har EBM och Åklagarmyndigheten (ÅklM) ett gemensamt ansvar för bekämpning och lagföring av ekonomisk brottslighet. Av denna anledning har ÅklM innan man författat sitt eget remissvar tagit del av EBMs svar och hänvisar till detta genom att instämma i vad som där anförs. Finansinspektionen (FI) har lämnat två divergerande ställningstagande i sitt svar. Ett svar för de företag som står under dess tillsyn, FI* och därtill har även ett allmänt svar lämnats för övriga företag, FI**. Det ska även noteras att domstolsverkets (DV) remissvar inte har något att invända utifrån de aspekter de har att beakta. Vilka dessa aspekter är framgår inte varför hela utredningens förslag har fått ett samtycke i tabellen.

En gemensam åsikt hos majoriteten i gruppen är synen att en tillfredsställande utredning inte är gjord. Klara tendenser finns också hos myndigheter såsom SKV, EBM, ÅklM, och tullverket, som på en daglig basis har att göra med företag med reviderad information. Dessa är alla negativa till ett avskaffande. FI** är däremot positiv till avskaffandet för företag som inte står under dess tillsyn. De företag som står under FI*s tillsyn ska dock även i fortsättningen omfattas av plikten. BRÅ däremot har inte ansett sig kunna ta ställning i frågan överhuvudtaget på grund av den bristande utredningen. DV, Rikspolisstyrelsen (RPS) och BV är samtliga positiva men de två senare är för en vidare utredning.

Beträffande gränserna för avskaffandet är de som uttryckt en negativ inställning till avskaffandet också negativa till den gräns som föreslagits. Man hade hellre sett att den lägsta gränsen som utredningen föreslår ska gälla. Det vill säga företag med en nettoomsättning på 3 miljoner kronor, en balansomslutning på 1,5 miljoner kronor och tre anställda. EBM och ÅklM nämner att den gränsen skulle leda till att just de små bolagen skulle omfattas. Att tillämpa EUs gränsvärde antyder EBM och ÅklM vore för utredningen att frånga sina instruktioner. SKV vill till skillnad från tidigare remissinstanser gå ännu lägre i sin rekommendation. Skattefelen, menar SKV, återfinns till största delen i de allra minsta aktiebolagen varför en så låg gräns som möjligt hade varit att föredra. Därefter är verket inte främmande att successivt höja gränsen efter vidare utredning. Att successivt höja gränsen från vilken nivå det nu än är som fastställs är något BRÅ direkt motsätter sig. Manövern, menar BRÅ, skulle inte ha någon inverkan i och med att de större företagen är av den storleken att de i vilket fall kommer tillämpa revision. FI* har endast avstyrkt den föreslagna gränsen och inte kommit med något ytterligare tillägg. FI** och BV är de enda remissinstanser som accepterat utredningens föreslagna gränsvärde. En närmre förklaring till varför har FI** inte lämnat. BV däremot pekar på svårigheterna för både företag och BV själva att kunna konstatera när revisionsplikten infinner sig eller inte. Därför hade BV i likhet med AS gärna sett en gräns mellan publika och privata aktiebolag. Övriga remissinstanser har inte nämnt om gränsen accepteras eller inte.

En slutsats kring införandetidpunkten går inte att göra. BV är den enda i gruppen som direkt berör avskaffandetidpunkten utöver DV. BVs motivering till ett införande 1 juli 2010 är att anpassningen till de nya förhållandena har blivit klara vid det laget.

Vad gäller de faktiska följderna av ett avskaffande börjar EBM och ÅklM med att konstatera att revisionsplikten ur ett konkurrensperspektiv är ett hinder. Genom att ålägga

svenska företag skyldigheter som inte finns i andra länder kommer svenska företag i en ofördelaktig sits. Det faktum att Sverige dessutom har samma regler för samtliga aktiebolag kan medföra att EUs regler för stora börsnoterade aktiebolag i framtiden kan komma att tillämpas på svenska mindre aktiebolag. Detta ser EBM och ÅklM som en oönskad utveckling och något som inverkar negativt på svenska företags konkurrenskraft. En positiv effekt av avskaffandet anser SKV skulle vara en ökning av konsultverksamheten. Emellertid förutsätter det en kontroll och krav på konsultverksamheten, något som regeringen tillsammans med branschen kan uppnå. En uppstramning av strukturen skulle för SKV innebära en värdefull tillgång. En enhetlig revisionskonsultkår skulle vara en viktig partner som medför att SKV i större utsträckning kan koncentrera sig på allvarligare fall av skatteundandragelse.

Företagens besparingar som dessa kommer att göra är marginella enligt EBM och ÅklM och tyder på att de som kommer att välja bort revisorn är sådana företag som är kriminella eller där det befaras att revisorn kommer att upptäcka fel i verksamheten.

FI ser positivt på brottsrapporteringen. Rapporteringen anses höja förtroendet och kvaliteten hos företagen, en åsikt BV håller med om, och på så sätt bidrar den till en stabilare marknad och ett ökat konsumentskydd. Ur konkurrensaspekten fortsätter EBM och ÅklM vidare att diskutera vikten av en revisor och att revisorn är ett underskattat kontrollorgan. Avskaffandet är något som kan inverka negativt på konkurrensen på grund av den minskade kontrollen av skattefel och brottslighet. Härigenom missgynnas seriösa företagare, något som enligt RPS kan urholka förtroendet för rättssamhället. RPS betonar framförallt den preventiva effekten av revisionen där oron finns för att den ekonomiska brottsligheten, skattefel och penningtvätten ökar i och med ett avskaffande. I just detta avseende är revisorn bra för att på ett tidigt stadium upptäcka oegentligheter enligt FI, EBM och ÅklM. EBM och ÅklM menar även att utredningen inte har beaktat den brottsförebyggande verkan som revisionsplikten och anmälningsskyldigheten har. SKV instämmer i EBM:s och ÅklM:s åsikter men tillägger även den vikt som revisionen har för att upptäcka skattefel. Även tullverket påpekar att de preventiva effekterna av revisionen inte utretts tillräckligt. BRÅ är emellertid mer reserverad till den preventiva betydelsen av plikten och säger att om ansträngningar gjorts för att dölja brott är dessa svåra att upptäcka. En revisor skulle i ett sådant scenario ha svårt att upptäcka brottslighet. Något som EBM och ÅklM håller med om. Eftersom att den ekonomiska brottsligheten antar mer och mer komplexa former behövs revisorn i sin nuvarande roll. Förslaget om en lättad anmälningsskyldighet skulle därför leda till att revisorn som kontrollmekanism skulle bli försvagad.

Någon egentlig slutsats kring förvaltningsrevisionen går utifrån materialet inte att dra. EBM och ÅklM är tveksamma till ett avskaffande då det befaras att ansvarsfrihetsinstitutet urholkas. En utförligare utredning hade därför önskats, något BV även efterfrågar. FI anför ett direkt avståndstagande av förvaltningsrevisionen för de företag som är under dess tillsyn. Förvaltningsrevisionen är ett viktigt verktyg i FIs verksamhet. Framförallt betonas den relation som uppstår mellan företag och revisor.

En farhåga som återfinns i intressegruppen är att redovisningens kvalitet kommer att minska. BV konstaterar bland annat att de komplicerade redovisningsreglerna kommer att innebära en försämrad kvalitet. Något som både BV och RPS menar motverkas av revisorns kompetens. Härmed motverkas fel som uppkommer av ren okunskap. EBM och ÅklM uttrycker en önskan om att förenkla reglerna för företagare. Enklare regler menar man är ett viktigt steg mot en korrekt revision utan en revisor. Förenklas inte reglerna kan inte heller revisorn avskaffas. EBM och ÅklM fortsätter på samma tema och menar att det ska ges incitament till ett korrekt agerande och felaktigheter ska inte straffas bort. Detta är något som förutsätter enklare regler.

Många av remissinstanserna befarar att avskaffandet enligt liggande förslag skulle innebära speciella svårigheter just för dem själva. SKV säger att den preventiva effekten som revisionsplikten uppnår måste vid ett eventuellt införande av den utvidgade uppgiftsskyldigheten kompletteras. Detta med en ökad möjlighet för verket att genomföra många och enkla kontroller av bokföringens status, något som kräver ökade resurser till SKV. Tullverkets revision skulle fortsättningsvis försvåras och bli mer kostsam då kvaliteten på redovisningen sjunker. FI påpekar svårigheter som kan uppkomma när företag ska upprätta prospekt, något som kräver revision de tre senaste åren. De skulle i så fall få ha en förutseende frivillig revision eller en retropektiv granskning av de tre senaste åren, något som inte är rimligt. Även FI skulle uppleva svårigheter om rapporteringsplikten avskaffades. Om rapporteringsplikten i någon form minskade skulle detta innebära att FI var tvungen att öka sina insatser som i slutändan blir en kostnad för företagen under tillsyn. FI vill till och med gå så långt som att öka rapporteringsplikten för revisorn.

4.2.7.2 Övriga statliga myndigheter

I denna kategori inordnas myndigheter vars huvuduppgift inte direkt går att hänföra till eller beror på företag med reviderad information. Gruppen är i det stora hela positiv till ett avskaffande av plikten undantaget Konsumentverket (KV) och BfN som båda två valt att överhuvudtaget inte lämna några synpunkter då de anser att förslaget inte rör deras verksamhet. Vissa reservationer återfinns även i denna grupp vad gäller utredningens kvalitet och en utförligare utredning efterfrågas.

Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) anser avskaffandet vara nödvändighet för att tillgodose EUs allt högre krav på redovisningen, något som mindre företag har svårt för. Ekonomistyrningsverket (ESV) och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet (JFN) talar om det positiva i att minska de administrativa bördorna för företagen. JFN är dessutom även inne på samma resonemang som ITPS och pekar på att revisionens huvuduppgift att informera aktieägarna om bolagsledningen förehavande inte uppfylls i små bolag.

ESV är de enda som uttalar sig specifikt om gränsvärdena förutom RN som tillstyrker utredningens förslag. ESV är dock av den uppfattningen att gränsvärdena ska sättas betydligt lägre än rekommenderat på grund av Sveriges många små och medelstora bolag, gärna på en nivå liknande den i Danmark och Finland.

Gruppens syn på revisorns inverkan på skattefel och brottsligheten är som i övrigt oenig. Nutek efterfrågar till en början utförligare utredning angående brottsligheten samt de åtgärder som föreslås i dess ställe och även en utökad utredning rörande skattefel. Det senare är även något Statskontoret (SK) instämmer i, faktorer som kan innebära en ökad samhällskostnad. Utredningen, anser Nutek, bortser från den positiva samhällseffekt revisionen har på skattefel och den ekonomiska brottsligheten. Därmed även i förlängningen för förtroendet för marknaden. JFN däremot är av uppfattningen att rapporteringen av missförhållande kommer att innebära en marginell försämring för samhället som intressent. Orsaken sägs vara att antalet rapporterade brott är få samt att JFN anser det olämpligt att revisorn tjänar två motstridiga intressenter, samhällets och företagets, krav. RN som inte direkt tar ställning till frågan ser det som olyckligt att revisorns gransknings- och rapporteringsskyldighet inskränks i motsats till marknadens förväntningar på allt mer information. Något som tros öka förväntningsgapet.

Någon slutsats kring avskaffandet av förvaltningsrevisionen går inte att dra mer än att ytterligare utredning kring denna speciellt efterfrågas av Nutek, ESV och RN. ESV menar att en alltför dålig utredning har gjorts av bland annat borgenärsskyddet. Enligt nuvarande utredning skulle förslaget innebära svårigheter för kontrollen av det bundna egna kapitalet i frågan angående likvidation och även ansvarsfrihetsfrågan. Något som i förlängningen urholkar borgenärsskyddet. Nutek är även de inne på samma linje och befarar att avskaffandet ger utrymme för oseriösa aktörer när det blir svårare att kontrollera styrelsen. Som en möjlig åtgärd vill Nutek undersöka om inte tydligare styrelseroll samt sanktioner mot styrelsen hade varit positiva, något som tillsammans med hela förvaltningsrevisionen kräver ytterligare utredning. RN är likt ESV funder samma kring ansvarsfrihetsinstitutets varande eller inte. Därtill upplever RN att gränsdragningen mellan förvaltningsrevision och räkenskapsrevision är oklar, avseende exempelvis eftersläpning med skatten och menar att ett avskaffande skulle leda till osäkerhet. RB yttrar sig endast vad gäller förvaltningsrevisionen för finansiella bolag och kräver, om en avskaffning sker, någon annan form av tillsyn för att trygga stabiliteten.

En positiv biprodukt som JFN och Nutek ser fram emot är främjandet av konkurrensen bland revisorer. En konkurrens som kommer att medföra bättre kvalitet och lägre pris, på så sätt gynnas konsumenterna av tjänsterna. ESV är tveksamma till i vilken utsträckning frivillig revision egentligen kommer efterfrågas. Detta är något som i förlängningen kan få betydligt större samhällsliga konsekvenser än vad utredningen påvisat. En negativ aspekt som Statistiska centralbyrån, SCB, befarar är en kvalitetssänkning i den officiella årsredovisningen, något som för deras arbete innebär osäkrare statistiskt underlag.

RNs svar ger ett något ambivalent intryck. Som nämndes tidigare är RN egentligen positiv till avskaffandet och de gränsvärden som anges. RN är av den uppfattningen att revisionsbegreppet ska behållas som sådant med undantag av regeljusteringar för att tillmötesgå EG-rätten. Företag som inte omfattas av plikten ska inte heller bli reviderade i den bemärkelse som lagen säger utan det uppdrag som utförs åt företaget ska istället identifieras på annat sätt. Annars pekar RN på problem som bland annat uppkommer för de företag som fortfarande har kvar plikten. Utredningen har, anser nämnden, utgått från de företag som inte längre ska omfattas av plikten och satt deras mål framför dem som

fortfarande kommer att omfattas av plikten. Följden blir att revisionen för de som omfattas av plikten i fortsättningen inte är tillräckigt ändamålsriktig. Därtill har nämnden även endast tagit hänsyn till dagens struktur av revisorsbranschen. Dessa förhållanden får konsekvenser avseende bland annat gränsdragningen mellan förvaltningsrevisionen och räkenskapsrevisionen som tidigare nämnts.

4.2.7.3 Övriga organisationer

Härunder inordnas remissinstanser som inte faller in under någon av tidigare kategorier. Till att börja med svarar inte Stiftelser i samverkan (SS) på utredningens förslag då det inte berör deras verksamhet. Svenska advokatsamfundet (SAs) däremot är för ett avskaffande för att gynna den fria konkurrensen samt att det i viss mån är kostnadsbesparande för företagen. Det SAs har att säga är i korthet att förvaltningsrevisionen ska avskaffas, detta är något som ska kunna väljas till som ett speciellt uppdrag. Vad gäller den ökade befogenheten för SKV och den utökade upplysningsskyldigheten är SAs i grund och botten mot regleringar som innebär en ökad statlig kontroll men att dessa negativa åtgärder får accepteras för att uppnå det högre syftet i och med avskaffandet.

4.3 Sammanfattning offentlig debatt

Åsikterna om avskaffandet av revisionsplikten har varit och är väldigt många. I den debatt som följts i Balans och i de remissvar som redogjorts, skapas flera intressanta frågeställningar. Detta kapitel har legat till grund för de frågor som använts i intervjuerna.

Eftersom den finanskris som världen idag är mitt inne i är relativt ny, uttrycks det få åsikter om den i debatten rörande avskaffandet av revisionsplikten. För att skapa en diskussion om finanskrisens effekter på avskaffandet berörs som ett tema i intervjun, hur finanskrisen påverkar avskaffandet av revisionsplikten. Diskussioner angående när avskaffandet ska införas är vanligt förekommande i debatten och åsikterna och motiven är många. En fråga som också behandlas i intervjuerna är inte bara när respondenterna tycker att ett avskaffande borde införas, utan även varför. Även de storleksgränser på företag som avskaffandet ska omfatta har debatterats flitigt. Härigenom skall respondenterna reflekterar över finanskrisen och hur den eventuellt kan påverka vilka gränser som borde gälla vid ikraftträdandet av avskaffningen.

Intervjuerna är genomförda med respondenter från tre stora, tre mellanstora och tre mindre revisionsbyråer för att utreda möjliga åsiktsskillnader i förhållande till hur stor byrån är. Därför har frågor rörande byråns nuvarande och framtida strategi varit lämpliga. Inom detta område har det också varit intressant att fråga om konkurrensituationen, om en sådan finns och om de olika byråerna försöker förbereda sig på olika sätt. Det är även av intresse att se om det finns skillnader i förberedelser beroende på storleken på byrån.

Debatten har mynnat ut i att många nu är överens om att avskaffandet är positivt, något som även går att urskilja i remissvaren. Frågan handlar nu mer om utseendet av avskaffandet, hur och när det ska införas. När nu debatten lämnat frågan om ”ja eller nej” till avskaffandet, kan det vara av intresse att fråga respondenterna hur de ser på revisorns och revisionens roll efter ett avskaffande. Kommer revisorns roll att ändras och kommer det uppstå andra arbetsuppgifter. I nästkommande kapitel presenteras data från de intervjuer som gjorts och hur dessa har analyserats.

5. Intervjuer

Kapitlet inleds med en kort redogörelse av de respondenter som medverkat i intervjuerna. Vidare följer en kategoriserad presentation av intervjumaterialet. Intervjumaterialet sammanställs nedan enligt metoden för Grundad teori som presenterats i metodkapitlet. Den selektiva kodning som gjorts går att finna i bilaga 2.

5.1 Respondenter

Ingvar Dahl, KPMG Malmö (intervjun ägde rum måndagen den 8 december 2008)

Ingvar har varit godkänd revisor sedan 1981 och arbetat på KPMG sedan 2004. Han har idag en arbetsledande roll och ansvarar för cirka 65-70 aktiebolag, främst mindre ägarledda bolag.

Anders Tuhlin, Öhrlings PricewaterhouseCoopers Lund (intervjun ägde rum tisdagen den 9 december 2008)

Anders har varit auktoriserad revisor i 15 år och arbetar som projektledare med ett hundratal uppdrag i en revisionsgrupp om 15 personer.

Mats Persson, Deloitte Malmö (intervjun ägde rum måndagen den 15 december 2008)

Mats har arbetat hos Deloitte sedan 2002 och har varit auktoriserad revisor sedan 1999. Har på senare tid inriktat sig på fastighetsbranschen där han främst arbetar med större bolag.

Lars-Erik Pålsson, Grant Thornton Malmö (intervjun ägde rum måndagen den 8 december 2008)

Lars-Erik har varit godkänd revisor i tio år och arbetat på Grant Thornton i drygt ett år. Tidigare var han verksam hos Deloitte. Hans roll inom företaget är granskningsansvarig. Det innebär att han har ansvar för granskningen av de olika uppdrag som företaget åtar sig. Han ansvarar för planeringen av revisionen och håller en övergripande kontakt med klienten.

Iwe Ekdahl, BDO Nordic AB Malmö (intervjun ägde rum onsdagen den 10 december 2008)

Iwe har varit auktoriserad revisor sedan 1973 och arbetar idag med fåmansbolag i varierande storlek.

Karin Löwhagen, SET Revisionsbyrå Lund (intervjun ägde rum den 16 december 2008)

Karin är utbildningsansvarig på byrån och sitter även sedan ett år tillbaka i FAR SRS styrelse. Hon har varit auktoriserad revisor sedan 1984 och har arbetat på SET sedan 80-talet. SET arbetar främst med familjeföretag men har även en del större noterade företag.

Lena Svahn, Lena Svahn Revisionsbyrå AB Lund (intervjun ägde rum den 9 december 2008)

Byrån är en enmansbyrå. Lena som enda anställd har varit auktoriserad revisor sedan 1988. Hon började sin karriär på Lindebergs Grant Thornton och startade 1995 sin egen verksamhet.

Malin Andersson, Hollerup & Partners Lund (intervjun ägde rum den 10 december 2008)

Malin har arbetat i sju år med sitt nuvarande arbete som administrativt ansvarig på kontoret. Hon har varit godkänd revisor sedan tre år tillbaka och arbetar mest med revision.

Kristina Gabrielsson, Kristina Gabrielsson Revision AB Lund (intervjun ägde rum den 15 december 2008)

Kristina har arbetat med revision och redovisning i ca 20-25 år och driver nu en liten byrå med sig själv som enda revisor och en annan anställd. Hon har varit auktoriserad revisor sedan ca 20 år tillbaka och arbetar nu främst med små företag.

5.2 Presentation av intervjumaterialet

5.2.3 Revisionsplikt

Samtliga respondenter ser avskaffandet av revisionsplikten som något positivt. Avskaffandet ses som en öppning av affärsområdet och vissa av respondenterna påpekar den harmoniseringsprocess som pågår inom EU. Det är idag bara Sverige tillsammans med Malta som har lagstadgad revisionsplikt i EU. Respondenterna påpekar att vissa företag inte behöver någon revisor. Bland annat på grund av att företaget inte har några externa intressenter eller att företaget själv besitter kunskapen att handha dessa uppgifter. En av respondenterna som var med redan innan den lagstadgade revisionsplikten infördes, menar att ett avskaffande är mycket förståndigt. Samma respondent berättar att han följt debatten sen starten och menar att många i början var negativa till ett avskaffande men att majoriteten nu är positiv.

En av respondenterna påpekar att effekterna av ett avskaffande är oklara. I utredningen har jämförelser med Danmark och Storbritannien gjorts och respondenten antyder att detta är missvisande. Danmark har inte alls samma strikta synsätt på jäv och inte samma hårda uppdelning mellan revision och redovisningskonsultation som Sverige har. Vilket i Danmark medförde att det inte var särskilt många företag som drabbades av avskaffandet

av revisionsplikten. Respondenten menar att denna skillnad är något som borde åtgärdas i samband med avskaffandet i Sverige.

Två av respondenterna, en från de stora byråerna och en från de mindre, menar att det kommer att skapas ett A- och ett B-lag efter avskaffandet. En grupp som har revisor och en som inte har det. De som sköter sig idag kommer att sköta sig även i framtiden och de som inte sköter sig idag kommer inte heller att göra det senare. Ett A- och ett B-lag, menar den ena respondenten kommer att leda till att företag väljer att göra affärer med dem som använder sig av revisor, vilket gör att andra företag får svårt att vara utan.

Två respondenter påpekar att det i och med ett avskaffande kommer att finnas företag som råkar illa ut. De menar att en del kommer att underskatta revisorns betydelse och välja bort denne utan att egentligen ha undersökt konsekvenserna.

5.2.4 Konkurrens

Trots att de flesta av respondenterna kan räkna upp sina främsta konkurrenter är det inte många av dem som upplever någon konkurrenssituation. Många är överens om att branschens framtid är positiv och ser inga hot om att bli utkonkurrerade. De olika stora byråerna har sina egna marknader. De större byråerna konkurrerar med de andra stora och de lite mindre konkurrerar med byråer liknande dem själva. En respondent uttrycker att det finns en kultur inom branschen att inte ta klienter från varandra. Håller du dig borta från konkurrenternas klienter så håller han sig borta från dina. Samtidigt är det givetvis en del av byråerna som försöker förbereda sig på andra sätt än sina konkurrenter för att på så sätt skapa sig fördelar.

En av respondenterna från en av de mindre byråerna säger att de främsta konkurrenterna inte bara är andra små revisionsbyråer utan även duktiga redovisningskonsulter. En annan respondent menar att många byråer i fortsättningen kommer att utvecklas till fullserviceföretag, det vill säga att man är med klienten från första verifikation till den avslutande årsredovisningen. Dessa fullserviceföretag kommer i fortsättningen att utgöra de främsta konkurrenterna och det gäller att följa med i utvecklingen.

Efter ett avskaffande finns det en möjlighet att nya konkurrensmarknader uppstår, menar en av respondenterna från en av de mindre byråerna. Respondenten fortsätter med att påpeka att de större byråerna efter avskaffandet i större utsträckning måste inrikta sig på redovisning än vad de gjort tidigare. Eftersom revisionsmarknaden försvinner, blir det plötsligt många som ska konkurrera på redovisningsmarknaden.

5.2.5 Klienter

En fråga som ställdes till respondenterna var om de, hos klienter, märkt attitydskillnader gentemot revision under det senaste halvåret, med tanke på finanskrisen. Den övervägande åsikten angående detta var att det inte märkts några ändringar i attityden

rörande revisionen. Däremot var det många av respondenterna som märkt av finanskrisen på andra sätt hos sina klienter. De byråer som har klienter i påverkade branscher menade att de märkt av krisen i form av finansiella svårigheter hos företagen. Det märks även en ökad oro angående finansiering, då bankerna inte lånar ut pengar i samma grad som tidigare. En av respondenterna påpekar att en hel del av deras klienter kommer att få andra förutsättningar nu under krisen och inte kunna sälja sina produkter i samma mängd som tidigare. Detta betyder att byrån måste ha en helt annan beredskap för att få klienterna att ha en redovisning som hela tiden finns tillgänglig som beslutsunderlag för företagen.

5.2.6 Strategi

Byråns strategi skiljer sig mellan de tre storleksgrupperna. Respondenterna från två av de tre små byråerna uttrycker att strategi inte är något som man lägger särskilt stor vikt vid. Den strategiska skillnaden för de mindre byråerna kommer främst att handla om kundrelationer. Försök att behålla de kunder som kommer att fortsätta med revision kommer att göras, samtidigt som de kunder som befaras avstå revision sorteras bort. I de stora och mellanstora byråerna satsas det mycket på konsultation. Flera av respondenterna berättar att byrån förberett sig mot ett avskaffande en längre tid. Det görs sedan en tid tillbaka stora satsningar på konsulttjänster. Några säger att byrån börjat satsa mer mot de företag som inte omfattas av avskaffandet, det vill säga de lite större företagen. I konsultationsinriktningen ligger mycket arbete i att försöka locka till sig kunder, trots att de kanske inte är i något speciellt behov av revision. Man vill erbjuda andra tjänster, exempelvis hjälp med skatter. Detta är något som är slående för alla de tre mellanstora byråerna. Det gäller att bygga upp bra relationer till klienterna för att på så sätt kunna erbjuda tjänster även i fortsättningen.

Många av respondenterna förklarar att strategin inte kommer att ändras markant på grund av avskaffandet. Diskussionerna runt avskaffandet av revisionsplikten har pågått så pass länge, att de strategiska förändringar som har behövt göras är gjorda.

5.2.7 Framtiden

Samtliga respondenter ser positivt på framtiden och anser sig vara väl förberedda på avskaffandet. Det finns däremot skillnader i hur respondenterna ser på de övriga byråerna. Representanterna från de större byråerna anser att det kommer gå sämre för de mindre byråerna eftersom dessa kommer mista uppdrag när revisionsplikten försvinner. De mindre byråerna menar däremot att de endast ser möjligheter i avskaffandet. De kommer att kunna ta fler uppdrag då byråjävet tillsammans med revisionsplikten försvinner. Nu kan revisorn inte både hjälpa till som redovisningskonsult samtidigt som han innehar rollen som oberoende revisor i samma företag. Detta kommer att bli möjligt efter ett avskaffande.

Angående oberoendet menar en av respondenterna att analysmodellen fortfarande kommer att gälla och användas även efter ett avskaffande. Det betyder att oberoendet fortfarande kommer att granskas. Bland de större byråerna som främst arbetar åt större företag menar en av respondenterna att oberoendefrågan inte kommer att förändras eftersom de stora noterade bolagen kommer att ha kvar revision. En annan respondent menar att oberoendefrågan kommer att delas upp i två delar. En del mot de företag som behåller revisionsplikten, där måste oberoendet bibehållas precis som tidigare. De måste även bibehålla sitt oberoende i sådana företag där banker kräver någon form av intyg för utlåning. Den andra delen är mot de företag som avskaffar revisionen. Här kan revisorn ha en mer delaktig roll i uppdrag där byrån idag har ett kombinerat uppdrag. Givetvis måste oberoendet hållas även här, men friheten att hjälpa till och att ge råd ökar.

Många av respondenterna är överens om att revisorn kommer att få en annorlunda roll efter avskaffandet. I de företag som väljer bort revision kan revisorn komma att fungera mer som en rådgivare eller konsult. Flera av respondenterna har nyligen utbildat sig till redovisningskonsulter, för att i framtiden kunna ta på sig denna roll inom de företag som de redan idag arbetar med.

5.2.8 Införande

I det ursprungliga förslaget föreslås avskaffandet träda ikraft den 1 juli 2010 men en del av remissvaren antyder däremot en vilja om ett ikraftträdande redan 1 juli 2009. Nästan alla respondenter tycker att ett ikraftträdande ska ske tidigast 2010. En av respondenterna för dock en diskussion som skulle motivera ett tidigare införande. Respondenten menar att det vid en övergångsperiod kan finnas en risk för brist på revisorer. Detta på grund av att en del revisorer slutar och väljer andra yrkesbanor. På grund av detta så vore det bättre att avskaffa revisionsplikten redan 2009, för att på så sätt minska övergångsperioden och minska risken för brist på revisorer. En annan respondent säger att ett tidigare införande möjligen vore bra på grund av den politiska aspekten i att underlätta regelverket för de små företagen så snabbt som möjligt, vilket kanske är extra viktigt i en kris.

Motiven till ett senare införande år 2010 är främst att det fortfarande är en hel del att utreda och att det krävs tid för anpassning. En av respondenterna menar att det vore alltför drastiskt att införa avskaffandet redan 2009 eftersom det kan få stora konsekvenser för intressenterna. Bankerna kan exempelvis tvingas skriva om sina avtal. Flera respondenter menar att en reglering som denna måste få ske i lugn och ro. Majoriteten är alltså överens om att avskaffandet inte borde träda ikraft tidigare än 1 juli 2010. En fråga där svaren skiljer sig åt är den om vilka gränser som avskaffandet ska omfatta men också om det ska införas stegvis eller på en gång. Det går dock inte att urskilja olika svar beroende på hur stor byrån är.

En del menar att Sverige, likt Danmark, borde avskaffa revisionsplikten stegvis. De främsta motiven till detta är att det skulle skapa tid för anpassning. Andra menar att det vore bättre att avskaffa plikten på en gång utan ett stegvis införande. En av respondenterna som menar att avskaffandet borde ske på en gång säger att ett successivt

införande skulle medföra ett större fokus på att bli kvitt revisorn. Ett direkt införande skulle däremot innebära mer debatt om nyttan av revision. Ett direkt avskaffande motiveras av en annan respondent med att det vid ett stegvis avskaffande skapas gränser som ingen har riktigt bra koll på. Vilket kan leda till att företagen inte vet vilken grupp de tillhör, eller på vilken sida om gränsen de är.

Diskussionen angående ett stegvis avskaffande eller inte, hänger även samman med vilka gränser som borde gälla. Detta är också en fråga där svaren divergerat. De som är för ett stegvis införande är ofta för lägre gränser, samtidigt som de som är för ett direkt införande ofta är positiva till högre gränser. En del respondenter menar att denna fråga är betydelselös då de största av de företag som omfattas av förslaget ändå kommer att behålla sin revisor. De menar att ett avskaffande av revisorn endast är en fråga i de allra minsta företagen. Detta gör att det inte har någon betydelse om gränserna är enligt EUs maximivärden eller om de är enligt definitionen för mikroföretag.

5.2.9 Finanskrisen

Majoriteten av respondenterna menar att deras attityd gentemot revision inte har påverkats eller ändrats på grund av finanskrisen. Alla är dock överens om att bankerna efter ett avskaffande kommer att fortsätta ställa krav på kvalitetssäkring när det gäller utlåning. I dagens finansiella kris är bankerna mindre villiga att låna ut pengar, vilket gör det ännu viktigare att kvalitetssäkra sina uppgifter. En av respondenterna säger att revisorn har en roll att fylla och att den definitivt är viktigare när samhället befinner sig i en kris. På så sätt, menar respondenten, kan det vara dumt att vissa ska kunna välja bort revisionen nu när samhället kanske behöver den som mest. En del av respondenterna påpekar även att det inte bara är bankerna som kommer att ställa extra höga krav i en kris som denna. Även övriga intressenter kommer att vilja ha ökad säkerhet för att trygga sina affärer med företag. Intressenter är, i en finanskrise, mindre benägna att ta risker som innebär en risk att förlora pengar. Det är då extra viktigt att förse intressenten med korrekt och tillräcklig information. Majoriteten av respondenterna menar att detta är en av de främsta anledningarna till att många företag kommer att behålla revisorn även efter avskaffandet av plikten. En av respondenterna påminner om att avskaffandet är ett politiskt beslut som inte kommer att påverkas av finanskrisen. Det är inte en fråga om avskaffandet kommer påverka krisen, utan hur företagen anpassar sig till regleringen under rådande finanskrise.

Några av de respondenter som menar att avskaffandet borde införas stegvis påpekar att det, i tider som dessa, är extra viktigt att regleringen får den övergångsperiod som behövs. Detta för att hinna anpassa sig till regleringen då det är fler företagare som är oroliga just nu.

Som ovan sagt så är majoriteten överens om att många företag kommer att behålla revisorn trots ett avskaffande. Diskussionerna kring att bankerna kommer att fortsätta att ställa kvalitetskrav och att intressenterna kommer att kräva extra information i tider av en finansiell kris, leder fram till en gemensam ståndpunkt hos några av respondenterna. När

revisionsplikten avskaffas kommer marknaden att själv reglera vilka företag som ska ha en revisor eller inte. Marknadens intressenter har ett behov av information som på sikt kommer att skapa ett instrument för kontroll.

Revisorns inverkan på företagens situation rörande konkurser anses av respondenterna vara av mindre betydelse. Uppgifterna som revisorn emellertid har, hör samman med när företagens likviditet börjar sjunka. Revisorn kan då vara den som agerar bromskloss och är behjälplig vid bedömningen om huruvida företaget ska fortsätta sin verksamhet samt även se till att inga borgenärer premieras framför andra. Några av respondenterna nämner att företagarnas vilja att fortsätta verksamheten i ekonomiskt svåra lägen, inte sällan leder till än svårare situationer. Ett agerande som får effekter på deras intressenter som blir lidande vid en eventuell konkurs.

6. Slutdiskussion

Kapitlet inleds med ett besvarande av och ett resonemang kring vår forskningsfråga. Diskussionen övergår i ett resonemang kring studiens teoretiska bidrag med tillämpning av de teorier vi behandlat i litteraturgenomgången. För att kritiskt granska vår egen studie följer därefter reflektioner av de val som gjorts under författandets gång. Avslutningsvis ges förslag på vidare forskning som vår studie genererat kring ämnet.

6.1 Svar på forskningsfråga

Hur anser revisorer att avskaffandet av revisionsplikten samspelar med dagens finansiella kris?

Majoriteten av revisorerna ger intrycket av att inte ha reflekterat över koppling mellan avskaffandet och den finansiella krisen tidigare. Inledningsvis uttrycker de därför inte att ett direkt samspel föreligger. När ämnet vidare diskuteras i intervjuerna framgår dock aspekter som tyder på att delar av de två fenomenen kan komma att samspela.

6.1.1 Reflektioner kring svaret på forskningsfrågan

Sambandet mellan den rådande samhällsutvecklingen i form av finanskrisen och revisionspliktens avskaffande är ett komplext problem. Avskaffandet sker som ett politiskt beslut för att öka konkurrenskraften för svenska företag. Det faktum att förslaget lades fram innan krisen har medfört att krisen inte beaktats i den planering som genomförts. En anpassning av förslaget, med beaktande av krisen, tror revisorerna inte kommer att göras.

Bland respondenterna uttrycks en positiv attityd till avskaffandet som sådant. Något som de säger kommer att innebära fördelar för deras verksamhet i och med en ökad frihet. I debatten ser vi även att opinionen svängt från att vara emot ett avskaffande till att numera föredra att så sker. En klar tendens hos remissinstanserna är att även de är för ett avskaffande för att öka svenska företags konkurrenskraft men att de är oroliga för hur diverse kompensatoriska åtgärder ska genomföras. Sammantaget är det en positiv syn som står att finna bland aktörerna. Att de som verkar på den marknad som här berörs, samtycker till förändringen är som alltid en förutsättning för att en reglering ska bli allmängiltigt accepterad och efterlevas.

En slutsats att det skulle vara olämpligt att avskaffa revisionsplikten i en kristid går inte att dra vare sig generellt eller inom en undergrupp av respondenterna. Vissa oroar sig istället för att förslaget dröjer. En del faktorer tyder till och med på att avskaffa plikten i finanskrisen kan vara till nytta. En utav de mer markanta följderna som hittills upplevts i krisen är ökade krav från intressenterna av reviderad information. Höga krav på information kan leda till en större eftertänksamhet och ett avskaffande i en takt som främjar en allsidig analys av den strukturella förändring som följer avskaffandet. Revisorerna ser en framtid med efterfrågestyrd revision men också en utökad flora av tjänster. En effektiv utveckling av dessa tjänster kräver ett samspel med intressenterna då dessa har olika aspekter att fästa vikt vid i bolaget. Det är viktigt att tid tas till denna utveckling. Risken finns annars att den goda tanken som finns med plikten i framtiden förstörs av en marknad som inte klarar av det kompensatoriska ansvaret som tillkommer i och med avskaffandet.

Viss oro uttrycks angående avskaffandet under krisen då det kan anses olyckligt att avskaffa plikten i en tid då revisorn behövs som mest. En möjlig lösning är det faktum att plikten inte avskaffas som ett tvång utan företagen har möjligheten att själva välja i vilken utsträckning de önskar ha revision. Valfriheten att välja eller inte välja revision kommer i och med avskaffandet att finnas rent formellt. Men då många företag kommer att ha ett indirekt krav från sina intressenter på revision leder det till att många bolag på så sätt inte kan fortsätta sin verksamhet utan en revisor och dess arbete. Marknadens krav på information kan på så sätt sägas kompensera för den minskade normeringen och revisionen anpassar sig till samhällsutvecklingen.

Vi drar i vår studie därför slutsatsen att avskaffandet av revisionsplikten kan komma att påverkas av den globala finansiella krisen. Under en finansiell kris är kraven från marknaden på kvalitetssäkrad information större, vilket kan leda till att finanskrisen dämpar avskaffandets genomslagskraft.

6.2 Studiens teoretiska bidrag

Resultatet av denna uppsats är ett teoretiskt bidrag till de studier som gjorts av Jönsson¹⁸⁷ och Puxty et al.¹⁸⁸ Jönsson beskriver hur en reglering, som exempelvis ökad skärpa av redovisningsregler, uppkommer, medan Puxty et al. talar om olika krafters påverkan på regleringens utveckling.

¹⁸⁷ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

¹⁸⁸ Puxty et al, *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*

6.2.1 Regleringen av revisionsplikten

Intressenterna har alla olika intressen och genom samspelet mellan dessa har regleringen av redovisningen växt fram. Regleringen får formen av ett jämviktsläge där samtliga intressenter förväntas vara nöjda och ytterligare förändring inte är nödvändig. En absolut balans kan aldrig uppnås då samhällets värderingar och intressen ständigt förändras och regleringen inte sällan blir en kompromiss mellan motstridiga intressen. Viss statiskhet får ändå anses uppnås och torde ha sin förklaring i trögheter på marknaden. Rollfördelningen är till exempel en faktor som är någorlunda statisk i sin beskaffning. Det samspel som utarbetats mellan de tre krafterna, marknad, stat och föreningar, skulle vid ett avskaffande av revisionsplikten snedvrída denna balans. Att Sverige frångått den legalism Puxty et al. talar om kan vi inte fastställa. Men det faktum att strukturen och funktionen hos de tre makterna redan förändrats sedan Puxty et als studie utfördes, är klart. Legalismen har alltmer övergått i en form av nyliberalism med individer som kan fatta rationella beslut och den statliga inverkan på regleringen har trätt tillbaka.

Genom avskaffandet sker ytterligare ett avsteg från legalismen. Avskaffandet av revisionsplikten skulle leda, som respondenterna och remissinstanserna påpekar, till att marknaden får ett större inflytande genom den efterfrågestyrda revisionen. Marknaden och företagens intressenter kommer således genom sitt informationsbehov ställa krav på företagen som kan tvinga dessa att anlita en revisor. Att marknaden anpassas efter situationen ger rådande finanskris exempel på. Respondenterna berättar om att deras klienter upplever att banker och finansinstitut blivit allt striktare i sin kreditgivning för att trygga sina intressen. Resultatet blir att högre säkerheter krävs av företagen. Vid ett avskaffande krävs i samma anda ett liknande agerande av övriga intressenter. På så sätt kommer intressenternas vinstmaximerande rationella beslut att prägla revisionen. Kraven kommer att leda till en kompensation för revisorns förlorade funktioner i form av bland annat nya tjänster. Som många remissinstanser påpekar kommer förändringen, för att bli effektiv, att ta tid. Marknaden kommer till slut att närma sig ett nytt jämviktsläge och stabilisera sig.

Studiens utformning är sådan att den omfattar en uppfattning om en framtida händelse, ett fenomen. Trots att frågorna som ställts till respondenterna är desamma har varje respondent sin egen uppfattning om det som frågas och om situationen vi står inför, avskaffandet av revisionsplikten. Respondenten har sin egen dåtid, som tillsammans med synen på framtiden, påverkar nuet. En diskrepans som är beroende av respondenternas egna erfarenheter i sitt yrkesverksamma och privata liv. Samtidigt är respondentens syn präglad av den omgivning personen befinner sig i. Här spelar till exempel byråns struktur och kultur in i respondentens svar. Den främsta skillnad som vi kan uttyda vad gäller respondenternas uppfattningar beror på att storleken på byrån i vilken de verkar varierar. Samtliga har emellertid små företag som en viktig stomme i sin verksamhet. En stomme som vissa, framförallt de stora byråerna, kompletterar med börsnoterade företag. Faktorer som har en inverkan på uppfattningen av den egna tillvaron.

Effekterna av revisionsplikens avskaffande diskuteras både bland respondenterna och i remissvaren. Bland samtliga återfinns en positiv syn på avskaffandet då förhoppningen är att avskaffandet kommer att gynna flertalet parter. Inte bara de bolag som slipper tvånget med revision utan även revisionsbyråerna som uttryckligen ser ljust på framtiden. Avskaffandet upplever vi enligt respondenternas svar, kommer att leda till att den verkliga nyttan av revisorn och dennes arbete visar sig. Bilden som vissa idag har av revisionen som en börda påtvingad av staten, kommer att revideras. Efterfrågan på reviderad information kommer således att generera en acceptans av revisionen på ett annat plan än vad som idag finns.

Åsikterna om avskaffandet har inte varit odelat positiva. Den offentliga debatten visar på att opinionen har svängt. När avskaffande först på allvar kom på tal var den tidigare negativa inställning förhärskande hos revisorerna. Viss förklaring till detta kan ses i ljust av Jönssons resonemang¹⁸⁹. Enligt resonemanget är det ofta en konkret inträffad händelse som föranleder en revidering av reglerna. En sådan händelse kan inte anses ha inträffat inför den förändring vi står inför och därmed har inte heller kritiken av rådande förhållanden fått fäste. Initiativet är istället något som har växt fram, bland annat kan den ökade internationaliseringen ses som en viktig bidragande orsak, under en tid och utan en direkt händelse av Jönssons magnitud som pådrivande kraft. Det senaste året uttrycker dock flera av respondenterna sig ha upplevt en opinionssvängning och numera går en betydligt positivare attityd att se och en majoritet är för ett avskaffande.

Idag ser vi även en tydlig trend i den offentliga debatten som påvisar en positiv syn på ett avskaffande av revisionsplikten vilket också remissvaren speglar. Remissvaren är visserligen ambivalenta men ett klart positivt mönster går att se i samtliga studerade intressegrupper då avskaffandet ses som en nödvändighet för svenska företags internationella konkurrenskraft. Undantagen går framförallt att se i de statliga kontrollerande och brottsbekämpande organen. Organen ser problem i att utredningen inte tagit hänsyn till deras intressen i tillräcklig utsträckning. Emellertid kan ingen uttryckligen sägas avfärda avskaffandet av revisionen som sådant utan det är de kompensatoriska, praktiska lösningarna som anses otillräckliga.

Att en förändring av lagstiftningen kräver stöd i samhället är en förutsättning för att den ska accepteras och efterlevas. Att många parter är positiva har vi visat. Klienternas direkta uppfattning om vad plikten kommer att innebära har vi dock inte studerat närmare i arbetet. Däremot förväntas den nya marknad som utvecklas med efterfrågestyrd revision medverka till ett effektivare utnyttjande av tjänster. På så vis kommer klienternas uppfattning om vad revisorn utför och vad revisorn faktiskt gör, bättre stämma överens, det vill säga ett minskat förväntningsgap. Detta är en viktig bidragande faktor för att en reglering ska kunna accepteras. Vidare har respondenterna i intervjuerna samtyckt till en avskaffning av revisionsplikten och idag gör många av byråerna ett medvetet val av klienter för att motsvara den förväntade utvecklingen av marknadsstrukturen. De mindre byråerna lägger framförallt stor vikt vid kundrelationen. Medan mellanstora och stora byråerna även har lagt stor vikt vid större strategiska förändringar såsom större inriktning

¹⁸⁹ Jönsson, *Role making for accounting while the state is watching*

på konsultation. Samtliga av byråerna anser sig vara väl förberedda på avskaffandet och de krav som kommer att ställas på den egna organisationen.

Att åsikterna om avskaffandet har svängt kan på ett sätt förklaras ur ett fenomenologiskt perspektiv. Respondenternas syn på framtiden var ursprungligen präglad av rådande förhållanden och struktur. Marknaden har emellertid kommit till insikten att ett avskaffande kommer att ske. Synen på tid i det fenomenologiska synsättet där gränserna för då, nu och framtid suddas ut medför att en uppfattning om nuet påverkas och existerar på grund av dåtiden och det framtida nuet. Att i nuläget vara medveten om att ett faktum i framtiden kommer att inträffa kommer att påverka sättet att agera idag. När förslaget kom var osäkerheten stor och många tvivlade på hur det skulle genomföras. I dagsläget är respondenterna inställda på att ett avskaffande kommer att ske och framtiden är inte så kontroversiell som den först såg ut att bli. Resonemanget går även att applicera på det faktum att byråernas agerande i högre grad nu anpassats inför avskaffningen. Förändringen av revisorernas agerande ger inte nödvändigtvis uttryck för en ståndpunkt men i alla fall en acceptans av att avskaffandet kommer att ske. Det förändrade nuet präglar sedan deras uppfattningar om framtiden. I detta fall en bättre förberedelse inför avskaffandet än vad man initialt hade.

6.2.2 Genomförandet av avskaffandet

Att plikten kommer att avskaffas råder det inget tvivel om. Frågan som ställs är när. Många remissvar förespråkar ett tidigare införande, 1 juli 2009, än utredningens förslag den 1 juli 2010. Remissvaren inlämnades emellertid senast i augusti 2008 varför deras åsikter ej präglats av höstens oroliga världsekonomi. Utredningens omfattning och remissvarens åsikter på deras arbete har enligt respondenterna givit upphov till huvudbry hos lagstiftaren. Ett omfattande arbete krävs för att tillfredsställa många av de tunga remissinstansernas åsikter, något som medför att ett införande vid denna tidpunkt är en omöjlighet enligt många respondenter. En annan synpunkt är att marknaden behöver anpassa sig för att möta de förändringar som sker. På så sätt kan de kompensatoriska tjänster och rutiner som krävs utformas. Något som är ett måste för att avskaffandet ska kunna genomföras så friktionsfritt som möjligt. Denna aspekt har fått större fokus den senaste tiden på grund av krisen. Att finanskrisen har viss effekt på inställningen till revisionen uttrycks av vissa respondenter. Andra respondenter avstyrker dock uttryckligen att krisen skulle inverka menligt vid ett avskaffande. En stor osäkerhetsfaktor som här dock måste beaktas är att vi för tillfället är mitt inne i krisen vilket försvårar bedömningen av eventuella effekter. En så pass omvälvande förändring som avskaffandet ändå medför leder dock oundvikligen till vissa praktiska problem som kräver sin lösning, en ovisshet som i sin tur leder till osäkerheter. Att förena de osäkerheter som avskaffandet och finanskrisen innebär, leder enligt vissa respondenterna till en onödigt belastning på marknaden och samhället som bör beaktas vid införandet. Av dessa anledningar ses 1 juli 2010 som den tidigaste tidpunkt då ett avskaffande kan ske.

Åsikterna om huruvida plikten ska avskaffas i flera steg eller direkt råder det delade åsikter om. Förväntningarna från remissinstanser och respondenter är att stora företag i

högre utsträckning kommer att behålla revisionen oavsett finanskris eller ej. Vilken den övre gränsen således blir är därmed inte av större intresse. Istället är revisionens vara eller icke vara framförallt en fråga för de mindre företagen. En vanlig synpunkt är att ett successivt avskaffande och lägre gränsvärden skulle ge upphov till förvirring om vem som omfattas eller inte omfattas av revisionsplikten. Många företag ligger nämligen i det intervall som av utredning föreslås som ett lägsta gränsvärde. Det faktum att exempelvis företagets omsättning och antalet anställda är lättföränderligt och varierar från år till år leder till en osäkerhet om företaget uppfyller kraven eller ej ett givet år. Många är även av uppfattningen att ett stegvis avskaffande skulle innebära bättre förutsättningar till marknadsanpassning. Att avskaffa revisionen i en finanskris skulle med resonemanget om ett stegvis avskaffande kunna bli till förmån för revisionen. Finanskrisen skapar, som fastställts, ett ökat behov av tillförlitlig information hos intressenterna. Trots att avskaffandet i så fall skulle ske vid ett och samma tillfälle skulle andelen bolag som har krav på sig från intressenter om reviderad information vara förhållandevis hög, jämfört med om avskaffande skett under stabilare marknadsförhållanden. När marknaden senare kommer ur krisen och det inte finns en revisionsplikt kommer intressenternas krav på tillförlitlig information att finnas färskt i minnet. Att då fortsätta med revisionen känns inte lika främmande och en mjukare övergång från revisionsplikt till icke revisionsplikt möjliggörs. På samma gång medverkar finanskrisen till att uppdelningen i A- och B-lag, en farhåga som återfinns både hos respondenterna och hos vissa av remissinstanserna, blir mer distinkt och de som är osäkra på revisionen väljer att behålla istället för att avskaffa den.

När det gäller sambandet mellan avskaffandet, finanskrisen och konkurser ser respondenterna inget problem. Tanken med plikten var som nämnts i inledning att motverka konkurser. Detta var emellertid länge sedan och en stabil struktur på marknaden för redovisning och revision har skapats, något som plikten syftade till att bidra till. Ingen av respondenterna har emellertid med sin bakgrund en verklig bild av hur förhållanden var förr. Respondenterna är istället präglade av de förhållanden som nu råder. Men den struktur som nu finns och den som förväntas råda efter avskaffandet kommer inte att medföra att antalet konkurser ökar. Att uttala sig om vad som kommer att hända i framtiden är i detta fall svårt att göra.

6.2.3 Avslutning

Att vissa företag oavsett vad, kommer att avsätta revisorn när tillfälle ges råder det ingen tvekan om. Intressenternas ökade krav på information i samband med finanskrisen kan dock medverka till ökad eftertänksamhet. På så sätt undviks överilade beslut som innebär att revisorn avskaffas och distinktionen mellan de båda grupperna blir allt tydligare, något som gynnar marknaden. Att gå tillväga på ett successivt och försiktigt sätt kan även få en oant positiv effekt i framtiden. Istället för att en förhastad slutsats dras manas marknaden till reflektion över sin situation och den framväxande regleringens utseende. Härigenom skapas en förhoppningsvis stabil marknadsstruktur som i framtiden kan undvika den händelse som Jönsson talar om och som föranleder en skärpning av

redovisningskraven. Denna marknadsstruktur kan under normala marknadsförhållanden vara svårare att uppnå, på grund av att avskaffandet då sker i raskare takt hos företagen.

6.3 Reflektioner över studiens slutsatser

I följande avsnitt reflekterar vi över de val vi har gjort i vår studie. Inledningsvis ville vi koppla avskaffandet av revisionsplikten till dagens samhällsutveckling för att på så sätt skilja den från tidigare studier. Eftersom det slutgiltiga förslaget angående avskaffandet av revisionsplikten kom i april 2008 så har det tidigare inte behandlats hur denna reglering påverkas av finanskrisen. Vi förväntade oss att krisen skulle lyfta fram andra åsikter än de som redan diskuterats angående avskaffandet.

De två begrepp som vi berör i denna studie, avskaffandet av revisionsplikten och finanskrisen, är två fenomen som ännu inte slagit igenom med full verkan. Avskaffandet har inte införts än och finanskrisen har inte fått sina fulla efterföljder, vilket också påpekas av respondenterna. Detta gör att ingen redan idag, med säkerhet kan säga vad som kommer att hända. Hade avskaffandet redan genomförts hade det varit lättare att se om och i så fall hur det påverkats av finanskrisen. På samma sätt hade det kanske varit lättare att se en möjlig påverkan om finanskrisens efterspel slagit igenom till fullo, det vill säga om studien gjorts längre fram i tiden. Då situationen är som ovan, är respondenternas svar i intervjuerna samt våra egna slutsatser endast tankar om framtiden och hur de två fenomenen kommer att samspara.

Vidare är det möjligt att invända mot att vi i studien inte behandlat den brottsförebyggande verkan som revisionsplikten har. Det var i syfte att förhindra ekonomisk brottslighet som revisionsplikten infördes i Sverige på 1980-talet. Det val vi har gjort är emellertid att behandla det ursprungliga bakomliggande syftet till revisionsplikten internationellt sett. Det var som sagt i en kris som tanken om en revisionsplikt föddes.

När det gäller de intervjuer vi genomfört valde vi att endast intervjua revisorer. Det är fullt möjligt att vi hade fått andra svar och dragit andra slutsatser om vi intervjuat en annan intressegrupp. Anledningen till valet var att vi hellre ville ge en djupgående bild av vad en intressegrupp tycker i frågan, än att återge en ofullständig helhetsbild. Valet av antalet respondenter kan också diskuteras. Vi intervjuade revisorer från tre större, tre mellanstora och tre lite mindre revisionsbyråer. Givetvis kunde vi valt fyra, fem från varje grupp, men vi ansåg redan i starten att nio intervjuer med representanter från dessa revisionsbyråer skulle ge oss ett tillräckligt underlag. Vi kan nu i efterhand med stor säkerhet säga att fler intervjuer inte hade gett oss några ytterligare särskiljande åsikter.

En sak som vi nu i efterhand reflekterat över är hur utformningen av intervjufrågorna utarbetades. Vi konstaterar att vi skulle ha utgått mer från den offentliga debatten och remissvaren som lämnats in. På så sätt hade vi möjligen kunnat leda in respondenterna på vissa exakta delområden. Nu blev många svar väldigt omfattande och rörde betydligt

större områden än vad vi avsåg att behandla. Med detta följer att vissa av intervjufrågorna hade kunnat vara något mindre öppna, för att ge snävare och mer exakta svar. Detta trots att vi från början ville ha väldigt uttömmande svar i våra semi-strukturerade intervjuer. Vidare var det slående att samtliga respondenter menade att deras byrå förberett sig väl inför avskaffandet. I åtanke ska man ha att respondenterna med stor sannolikhet inte hade medgett om de vore oförberedda, de skulle då visa svaghet gentemot sina konkurrenter. Denna ovilja att visa svaghet är en aspekt vi även måste ha i åtanke i den positiva syn respondenterna utstrålar avseende avskaffandet. Eftersom revisionsplikten med stor säkerhet kommer att avskaffas kan det ses som ett svaghetstecken att vara negativ till detta.

I avsnitten som behandlar den offentliga debatten valde vi att starta runt år 2003/2004. Vi kunde ha gått betydligt längre tillbaka i tiden, för att se på tidigare regleringar i samhället. Anledningen till valet var att det var under dessa år som diskussionerna angående avskaffandet verkligen tog fart. Även om tidigare debatter kring regleringar hade kunnat studeras så ville vi säkerställa att vi förhöll oss till den reglering som vi faktiskt ville studera, nämligen avskaffandet av revisionsplikten.

Avsnittet rörande remissinstansernas åsikter är mer utförligt beskrivet än vad som senare behandlas i analysen eller i det resterande arbetet. Orsaken är remissvarens komplexitet. Det är svårt att i vissa svar utläsa en konkret ståndpunkt utan att en allsidig genomgång sker. I viss mån hade avsnittet kunna reduceras men risken att förmedla en felaktig åsikt hade då ökat markant. Liknande resonemang gäller för avsnittet om revisorns oberoende. Detta ger en viktig bakgrund för förståelsen av skillnaden på rollen som revisor och rollen som redovisningskonsult. Kunskapen är nödvändig för att förstå innebörden av avskaffandet men har inte ett direkt samband med finanskrisen. Materialet behandlas därför inte i analysen.

6.4 Förslag till fortsatta studier

Vi anser att vårt arbete har väckt många intressanta frågor som öppnar upp till fortsatt forskning. Bland annat har svaren vi fått varit revisorernas uppfattning om framtiden, det är ingen som vet hur det exakt kommer att bli. En studie liknande vår hade därför varit intressant att göra både när finanskrisens effekter går att uttyda och när avskaffandet genomförts.

När vi har utfört våra intervjuer har vi upplevt att det finns många frågetecken om nya förändringar som är på väg. Det händer mycket i revisorbranschen just nu och det finns många nya förslag som ska förenkla för företag i Sverige som hade varit intressanta att behandla. En del av respondenterna har behandlat förslaget om att aktiebolag ska kunna startas med en krona i aktiekapital. Detta ger upphov till en mängd frågor eftersom det skulle innebära mer än bara en förändring i aktiebolagslagen. Frågor uppkommer också hur dessa andra förändringar samspelar med ett avskaffande av revisionsplikten.

Våra respondenter hade samtliga redovisningskonsulter som jobbade på byrån i de fall de inte själva var det. Möjligheten finns att svaren divergerat om vi valt att intervjua byråer som enbart tillhandahöll revision eller bara rådgivning. En studie för att jämföra dessa hade därför varit av intresse som komplement till vår egen.

En intressant fråga som uppkommit under arbetets gång är moralens roll i revisionen och redovisningen. Då gränserna suddas ut mellan redovisningen och revisionen sätts revisorns moral alltmer i fokus. Frågan är hur väl revisorerna klarar av den åtskillnad som krävs för att oberoendet inte ska ifrågasättas.

Källförteckning

Artiklar

Balans (2008). *Fler ekobrott?* Balans Nr 12 s 10.

Beattie, Vivien, Fearnley, Stella, Brandt, Richard (1999). *Perception of auditor independence U.K. Evidence*. Journal of international accounting auditing & taxation, Vol 8 nr 1, 67-108.

Burchell, S., Clubb, C., Hopwood, A., Hughes, J., Nahapiet, J (1980). *The roles of accounting in organizations and society*, Accounting organization and society, Vol 5 nr 1 s. 5-27.

Bäckström, Anders, Forsell, Jan (2008). *Finanskrisen – orsak och risk för svenska företag*. Balans Nr 11 s. 16-19.

Flesher Dale L. & Flesher Tonya K. (1986). *Ivar Krueger's Contribution to U.S. Financial Reporting*. The Accounting Review Vol. 61, No 3 s. 421-434.

Humphery, Christopher, Moizer, Peter & Tyrley, Stuart (1993). *The Audit Expectations Gap in Britain: An Empirical Investigation*. Accounting and Business Research; 1993; 23, 91A; ABI/INFORM Global s. 395.

Jönsson, Sten (1991). *Role making for accounting while the state is watching*. Accounting Organizations and Society, Vol 16, No 5/6 s. 521-546.

Lundell, Stefan, Sjöshult, Fredrik (2008). *Småföretagen i låneklämman* Dagens industri årgång 33, nummer 288 s. 4-5.

Precht, Elisabeth (2008). *"Nu respekteras branschen på ett helt annat sätt."* Balans Nr 12 s. 20-24.

Puxty, A.G., Willmott, Hugh. C., Cooper, David J. & Lowe, Tony (1987). *Modes of regulation in advanced capitalism locating accountancy in four countries*. Accounting Organizations and Society, Vol 12, No 3, s. 273-291.

Böcker

Artsberg, Kristina (2005) *Redovisningsteori –policy och praxis*, Elanders Berlings Malmö.

Bjurwill, Christer (1995) *Fenomenologi*, Studentlitteratur Lund.

Bryman, Alan & Bell, Emma (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber AB.

Cyert, R.M. & J.M. March (1963) *A Behavioral Theory of the firm* Englewood Cliffs, Prentice Hall.

Diamant, Adam (2004) *Revisors oberoende om den svenska oberoenderegleringens utveckling, dess funktion och konstruktion* Iustus Förlag Uppsala.

Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2007) *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Nordstedts Juridik AB.

FAR förlag (2006) *Revision en praktisk beskrivning* FAR FÖRLAG AB.

FAR förlag (2007) *Samlingsvolymen 2007 Del 1* FAR FÖRLAG AB.

Johansson Sven-Erik (1976) *Revisorns roll – aktuell praxis under debatt* Nordstedts Tryckeri Stockholm.

Johansson Sven-Erik (red), Häckner Einar, Wallerstedt Eva (2005) *Uppdrag Revision – Revisorsprofessionen i takt med förväntningarna?* SNS Förlag.

Moberg, Krister (2006) *Bolagsrevisorn Oberoende-ansvar-sekretess*, tredje upplagan, Norstedts juridik AB, Elander Gotab Stockholm.

Strauss, Anselm, Corbin, Juliet (2008) *Basics of qualitative research 3e* SAGE Publications Inc. California.

Direktiv

Direktivet 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning (det nya åttonde bolagsrättsliga direktivet).

Kommittédirektiv, Revisorer och revision; genomförande av EG-direktiven m.m., Dir 2006:96.

Dir. 2006:128 Tilläggsdirektiv till Utredningen om revisorer och revision; genomförande av EG-direktiv m.m. (2006:96).

Rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 28 juli 1978 om årsbokslut i vissa typer av bolag.

Elektroniska källor

Arbetsförmedlingen

081221 www.ams.se/admin/Documents/ams/arbdata/varsel/2007/var0712r.pdf

081221 www.ams.se/go.aspx?a=82141

090105 www.ams.se/admin/Documents/ams/arbdata/varsel/2008/varsel_090105.pdf

FAR SRS *Promemoria, Analysmodellen för prövning av revisorers opartiskhet och självständighet*

081117 www.farsrs.se

Justitiedepartementet, *Några frågor om revision*

081210 www.regeringen.se/sb/d/108/a/12638/dictionary>true

Nutek

081218 <http://www.nutek.se/sb/d/207/a/529>

Privata affärer

081210 <http://www.privataaffarer.se/nyheter/200811/sverige-i-recession/index.xml>

Regeringskansliet

081219 <http://www.regeringen.se/sb/d/11218/a/117711>

Riksbanken
081219 www.riksbank.se/pagefolders/37994/nr67.pdf

Svenskt Näringsliv
081219 www.svensktnaringsliv.se/material/pressmeddelanden/article63696.ece

Thorell, Norberg: Svenskt Näringslivs hemsida – *Revisionsplikt i små aktiebolag*
081116 www.svensktnaringsliv.se/multimedia/archive/00000/Revisionsplikten_i_sm__458a.pdf

UC
081218 <http://uc.se/source.php?id=1086719>

FAR SRS komplett – Balans

2003

Fredrikson Engblom Karin, Marklan Björn - *Fler remissvar på Justitiedepartementets "Några frågor om revision"* Nr 12.

2004

Wennberg Inge - *Dags att avskaffa revisionsplikten för små företag?* Nr 2.
Wennberg Inge - *Alla behöver revisor men alla behöver inte revision* Nr 2.
Wennberg Inge - *Efterfrågad eller lagstadgad revision?* Nr 2.
Wennberg Inge - *Revisorn – någon att hålla i handen för företagaren* Nr 2.
Wennberg Inge - *FARs generalsekreterare är försiktigt optimistisk* Nr 2.

2005

Andersson Per-Olof - *Revision i små företag/debatt: Revisorerna tillför företagsekonomisk kompetens – Behåll revisionsplikten* Nr 4.
Axenborg Inga-Lisa - *Revision i små företag/debatt: Rör inte revisionsplikten!* Nr 4.
Balans - *Revision i små företag: Balans har ringt runt till ett antal företagare och frågat vad de tycker om revisionsplikten för små företag* Nr 4.
Balans - *Revision i små företag: Vad tycker de politiska partierna om revisionsplikten i små och medelstora aktiebolag?* Nr 4.
Brännström Dan - *Revision i små företag/debatt: Revisorn gör stor nytta – även i små bolag!* Nr 4.
Halling Pernilla - *Revision i små företag: Debatten går het i Norden* Nr 3.
Halling Pernilla - *Revision i små företag: Revisionen fyller viktig funktion anser Ekobrottsmyndigheten* Nr 5.
Precht Elisabeth - *Revision i små företag: Alla ense om revisionens fördelar – men måste den vara ett tvång?* Nr 3.

2006

Balans - *Utan revision blir det svårare för små aktiebolag.* Nr 3.
Balans - *Danmark har avskaffat revisionsplikt för små företag.* Nr 4.
Balans - *Utredning på nya vägar.* Nr 10.
Markland, Björn. - *Revisionsplikten avskaffas för små danska företag.* Nr 5.
Precht, Elisabeth. - *Debatten i branschen speglas i årets uppsatser.* Nr 10.
Precht, Elisabeth. - *Revisorn är guld värd!* Nr 11.
Svanström, Tobias. - *Företagen vill behålla revisionsplikten.* Nr 11.

2007

Aggestam, Caroline. - *När revisionsplikten avskaffades i Danmark.* Nr 2.

Balans - *Slopad revisionsplikt utreds*. Nr 1.
Balans - *Bankerna vill ha reviderade årsredovisningar*. Nr 2.
Balans - *Slopad revisionsplikt för finska småföretag*. Nr 3.
Balans - *Gör revisorn någon nytta?* Nr 5.
Eriksson, Sten. - *Är revisorrollen i balans?* Nr 1.
Halling, Pernilla. - *Inte gratis att avskaffa revisionsplikten*. Nr 11.
Halling, Pernilla. - *Ett samtal: Revisionsplikten måste bort*. Nr 10.
Magnusson, Jan. - *Debatt: Vem ifrågasätter företagets information när revisorn är borta?* Nr 8-9.
Precht, Elisabeth. - *Ett samtal: Revisorn är samhällsbyggare*. Nr 1.
Precht, Elisabeth. - *Ett samtal: "Bra att plikten avskaffas"* Nr 3.
Precht, Elisabeth. - *"Förenklingar –är lätt att säga men svårt att göra"* Nr 8-9.
Skough, Bengt. - *SME/SMP-frågor: Revision utan plikt? – Javisst!* Nr 1.
Skough, Bengt. - *SME/SMP-frågor: De danska företagen behåller revisorn*. Nr 10.

2008

Brännström, Dan. - *Vem vinner på ett kaos à la big bang?* Nr 4.
Precht, Elisabeth. - *Slopad revisionsplikt i 96 procent av aktiebolagen*. Nr 4.
Precht, Elisabeth. - *Revisionsplikten: "Vi värdesätter revisionens"* Nr 5.
Precht, Elisabeth. - *Revisionsplikten: Vad tycker justitieministern om Bo Svenssons förslag*. Nr 5.
Ribbestam, Steve. - *Slopad revisionsplikt en lättnad för branschen*. Nr 3.
Svanström, Tobias. - *Regionala skillnader vid avskaffad revisionsplikt*. Nr 3.

Offentligt tryck

SOU 2007:56 Delbetänkande av utredningen om revisorer och revision *Revisionsutskott m.m.; Genomförande av 2006 års revisionsdirektiv*.

SOU 2008:32 Delbetänkande av utredningen om revisorer och revision *Avskaffande av revisionsplikten för små företag*.

SOU 2008:79 Revisorers skadeståndsansvar, slutbetänkande av utredningen om revisorer och revision.

Personliga källor

BDO Nordic AB
Intervju med Iwe Ekdahl, 10 december 2008 Malmö.

Deloitte
Intervju med Mats Persson, 15 december 2008 Malmö.

Grant Thornton
Intervju med Lars-Erik Pålsson, 8 december 2008 Malmö.

Hollerup & Partners
Intervju med Malin Andersson, 11 december 2008 Lund.

KPMG
Intervju med Ingvar Dahl, 8 december 2008 Malmö.

Kristina Gabrielsson Revision AB
Intervju med Kristina Gabrielsson, 15 december 2008 Lund.

Lena Svahn Revisionsbyrå AB
Intervju med Lena Svahn, 9 december 2008 Lund.

SET Revisionsbyrå
Intervju med Karin Löwhagen, 16 december 2008 Lund.

Öhrlings PricewaterhouseCoopers
Intervju med Anders Tuhlin, 9 december 2008 Lund.

Remissvar

Aktieägare

Aktiespararna 20081123

www.aktiespararna.se

Bolag och dess funktionärer

Den nya välfärden 20081130

www.dnv.se

Företagarförbundet 20081203

www.ff.se

Företagarna 20081123

www.foretagarna.se

Stockholms handelskammare 20081123

www.chamber.se

Styrelseakademien 20081123

www.styrelseakademien.se

Svenskt Näringsliv 20081123

www.svensktnaringsliv.se

Borgenärer

Finansbolagens förening 20081130

www.finansbolagens-forening.se

Kronofogdemyndigheten 20081123

www.kronofogden.se

Sparbankernas riksförbund 20081123

www.sparbankerna.se

Svenska bankföreningen 20081130

www.bankforeningen.se

Revisorer

FAR SRS 20081130

www.farsrs.se

Svenska redovisningskonsulter förbund 20081123

www.srfkonsult.se

Sveriges kommunala yrkesrevisorer 20081123

www.skyrev.se

STAREV 20081123

www.starev.se

Kontroll och brottsbekämpning

Bolagsverket 20081130

www.bolagsverket.se

Brottsförebyggande rådet 20081123

www.bra.se

Domstolsverket 20081123

www.dom.se

Ekobrottsmyndigheten 20081123

www.ekobrottsmyndigheten.se

Finansinspektionen 20081123

www.fi.se

Rikspolisstyrelsen 20081123

www.polisen.se

Skatteverket 20081123

www.skatteverket.se

Tullverket 20081123

www.tullverket.se

Åklagarmyndigheten 20081123

www.aklagare.se

Övriga myndigheter

Bokföringsnämnden 20081130

www.bfn.se

Ekonomistyrningsverket 20081130

www.esv.se

Institutet för tillväxtpolitiska studier 20081123

www.itps.se

Juridiska fakultetsnämnden Stockholm universitet 20081123

www.juridicum.su.se

Konsumentverket 20081130

www.konsumentverket.se

NUTEK *20081130*
Riksbanken *20081123*
Revisorsnämnden *20081130*
Statistiska centralbyrån *20081123*
Statskontoret *20081123*

www.nutek.se
www.riksbank.se
www.revisorsnamnden.se
www.scb.se
www.statskontoret.se

Övriga organisationer

Stiftelser i samverkan *20081123*
Svenska advokatsamfundet *20081130*

www.stiftelserisamverkan.se
www.advokatsamfundet.se

Bilaga 1

Intervjuguide

Personligt

Hur länge har du arbetat med ditt nuvarande arbete, vilken är din position och vilka är dina arbetsuppgifter?

Vilka är dina tankar angående avskaffandet av revisionsplikten?

Hur tror du att dina arbetsuppgifter och din roll som oberoende kommer att påverkas i och med detta?

Företaget

Hur ser byråns strategi ut idag?

Hur tror du byråns strategi kommer att förändras i och med avskaffandet?

Vem är er byrås största konkurrent? Vad tycker du om era andra konkurrenter?

Vilka anledningar, tror du, ligger bakom att de stora revisionsbyråerna inte lämnat in remissvar?

Vad tror du om framtiden, för din byrå och rent allmänt?

Finanskrisen

Har byråns attityd angående revision förändrats under det senaste halvåret?

Har du upplevt attitydförändringar angående revision bland era klienter, nu under rådande finanskris?

Om avskaffandet införs redan 1 juli 2009, hur skulle detta påverka de oroligheter som just nu råder? Skulle det vara bättre att vänta beroende på rådande marknadsläge?

- Är det just nu olämpligt med en så pass omfattande reglering?
- Finns det alternativ till ett avskaffande för att underlätta regelverket för de små företagen som är bättre anpassat till samhällsutvecklingen?

- Krävs en längre övergångsperiod på grund av finanskrisen, är det kanske lämpligare likt Danmarks, att stegvis avskaffa revisionsplikten?

Revisionsplikten infördes bland annat för att motverka konkurser. Hur tror du avskaffandet tillsammans med finanskrisen kommer att påverka företagens stabilitet?

- Finns det andra motsägelsefulla faktorer mellan syftet med införandet och avskaffandet i en finansiell kris?
- Är det inte så att samhällsutvecklingen går mot att intressenter är i större behov av tillförlitlig information, kanske särskilt i tider som denna?

Ett syfte med avskaffandet är att minska de administrativa kostnaderna för företagen. Frågan är om kostnaden endast kommer att förflyttas till samhället via ökade kostnader för exempelvis SKV.

Har du något ytterligare att tillägga till intervjun, något du tycker vi inte tagit upp som borde tas upp?

Har du möjligtvis någon annan kontakt som du tycker vi skulle kunna intervjua?

Bilaga 2

Grundad teori

Kategorier	Nyckelord
Revisionsplikt	Positiv, negativ, harmoniseringsprocess, EU, avskaffande, revisionsplikt
Konkurrens	Konkurrenter, konkurrenssituation, marknad
Klienter	Klienter, kunder, försäljning
Strategi	Förberedelser, möjligheter, konsultation, rådgivning
Framtiden	Oberoende, arbetsuppgifter, uppdrag, konsultation, rådgivning, möjligheter
Införande	Gränser, FAR SRS, tid, maximivärden, mikroföretag, stegvis
Finanskris	Attityd, kris, oro, ekonomiska svårigheter

Dessa nyckelord har valts ut på grund av att de är ständigt återkommande i intervjuerna. Urvalet har genomförts för hand på grund av att materialet inte är alltför omfattande. Efter att nyckelorden valts ut, skapades de kategorier som går att se i tabellens vänstra kolumn. Utifrån dessa kategorier analyseras sedan intervjumaterialet.